

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

K) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALEN
UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1863.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN.
1865.

INLEDNING

TILL

**Bidrag till Sveriges officiella statistik. K, Hälso- och sjukvården. 2,
Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... – Stockholm
: P.A. Norstedt & Söner, 1862-1910.**

Täckningsår: 1861-1910.

**Överstyrelsens över hospitalen underdåniga berättelse för år ... ersattes
1903 av Medicinalstyrelsens underdåniga berättelse angående
sinnessjukvården i riket året 1901**

Överstyrelsen över hospitalen ersattes 1902 av Medicinalstyrelsen.

Föregångare:

Sundhets-collegii underdåniga berättelse om medicinalverket i riket. – Stockholm : P.A. Norstedt & söner, 1853-1862.

Täckningsår: Årg. 1(1851)-10(1860).

Efterföljare:

Sinnessjukvården i riket / av Kungl. Medicinalstyrelsen. – Stockholm : P. A. Norstedt & söner, 1913-1941. - (Sveriges officiella statistik).

Täckningsår: 1911-1939.

BIDRAG TILL
SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

K) HELSO- OCH SJUKVÅRDEN. II.

ÖFVERSTYRELSENS ÖFVER HOSPITALEN
UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

FÖR ÅR

1863.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN.
1865.

Innehållsförteckning.

Underdånig berättelse.

1. Sjukvård.....	Sid.	IV-VII.
2. Religionsundervisning och själavård.....	»	VII-VIII.
3. Byggnader m. m.....	»	VIII-XIII.
a) Hernösands hospital.....	»	VIII-IX.
b) Upsala hospital.....	»	IX.
c) Stockholms hospital.....	»	IX-X.
d) Nyköpings hospital.....	»	X.
e) Wadstena hospital.....	»	X-XI.
f) Wexiö hospital.....	»	XI.
g) Göteborgs hospital.....	»	XI-XII.
h) Malmö hospital.....	»	XII.
i) Wisby hospital.....	»	XII-XIII.
4. Beklädnad, sängutredning, inventarier.....	»	XIII.
5. Utspisning och mathållning.....	»	XIV.
6. De sjukas sysselsättning.....	»	XIV.
7. Allmänna Hospitals- och Barnhusfonden.....	»	XIV.

Bilagor.

Bil. A	Redogörelse för sjukvården å Rikets samtliga Anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863; af Generaldirektören öfver dessa Anstalter...	Sid.	1-40.
Tab. 1.	Öfversigt öfver antalet vårdade å Rikets samtliga Anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863.....	»	1.
Tab. 2.	Öfversigt öfver å Länslasarettet vårdade sinnessjuka under år 1863.....	»	3.
Tab. 3.	Öfversigt öfver sjukdomsformerna, hvilka förekommit bland vårdade å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863.....	»	5.
Tab. 4.	Öfversigt öfver komplikationer med sinnessjukdom, hvilka bland fallsotssjuka förekommit under 1863.....	»	9.
Tab. 5.	Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863 intagne.....	»	10-11.
Tab. 6.	Öfversigt öfver från samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863 afförde.....	»	14-15.
Tab. 7.	Öfversigt öfver förhållandet under år 1863 mellan vårdades och affördes (tillfrisknades, förbättrades, oförbättrades samt dödes) antal inom de serskilda anstalterna för sinnessjukes behandling.....	»	18.
Tab. 8.	Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863 aflidne.....	»	20-21.
Tab. 9.	Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863 vårdades lefnadsålder.....	»	22.
Tab. 10.	Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling den 31 December 1863 befintlige sjuka.....	»	24-25.
Tab. 11.	Öfversigt öfver de sjukas fördelning inom samtliga anstalter för sinnessjukes behandling den 31 December 1863.....	»	26.
Tab. 12.	Öfversigt öfver de å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling den 31 December 1863 befintliges födelseort, boningsort och civilstånd.....	»	28-29.
Tab. 13.	Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling vid 1863 års början qvarliggandes och under år 1863 intagnes stånd och yrke.....	»	31-33.

Tab. 14.	Uppgift på antagliga orsaker, under hvilkas inflytelse sinnessjukdom uppkommit bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863 vårdade.....	Sid.	34.
Tab. 15.	Uppgift på tillfälliga sjukdomar bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863 vårdade.....	»	36-37.
Tab. 16.	Öfversigt öfver antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal sjuke för dag, äfvensom öfver kostnaderna för utspisning och för läkemedel, samt totalkostnad för sjukvården, vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863.....	»	38.
Tab. 17.	Uppgift på vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling i och för sjukvården anställde tjänstemän och betjening.....	»	40.
Bil. B.	Vetenskapliga iakttagelser.....	»	41-48.
I.	Sjukdomsfall.....	»	41-46.
a)	Af Öfverläkaren, D:r Lénström i Hernösand.....	»	41-42.
b)	Af Hospitalsläkaren, D:r Granberg i Nyköping.....	»	43.
c)	Af Öfverläkaren, D:r Salomon i Malmö.....	»	43-46.
II.	Liköppningar; af Hospitalsläkaren D:r Leijer i Wisby.....	»	46-48.
Bil. C.	Instruktion för Predikanterne vid Hospitalen i Riket.....	»	49-51.
Bil. D.	Beskrifning öfver Wexiö Hospital sådant det blir, när dels redan påbörjade ny- och tillbyggnader, dels föreslagna förändringar i stora hospitalsbyggnadens inredning hunnit verkställas Af Öfverläkaren, D:r Liedholm (Med tre plancher).....	»	51-54.
Bil. E.	Beklädnadsstat för samtliga anstalter för sinnessjukes behandling, beräknad efter hvarje anstalts sjukantal.....	»	55.
Bil. F.	Stat för sängklädesutredning m.m. för samtliga anstalter för sinnessjukes behandling, beräknad efter hvarje anstalts sjukantal.....	»	56.
Bil. G.	Sammandrag öfver Allmänna Hospitals och Barnhus-Fondens Inkomster år 1863.....	»	57.
Bil. H.	Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens Utgifter år 1863.....	»	58-59.
Bil. J.	Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och Barnhus-Fondens Kapitalräkning för år 1863.....	»	60-61.
	Rättelser och tillägg (i Bilagorna).....	»	62.

STORMÄKTIGSTE ALLERNÅDIGSTE KONUNG!

Till Eders Kongl. Maj:t får Serafimer-Ordens-Gillet i underdånighet afgifva berättelse om rikets hospitalsväsande under år 1863. Den redogör för *sjukvården* vid hospitalen, *religionsundervisningen* och *själavården*, *byggnaderna*, *utredningen* (beklädnad, inventarier m. m.), *utspisningen* samt de sjukes *sysselsättning*, hvartill slutligen kommer uppgift å *inkomster* och *utgifter* eller den s. k. *hospitalsfondens ställning*.

I. Sjukvård.

Vid 1862 års slut funnos å rikets samtliga hospital platser för 1206 sjuke. Under år 1863 hafva 4 platser vid Stockholms hospital blifvit tillökade, hvadan sjukplatserna vid detta års slut voro 1210. Denna tillökning egde rum för första betalningsklassens sjuke, emedan behovet af ökad utrymme, för intagning å nämnde hospital af sjuke tillhörande denna klass, visade sig trängande. De platser, som funnits tillgängliga, hafva i det hela varit tillräcklige och motsvarat behovet, ehuruval några af hospitalen tidtals varit fyllda eller till och med öfverfyllda. Det sistnämnda har egt rum vid Upsala, Stockholms, Nyköpings, Wexiö, Göteborgs och Malmö; endast Hernösands och Wadstena hafva haft godt utrymme, i anseende till en vid dessa hospital mot slutet af 1862 skedd betydande utvidgning. Med anledning af ofta inträffad brist på platser vid Upsala och Stockholms hospital, hafva sjuke åtskilliga gånger under året blifvit, serdeles från Gestrikland och Helsingland, hänvisade till Hernösands. Följden här af har varit, att sjukantalet, som vid detta sistnämnda hospital vid årets början var 47, vid årets slut uppgick till 82, således nära fördubblats. Detta förhållande har visat Öfver-Styrelsen nödvändigheten att vara betänkt på en betydligare utvidgning af Stockholms hospital medelst beredande af platser derstädes för mottagande af ytterligare 25 sjuke; dylik utvidgning har ock under 1864 blifvit verkställd.

Från 1862 qvarlägo till 1863 å samtliga hospitalen 1046 sjuke; vid 1863 års slut voro 1095 qvarliggande till 1864. Antalet sjuke var således 49 högre vid redovisningsårets slut än vid dess början. Enär antalet af vid 1861 års slut befintlige sjuke med 53 öfversteg antalet vid detta års början, och antalet vid 1862 års slut öfversteg det vid årets början med 20, samt nu under 1863 med 49, följer, att sjukantalet å hospitalen under 3 år ökats med ej mindre än 122, d. ä. i medeltal med 40,66 för år. Jemföres det nyss angifna antalet sjukplatser vid 1863 års slut med då befintligt sjukantal, finnes väl, att 115 platser voro obesatta, men om tillförseln till hospitalen ökas i nu nämnde progression, så att 41 nya platser årligen fyllas, skulle dessa 115 tillgängliga platser inom tre år, d. ä. under loppet af 1866, vara alla upptagna. Då den erfarenhet, Öfver-Styrelsen under år 1864 redan gjort, bekräftar ett dylikt antagande, har Öfver-Styrelsen ansett sig böra vara betänkt på att, innan behovet inträder, söka på detsamma vara beredd. I detta hänseende ernar därför Öfver-Styrelsen hos Eders Kongl. Maj:t göra underdånig framställning. — Orsaken till den årligen stigande sjuknummern å hospitalen kan ej sökas uti några olika åsichter, som före 1861 och efter detta år blifvit följda vid sjukets intagning, enär de härföre gifna föreskrifter uti Eders Kongl. Maj:ts Nådiga stadga angående sinnessjukes behandling och vård utan förändring varit gällande och således tillämpade. Ehuruval bland orsakerna kan antagas att, sedan hospitalen blifvit bättre ordnade och allmänheten erhållit kännedom, att de sjuke inom dem erhålla en omsorgsfullare vård och tillsyn, anhörige och målsmän oftare anmäla hithörande sjuke till intagning, än förr varit fallet, torde dock derjemte en hufvudsaklig orsak ligga deruti, att de till hospitalsvård berättigade sinnessjukes antal inom riket under sednare åren ökats, ej endast i förhållande till den ökade folkmängden, utan sannolikt derutöfver.

Uti den underdåniga Berättelsen för år 1861 anfördes, att de vansinniges antal i riket år 1855 var 3,893, och att, jemförde med folkmängden, 10,70 vansinnige förekommo på 10,000, eller *en* vansinnig på 935 invånare. Enligt Statistiska Central-Byråns sednaste uppgifter, funnos vid 1860 års slut 7,542 sinnessjuke; och jemföres detta antal med rikets folkmängd, sådan den af nämde Byrå blifvit för sistnämnde år uppgifven, nemligen 3,859,728, finnes, att 19,54 sinnessjuke då förekommo på 10,000, eller *en* sinnessjuk på 512 invånare. Enligt dessa uppgifter skulle de sinnessjukes antal under qvinqvenniet 1856—1860 ökats från 3,893 till 7,542 d. ä. nära fördubblats, och förhållandet mellan de sinnessjukes antal och hela rikets folkmängd, hvilket vid 1856 års början var :: 1 : 935, vid 1860 års slut blifvit :: 1 : 512. Om den nu uppgifna så betydliga tillväxten uti de sinnessjukes antal ensamt

skulle hafva sin grund uti ett ökadat antal insjuknade under de fem åren, skulle den vara högst betänkelig, men lyckligtvis kan den derjemte på annat sätt till någon del förklaras. De primär-uppgifter, som till Statistiska Central-Byrån afgåfvos före 1855, afsågo de *vansinnige*, efter detta år de *sinnessjuka*.

Då den sednare benämningen vanligtvis tages uti en vidsträcktare betydelse, än den förra, har följden blifvit, att ett stort antal till förståndet mer eller mindre rubbade, som före 1855 ej ansågos böra upptagas under rubrik af *vansinnige*, efter detta år blifvit upptagne och hänförde under rubriken *sinnessjuka*. Till följd häraf kan således ej med någon säkerhet afgöras, i hvilken mån de *sinnessjukes* antal inom riket, under de fem åren från 1856—1860. ökats. För att erhålla en närmare kännedom härom har Öfver-Styrelsen förskaffat sig del af de uppgifter, som till Kongl. Sundhets-Collegium från landsorternas läkare under sednare åren ingått, rörande förhållandet med de *sinnessjukes* antal. Enligt de erhållna uppgifterna synas *sinnessjukdomarne* inom riket vara uti något, ehuru ej till siffran bestämbar, tilltagande. Öfver-Styrelsen emotser, på grund häraf, att det befintliga antalet sjukplatser å hospitalen sannolikt snart nog kan blifva otillräckligt och att derföre anordningar böra vidtagas att möta en, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, inom tre år antagligen inträffande brist.

Uti underdånig skrifvelse af den 16 November 1863 hafva Rikets Ständer hos Eders Kongl. Maj:t anmält, hurusom framställningar inom två Riksstånd blifvit gjorda, »att en temligen allmän klagan öfver hela landet försports öfver bristande utrymme på hospitalen, och att vid sådant förhållande åtgärder synas böra vidtagas från Statens sida, för att, om möjligt, äfven åt de olycklige *sinnessjuka* söka förskaffa nödig omvårdnad, deraf behofvet, efter hvad Rikets Ständer erfarit, skall vara stort.» Till följd häraf anhöllo Rikets Ständer, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka »huruvida för det stora antal *sinnessjuka*, som sakna vård, ett nytt hospital behöfver anläggas, eller om det må finnas mera lämpligt och ekonomiskt fördelaktigt, att detta behof afhjelpes genom utvidgning af redan befintliga hospitalsinrättningar.» — Genom hvad ofvan blifvit anfördt har Öfver-Styrelsen ådagalagt, att vid 1863 års slut någon brist på platser för till hospitalsvård berättigade *sinnessjukes* intagning å hospitalen ej fanns förhanden, men derjemte att, om de till hospitalsvård berättigade *sinnessjukes* antal tilltager i den progression, som under sistförflutna tre år egt rum, sådan brist snart nog torde vara att befara. Enär Öfver-Styrelsen biträder den åsigt, att det är ekonomiskt fördelaktigare att, så länge möjlighet dertill finnes, söka utvidga de befintliga hospitalen, samt först, sedan denna utväg blifvit uttömd, vara betänkt på upprättande af nya, har Öfver-Styrelsen här nedan anmält sig vara sinnad att afgifva underdåniga förslag, genom hvilka skulle kunna vinnas nya platser vid Upsala, Stockholms och Wexjö hospital till ett antal af omkring 75. — Om härtill läggas de nya platser, som komma att erhållas, när den beslutade nya hospitalsbyggnaden vid Göteborg blifver färdig att för sjukens emottagande upplåtas, hvilka platsers antal är beräknadt till omkring 80, komma under de närmaste åren omkring 155 nya sjukplatser att blifva disponibla. Då nu tages i betraktande, att vid 1863 års slut funnos vid samtliga hospitalen 115 platser obegagnade, anser Öfver-Styrelsen, att dessa, lagda till de nämnde 155, böra för den närmaste framtiden motsvara behofvet af vård för sådana *sinnessjuka*, som, enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga stadga angående *sinnessjukes* behandling och vård, äro till hospitalsvård berättigade, under förutsättning likväl, att Eders Kongl. Maj:t behagar bitälla Öfver-Styrelsens framdeles skeende förslag till de ofvannämnde hospitalens utvidgning och *Rikets Ständer anslå medel till underhåll af det sålunda tillökade sjukantalet*.

Antalet vårdade sjuka uppgick under redovisningsåret till 1,360, under 1862 var detta antal 1,304; 56 flere hafva således varit under vård 1863 än 1862. Bland de under 1863 vårdade tillhörde 68 första betalningsklassen; antalet inom denna klass var under 1862 endast 57. Detta ökade antal torde ej så mycket häntyda på tilltagande *sinnessjukdomar* bland de bildade samhällsklasserna, utan fastmera på ett ökadat förtroende för de inhemska anstalterna, emedan det förr var det vanligaste, att hithörande sjuka sändes för vård till utlandets inrättningar. Som det visat sig, att nya platser för första betalningsklassens sjuka voro behöflige, har Öfver-Styrelsen, enligt hvad

ofvan blifvit angifvet, under året upprättat fyra platser å Stockholms hospital. Erfarenheten under 1864 har dock redan gifvit vid handen, att de befintliga platserna äro otillräckliga, serdeles för sjuke af manligt kön.

Serskildt anser sig Öfver-Styrelsen pligtig att fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på det betydliga antal brottslingar, som å hospitalen vårdas. Vid 1863 års slut voro dessa 59 och utgjorde då 5,38 % af hela det å hospitalen befintliga sjukantalet; 8,78 % af antalet män, 2,12 % af antalet qvinnor. Antalet sinnessjuke tillhörande denna kategori har, under sednare åren, år för år ökat sig. Fortfar ett sådant förhållande, blir det af stor olägenhet för sjukvården å hospitalen. De hithörande sjuke försvåra genom vildsinthet, dåligt uppförande och förställning, ordnings vidmakthållande och tillsyn i allmänhet; öfrige sjuke visa städse motvilja, ja afsky, att umgås och vistas tillsammans med dem, och desses anförvandter och målsmän kunna ej utan förtrytelse se släktingar eller myndlingar vara tvungne att lefva tillhopa med ofta grofva brottslingar eller sådane, som uti ofritt tillstånd begått brottsliga handlingar. Ökas dessa brottslingars antal, torde det snart blifva en nödvändighet, att, såsom det i andra länder redan skett, ordna antingen en serskild anstalt för deras vård, eller ock å vissa af de nuvarande hospitalen för dem upprätta egna afdelningar.

Bland alla de under redovisningsåret å hospitalen vårdade patienter hafva 130 tillfrisknat, utgörande 9,55 % af alla vårdade; 2,27 % hafva blifvit utskrifne såsom förbättrade; 2,42 % såsom oförbättrade och obotlige. Afidit hafva 71, utgörande 5,22 % af alla vårdade; dödligheten har således varit ringa. Helsotillståndet har, med hänsyn till tillfälliga sjukdomar, inom samtliga hospitalen under året varit ganska tillfredsställande; inom intet af dem har någon epidemisk sjukdom varit rådande. De hospital, hvilka under flera föregående år varit hemsökta af frossepidemier, hafva under detta från dylika varit fredade.

Antalet underhållsdagar för alla vårdade har under året uppgått till 393,838, och medeltalet vistelsedagar för hvarje vårdad har varit 289. Å samtliga hospitalen har medeltalet dagligen vårdade varit 1,079. Jemförelse med 1862 utvisar, att underhållsdagarnas antal då var 12,913 lägre, och medeltalet dagligen vårdade 35 lägre, d. v. s. att 35 flere blifvit i medeltal dagligen vårdade under 1863 än under det nästföregående året.

Utgifterna för sjukvården, hvarunder inbegripas *de sjukas och betjeningens utspisning, inköp och underhåll af beklädnad, sängkläder, möbler och inventarier, eldnings- och lysningsämnen, läkemedel, löner och arfvoden jemte gratifikation* till tjänstemän och betjening, m. m., således ej de, som utgått för nybyggnader och reparationer, för onera, utskylder och Öfver-Styrelsens förvaltning, m. m., hafva uppgått till 347,172 rdr 68 öre. Fördelas denna summa på underhållsdagarnas antal, finnes, att hvarje sjuk för dag i medeltal kostat 88,15 öre, och hvarje, hela året om upptagen, sjukplats i medeltal 321 rdr 75 öre. Under 1862 var ifrågavarande utgiftssumma 330,515 rdr 65 öre; medelkostnaden för hvarje sjuk för dag 86,76 öre; medelkostnaden för hvarje, året om upptagen, sjuksäng 316 rdr 58 öre. Orsaken till den högre utgift för den egentliga sjukvården, af 16,657 rdr 3 öre, hvarmed 1863 öfverskjuter 1862, ligger uti 1863 års högre sjukantal, enär, såsom nyss är nämnt, 35 flere dagligen i medeltal blifvit vårdade under 1863 än under 1862. Förklaringen af den 1,39 öre högre medeldagkostnaden under 1863 mot under 1862 finnes uti den något högre utspisningskostnaden, såsom nedan kommer att visas, under 1863, jemte det att kostnaderna för utredningen af de vid 1862 års slut upprättade 70 nya sjukplatserna vid Hernösands hospital blifvit till större del förda bland 1863 års utgifter.

Enligt hvad ofvan blifvit uppgifvet, har de sjukas antal under sistförflutna tre åren år för år stigit i den progression, att det å samtliga hospitalen befintliga sjukantalet vid 1863 års slut, d. ä. vid 1864 års början, öfversteg det vid 1860 års slut, d. ä. vid början af år 1861, med 122, hade sålunda ökats med 40,66 i medeltal för ar. Äfvenledes har blifvit angifvet, att medeltalet dagligen vårdade sjuke å samtliga hospitalen under år 1863 öfversteg samma medeltal för 1862 med 35. Ett progressift stigande inom riket af sinnessjuke, som äro till hospitalsvård berättigade, måste sålunda antagas ega rum, och likasom Öfver-Styrelsen är betänkt på att för denna händelse

inom hospitalen söka bereda ett ökad utrymme, anser sig ock Öfver-Styrelsen böra fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet *på nödvändigheten att erhålla medel för underhåll af ett sålunda ökad sjukantal*. Beräknas behövet tills vidare efter 40 nya sjukplatser för år, och dagkostnaden i medeltal för hvarje sjuk i rundt tal till 90 öre, d. ä. för hvarje, året om upptagen, sjukplats 328 rdr, erfordras ett årligt tillskott af 13,120 rdr för underhållet af dessa nya platser. Om under en period af tre år, i öfverensstämmelse med tiden för statsregleringen, det nu nämnda ökandet af sjukantalet skulle fortgå, blifver sålunda behövet af tillskott för första året det nyssanfödda för det andra 26,240 rdr, samt för det tredje 39,360 rdr. Hvad nu blifvit anfördt rörer dock endast de egentliga utgifterna för sjukvården, till hvilka, enligt hvad ofvan är angifvet, ej blifvit förda de betydliga årliga kostnaderna för underhåll och reparation af hospitalsbyggnaderna, jemte åtskilliga andra, hvarom Öfver-Styrelsen får här nedan yttra sig.

Då nu angifna förhållande, att en tillökning af 40 nya sjukplatser synes årligen inom hospitalen vara behöflig, visar sig för framtiden serdeles betänkligt, får Öfver-Styrelsen i underdånighet uttala den förhoppning, att detta förhållande antagligen ej torde komma att för så serdeles många år fortfara. Före år 1858, då Eders Kongl. Maj:ts nådiga stadga rörande sinnessjuke behandling och vård trädde i verksamhet, egde nemligen kommunerna rätt att mot en obetydlig afgift, *för lifstid* å hospitalen inlösa fånar och eljest oskadliga sinnessjuke. Följden här af blef, att hospitalen fylldes af ett stort antal obotlige fattighjon. Dessa kunna, såsom tillförsäkrade vård för lifstid, ej från hospitalen utskrifvas. Allt efter som de afgå med döden, blifva dock deras platser tillgängliga att upptagas af sådana sinnessjuke, som, enligt högstberörda stadga, äro till hospitalsvård berättigade, och bland hvilka utsigterna för återställande till helsa eller förbättring äro mera tillfredsställande. Härigenom torde ett gynnsammare förhållande mellan intagne och utskrifne inträda, och sålunda de befutliga sjukplatsernas antal blifva närmare motsvarande behövet under förutsättning likvisst, att sinnessjukdomarnes antal inom riket ej allt för betydligt tilltager.

Rörande den speciela sjukvården och med densamma i samband stående förhållanden får Öfver-Styrelsen i underdånighet bifoga af General-Direktören öfver hospitalen afgifven redogörelse. (Bil. A. och B.)

2. Religionsundervisning och själavård.

Såsom uti Öfver-Styrelsens underdåniga berättelse för 1862 blifvit uppgifvet, finnes vid hvarje hospital anställd en predikant, som, i öfverensstämmelse med föreskrifterna uti Eders Kongl. Maj:ts nådiga stadga angående sinnessjuke behandling och vård, skall besörja religionsundervisning och själavård. Predikantens verksamhet har hitintills, efter speciela instruktioner, varit något olika ordnad inom de serskilda hospitalen. För att härutinnan åstadkomma likformighet, har Öfver-Styrelsen utfärdat »*Instruktion för Predikanterne vid Hospitalen*», hvilken skall tjena till gemensam efterrättelse vid alla dessa inrättningar (Bil. C). Enligt denna instruktion, som innefattar allmänna föreskrifter om förrättande af gudstjenst och ordnande af bönestunder, jemte meddelande eller öfvervakande af undervisning, så uti religion som andra ämnen, är Predikanten, bland annat, äfven pligtig att vissa gånger i veckan medfölja Öfverläkaren vid besöken i sjuklokalerna, för att erhålla anvisning å de sjuke, hvilka äro för presterlig handledning och annan undervisning mottagliga, äfvensom sjelf meddela sina angående de sjuke gjorda iakttagelser. Äfvenledes åligger honom, att fästa serskild uppmärksamhet vid sinnessjuke brottslingars undervisning samt att, i fråga om dylikas utskrifning från hospitalet, afgifva skriftligt utlåtande rörande deras religiösa tillstånd, såsom ock att förmana den vid sjukvården anställda betjening att beflita sig om sedlighet och gudsfuktan samt tålmod

och mildhet emot de sjuke, samt gifva förslag å andeliga böcker och skrifter, hvilka för hospitalets boksamling böra anskaffas, ansvara för denna boksamlings vård och derifrån ombesörja utlåningen till de sjuke.

Till underhåll och förökande af hospitalens boksamlingar har Öfver-Styrelsen bestämt årliga anslag. Wadstena har en boksamling af öfver 200 band; de öfriga hospitalen i förhållande till sjukantalet. Böckerna begagnas vanligtvis flitigt och begärligt af sådana sjuke, som hafva lugna och rediga mellantider.

Rörande undervisning och själavård må följande anföras:

Hernösand. Öfverläkaren uppgifver, att sedan Predikantens löneförmåner blifvit förhöjda, har religionsundervisningen undergått en betydlig förändring. Utom de föreskrifna predikningarna och bönestunderna har Predikanten meddelat religionsundervisning tvenne eftermiddagar hvarje vecka. Mellan 20—30 af de sjuke hafva kunnat bevista undervisningen, och yttrar Öfverläkaren, »att den förbättrade religionsvården utöfvat ett välsignelsebringande inflytande.» — Detta hospitals kyrka har genom enskilda personers frikostighet under året blifvit försedd med orgel, en smakfull altardekoration och åtskillig inredning.

Wadstena. Antalet sjuke, som kunnat bevista gudstjensterna, har vanligen varit 65 män och 60 qvinnor; 18 af de förre, 22 af de sednare hafva under året blifvit admitterade till begående af H. H. Nattvard. — Uti den vid hospitalet inrättade skolan har undervisning meddelats af Skolläraren, under Predikantens tillsyn, tvenne timmar hvarje söckendag, hvarannan dag för manligt och qvinligt kön; 18 hafva deltagit i denna undervisning, 10 af det förre, 8 af det sednare könet. Ämnena för undervisningen äro räkna, skriva, läsning af lämpliga böcker med förklaringar, samt sångöfningar för inlärande af psalmmelodier, o. s. v.

Vid *Göteborgs* hafva 23 män, 14 qvinnor såsom regel bevistat gudstjensterna, och har Predikanten meddelat undervisning medelst bibelläsning och förklaringar deröfver. — Vid *Malmö* hafva gudstjensterna varit talrikt besökta, och uti skolan hafva 10 af manligt, 14 af qvinligt kön erhållit undervisning medelst katechesläsning.

3. Byggnader m. m.

a) *Hernösands* hospital.

Uti den underdåniga Berättelsen för 1862 anmäldes, att den nybyggda delen af *Hernösands* hospitalsanstalt var vid detta års slut i det närmaste ordnad för sjukens inflyttning. Under de första dagarna af 1863 inflyttades från gamla hospitalshuset de lugne och snygge så väl å mans- som qvinnosidan; några veckor sednare, orolige men snygge män, samt först i början af Maj de oroliga qvinnorna. Den afdelning inom detta hospital, som är upplåten för fyra sjuke af första betalningsklassen, har äfven under året blifvit fullständigt iordningställd, men ej varit begagnad, sannolikt beroende på någon obenägenhet från anhörigas sida att söder ifrån vilja sända sinnessjuke släktingar så långt norrut. Erfarenheten under året har vitsordat, att den nya byggnaden är fullt ändamålsenlig och så ordnad, att den motsvarar nyaste tidens fordringar på en god kur- och vårdanstalt för sinnessjuke.

Uti berättelsen öfver verkställd inspektion å detta hospital har General-Direktören anmält åtskilliga behöfliga reparationer och förändringar inom det gamla, af trä byggda, hospitalshuset. Detta skulle nemligen ordnas för att uteslutande inrymma våldsamme och osnygge sjuke, jemte beredande af boställsrum för Uppsyningsman och Förestånderska, samt rum för tillfälligt kroppsligt sjuke. Till följd häraf hafva a) uti *cellerna* golven blifvit omlagda, väggarna brädbeklädda och beklädnaden oljemålade, samt fönstren försedda med galler af jernväf; b) uti *sjuksalarna* hafva äfvenledes alla golf blifvit omlagda, väggarna beklädda med s. k. Munksjöpapp och målade, samt för fönstren anbragta galler af jernväf; c) *korridorer*, *förstugor* och *trappgångar* hafva blifvit reparerade och målade; d) *boställs-*

lägenheter för Uppsyningsman och Förestånderska, bestående af två rum för hvardera, hafva blifvit inredda, en på hvar sida om ingången; äfvenledes har ett *nytt rum* blifvit iordningsatt för en sjukvaktare på manssidan; e) två *sjukrum*, med fyra platser i hvardera, för tillfälligt sjuke, jemte *rum för sköterska*. Härförutan hafva inom detta hus *kakelugnarna*, så uti cellafdelningarna som i sjuksalarna, blifvit omsatta och försedda med nya luckor med skruflås; äfvensom *ny brädbeklädnad* blifvit anbragt å midtdelen af husets utsida, och asfaltpapp lagdt mellan beklädnaden och väggen för att förhindra drag, hvaraf denna del af huset varit serdeles besvärat. — Omkring hela denna äldre anstalt har *nytt staket* blifvit uppfördt, och de förutvarande tvenne alltför stora promenadgårdarne hafva blifvit afdelade till fyra smärre, hvarigenom hvarje afdelning sjuke erhållit en serskild gård för sig. Ännu återstå åtskilliga nödiga förbättringar dels vid detta hus, dels vid den gamla tvättanstalten, men dessa hafva måst uppskjutas till ett kommande år.

En *ny portvaktarestuga* har under året blifvit uppförd och portvakten deruti inflyttad. Vid nya hospitalshuset äro *plank uppsatta omkring fyra rymliga promenadgårdar*, och dessa gårdar ändamålsenligt planerade.

b) Upsala hospital.

Sedan Eders Kongl. Maj:t, på Öfver-Styrelsens underdåniga framställning, till Rikets Ständer afgifvit nådig proposition om beviljande af 40,000 rdr dels för ett ändamålsenligare ordnande af detta hospital, dels för beredande af ett högst behöfligt större utrymme för sjukets mottagning, och Rikets Ständer beviljat den åskade summan, hafva förslag i nämnde hänseenden blifvit uppgjorda och af Öfver-Styrelsen fastställda för att under loppet af 1864 och 1865 utföras. Uti afvaktan härpå hafva vid detta hospital ej några mera omfattande reparationer blifvit under året vidtagna.

Inom stora hospitalshusets cellflygel har den der anbragta badafdelningen blifvit försedd med en *mindre ångpanna* för badvattnets uppvärmning, äfvensom med *tryckpump* för ångpannans matande, för vattnets uppföring till vattenhållarne och för duschen. Den sålunda kompletterade badafdelningen är så belägen, att den blir användbar äfven för den nya cellafdelning, som skall uppföras. — Inom det mindre hospitalshuset har en *ny s. k. nattecell* blifvit inredd, i afsigt att från de öfrige kunna fullständigt afskilja någon mera tillfälligt stormande sjuk. — Härförutan hafva endast smärre, inom båda hospitalshusen behöfliga, reparationer blifvit verkställda.

Uti afgifven inspektionsberättelse för detta hospital har General-Direktören framställt förslag att å detsamma söka *bereda plats för sjuke af första betalningsklassen*. Då behovet af dylika platser under sednare åren mer och mer ökat sig, och svårighet ofta mött, att af brist på utrymme emottaga de bildade samhällsklassernas sinnessjuka, anser Öfver-Styrelsen, att detta förslag bör bringas till verkställighet, och torde härom hos Eders Kongl. Maj:t framdeles få göra underdånig framställning.

Medelst det ofvananfödda af Rikets Ständer beviljade anslag kommer tillbyggnad att utföras, dels för cellafdelningen på manssidan, dels för ekonomien, och torde härigenom 20—25 nya platser för andra och tredje betalningsklassernas sjuke kunna erhållas

c) Stockholms hospital.

För ofvan angifne *nyupprättade fyra platser för första betalningsklassens sjuke hafva fyra rum jemte ett vakt-rum* blifvit inredda uti det s. k. gula Konradsbergshuset; dessa rum hafva ock blifvit försedda med fullständiga inventarier.

Ett magasin med väggar af korsvirke och brädbeklädnad under tak af tegel har blifvit uppfördt vid stranden af Mälaren för förvaring och upplag af behöfligt förråd af coaks. — *Staket* har uppförts utefter sjöstranden, nödigt i och för förekommande af de sjukas rymning och sjelfmordsförsök. — *Ekonomigårdarne* hafva afstängts medelst plank och ett dylikt uppfördt omkring gula Konradsbergshuset, äfvenså omkring cellafdelningarnes promenadgårdar. Inom stora hospitalshuset äro följande förändringar vidtagne: uti *hvardera af cellafdelningarnes korridorer* äro nya större halfrunda fönster upptagne för erhållande af bättre ljus och luftvexling; *fyra dörrar äro igenmurade och i deras ställe två nya upptagna*, genom hvilken anordning vaktbetjeningen samtidigt kan hafva tillsyn så väl å cellafdelningens som fjerde underafdelningens sjuke; *cellernas latrinsystem* har måst förändras, och uti dessa afdelningars korridorer hafva *fasta bord* utefter väggarna blifvit anbragta. Uti afdelningarne för första betalningsklassens sjuke äro *innanluckor för fönstren* anskaffade; *fönster* insatta uti de öppningar, som å dessa afdelningar finnas i väggarna mellan klädesgarderoberna och korridoren, nödigt för att hindra de sjuke att genom dessa öppningar utkrypa. *Dubbel-dörrar* hafva blifvit insatta i gångarne till samtliga afdelningarnes latriner. — Å vindarne hafva en *mängd kontor* uppsatts, så väl för betjeningens som för ekonomiens behof. *Två nya ångpannor* hafva inköpts för att hållas i reserv, i händelse någon af de befintlige skulle blifva bristfällig. — Härförutan hafva en mängd mindre betydliga reparationer och förändringar blifvit vidtagne, så inom stora hospitalshuset, som inom de öfrige byggnaderna.

Såsom ofvan blifvit nämnt har Öfver-Styrelsen under år 1864 gått i författning om upprättande af 25 nya sjukplatser, för andra och tredje betalningsklasserna, inom detta hospital.

d) Nyköpings hospital.

Sedan Eders Kongl. Maj:t, på Öfver-Styrelsens underdåniga framställning, till Rikets Ständer afgifvit nådig proposition om beviljande af 8,257 rdr i och för vidtagande af åtskilliga nödigbefunna förändringar vid detta hospital, och Rikets Ständer anslagit berörde summa, har Öfver-Styrelsen gått i författning om de ifrågasatte förändringarnes verkställighet.

Då General-Direktören, uti berättelsen öfver verkställd inspektion å detta hospital, anmärkt bristen på dagrum för kvinnorna och att dessa till följd häraf måste dygnet om vistas, således sofva, arbeta och spisa, i samma lokal, hvarigenom tillfälle till behöflig luftvexling m. m. saknades, och afgifvit förslag till afhjelpande af denna brist, beslöt Öfver-Styrelsen att, enligt detta förslag, låta verkställa sådan förändring, att *hospitalets kök, som var öfver behöfvat rymligt, afdelades i två rum, af hvilka det ena inreddes till kök och det andra till dag- och arbetslokal för kvinnorna*, samt från detta sednare upptogs *utgång till kvinnoafdelningens promenadgård*. Härförutom hafva *cellafdelningens alla rum* blifvit under året fullständigt reparerade och målade samt väggarne uti en del af cellerna brädbeklädda.

Den till detta hospital hörande, uti serskild byggnad belägna, cellafdelning är så illa konstruerad, att den i dess nuvarande skick uti många hänseenden är olämplig för sitt ändamål. Då en mera omfattande och kostsam förändring erfordras för afhjelpande af denna olägenhet, är Öfver-Styrelsen betänkt på att hos Eders Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om nödiga medels anvisande för dylikt ändamål.

e) Wadstena hospital.

Under detta år hafva följande nybyggnader och reparationer vid hospitalet blifvit utförda: a) *en ny verkstadsbyggnad*, innefattande *smedja och snickareverkstad*, jemte *bostäder* för dithörande betjening; b) *en ny rymlig red-*

skapsbod i närheten af verkstadsbyggnaden; platsen omkring dessa båda byggnader inhägnad med plank; *c*) vid ingången till kvinnoafdelningens promenadpark har uppförts en *portvaktsstuga af tegel*; *d*) den förra lokalen för smedja och snickareverkstad har blifvit förändrad och inredd till *lik- och obduktionsrum*; *e*) s. k. *burbyggnaden*, en från början af 1500-talet uppförd »sjukstuga», har undergått en fullständig reparation till golf, tak, eldstäder och trappor: uti densamma äro nu inrymde de osnyggaste sjuke af manligt kön; *f*) *qvinnoafdelningens badanstalt* har blifvit försedd med fullständig *ny apparelj* enligt nutidens fordringar. Hårförutom hafva inom hospitalets många och vidlyftiga byggnader flere mer eller mindre betydande reparationer blifvit utförda.

f) Wexiö hospital.

Sedan Rikets Ständer beviljat det af Eders Kongl. Maj:t äskade anslag till ett belopp af 30,269 rdr för vidtagande af åtskilliga, uti den underdåniga Berättelsen för 1862 omförmälda förändringar och nybyggnader vid detta hospital, har Öfver-Styrelsen gått i författning om de hithörande arbetenas utförande. Under afvaktan på dessa större reparationsarbeten hafva under året endast förekommit åtskilliga af mindre betydighet.

Enär utrymmet inom detta hospital, äfven under detta år, likasom under flera föregående, visat sig ej motsvara behovet (12 till hospitalsvård berättigade hafva under året måst nekas inträde), anser sig Öfver-Styrelsen uppmanad, att söka utvägar till ökande af sjukplatsernas antal. Uti berättelsen öfver under detta år verkställd inspektion har General-Direktören uppgifvit det lämpligaste sättet härför vara, att Öfverläkarens boställsvåning, som är belägen inom hospitalshuset, upplåtes till sjuklokaler, och Öfverläkaren erhöle till bostad Sysslomannens nuvarande boställe, mot det att denne flyttade till det närbelägna hospitalshemmanets boningshus. Genom dylik anordning skulle omkring 25—30 nya sjukplatser kunna erhållas. Öfver-Styrelsen, som gillar detta förslag, ernar till Eders Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om dess utförande och medel dertill.

Beskrifning med tillhörande planritningar öfver Wexiö hospital bifogas i underdånighet (Bil. D).

g) Göteborgs hospital.

Enligt hvad uti den underdåniga Berättelsen för 1862 blifvit anfördt, täcktes Eders Kongl. Maj:t till Rikets under detta år församlade Ständer afgifva nådig proposition om beviljande af ett anslag af 324,000 rdr såsom tillskott till de vid föregående riksdagar beviljade summor för uppförande af ett hospital i närheten af Göteborg för 150 sjuke. Rikets Ständer bifollo Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition endast så till vida, att 200,000 rdr beviljades, under antagande, att någon större summa icke kunde hinna att för ändamålet användas intill en kommande riksdag, då, för den händelse de beviljade medlen möjligen befunnits otillräcklige, Rikets Ständer blefve i tillfälle att ånyo pröfva frågan. Rikets Ständer ansågo derjemte, att granskningen af de ritningar och kostnadsförslag, hvilka åtföljde Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition, gaf anledning till den föreställning, att, genom förändrad indelning och anordning af åtskilliga lokaler, m. m., besparingar uti utgifterna skulle kunna beredas. På grund häraf har Öfver-Styrelsen gått i författning om utarbetande af ett nytt program med de inskränkningar, som varit möjliga och förenliga med ändamålet, samt öfverlemnadt detta program till Hospitals-Direktionen i Göteborg för att genom dess försorg och i öfverensstämmelse med detsamma, af någon på platsen vistande arkitekt, få ritningar och kostnadsförslag upprättade.

Vid Göteborgs gamla hospital hafva under redovisningsåret ej andra förändringar eller förbättringar blifvit vidtagna, än sådana, som varit nödvändiga för upprätthållande af sjukvården uti nödortfigt skick. Detta hospital har under året varit strängt anlitadt, så att de befintliga sjukplatserna nästan jemt varit fyllda.

h) Malmö hospital.

Uti berättelsen öfver verkställd inspektion å detta hospital har General-Direktören anmält följande, ganska väsendtliga, bristfälligheter: *a)* otillräckligheten af *köket* för hospitalets behof; det var inrymdt uti en trång, endast något öfver 4 alnar hög, lokal, och hela köksapparaten bestod af endast två inmurade jernpannor; *b)* *badanstalten*, motsvarande hvarken behofvet eller tidens billigaste fordringar; den hade allenast en så kallad pannmur för badvattnets uppvärmning; för hvarje uppvärmning kunde ej flere än 2 högst 3 bad erhållas; passande rörledningar så för varmt som kallt vatten saknades, o. s. v.; *c)* *tvättinrättningen*, der tvätt skulle förrättas för 175 sjuke och dertill för betjeningen, bestod af ett enda rum af $8\frac{3}{4}$ alnars längd, $6\frac{1}{2}$ alnars bredd och ej fullt 5 alnars höjd; tvättapparaten utgjordes af en enda inmurad panna, jemte klapptråd o. s. v.; golvet var belagdt med kullerstenar; *d)* på qvinnosidans underafdelningar för oroliga, osnygga och cellpatienter voro *golf*, *kakelugnar* och *fönsterkarmar* uti serdeles bristfälligt skick; golven utnötta, otäta, delvis upprutnade; kakelugnarne utbrända, görande tillräcklig uppvärmning omöjlig; fönsterkarmarne murknade, delvis sönderfallande; samt *e)* flera af öfriga lokaler tarfvande mer eller mindre betydande reparationer och förändringar. På grund af denna anmälan, beslöt Öfver-Styrelsen, att, så skyndsamt som omständigheterna medgäfv, låta afhjelpa de anmärkta bristerna; men som årstiden var långt framskriden måste de mest omfattande förändringarne uppskjutas till 1864 års sommar.

Slutomdömet, som General-Direktören, på grund af den verkställda inspektionen, fäller öfver Malmö hospital, är, att detsamma lider af sådana olägenheter och brister, att det ej allenast är olämpligt och otjenligt såsom vård- och kuranstalt för sinnessjuke och ej en gång kan motsvara nutidens billigaste fordringar på en sådan, utan ock att dess fortsatta begagnande för detta ändamål ej är förenligt med civilisationens kraf. De för detta omdöme anförda skälen äro hemtade från anstaltens läge i midten af en större stad, från byggnadernas bristfälliga beskaffenhet, från otillräckligheten af utrymme och till följd deraf omöjligheten att kunna ändamålsenligt klassificera de sjuke, samt från bristande utvägar att, såsom sig bör, kunna sysselsätta dem. Öfverensstämmande åsigter med nu anförda hafva af Eders Kongl. Maj:t i nåder förordnade komiterade för sinnessjukvårdens ordnande åren 1846 och 1850, uti afgifna underdåniga betänkanden, redan uttalat. Malmöhus Läns 1863 församlade Landsting har sedermera hos Eders Kongl. Maj:t gjort underdånig framställning om åtgärders vidtagande för upprättande af ett nytt hospital inom Skåne. Öfver-Styrelsen, anbefalld att häröfver afgifva underdånigt utlåtande, har uti detsamma tillstyrkt Landstingets hemställan.

i) Wisby hospital.

På Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition hafva Rikets Ständer beviljat anslag af 13,224 rdr 85 öre för afhjelpande af åtskilliga brister vid detta hospital. De anvisade medlen skola användas för anordningar till fullständigt skiljande af könen från hvarandra, för erhållande af serskild cellafdelning, för beredande af lokaler för dag- eller arbetsrum, samt för utväg att erhålla utrymme för emottagande af ett större, efter Gotlands behof någorlunda lämpadt, antal sinnessjuke. För verkställighet af härför nödiga arbeten har Öfver-Styrelsen vidtagit lämpliga åtgärder.

Kostnaderna för här ofvan angifna reparationer och nybyggnader — de nemligen för hvilka serskildta medel af Rikets Ständer ej blifvit anvisade — hafva uppgått till 29,688: 84. I medeltal för de sednaste fem åren (1859—1863) hafva hithörande utgifter varit 27,117: 05 årligen. — De allmänna utskylderna för samtliga hospitalen utgjorde, under 1863, 2,530: 74; det årliga medeltalet för nämnde fem år har varit 2,276: 51. — De så kallade diverse utgifterna, hvilka hvarken kunna hänföras till den egentliga sjukvården eller till nu angifna utgiftstitlar, hafva under 1863 utgått med 21,542: 42; det årliga medeltalet för fem år har varit 16,962: 78. Dessa tre utgiftsposter uppgå sålunda i årligt medeltal för åren 1859—1863 till 46,356: 34, och för år 1863 till 53,762. Sammanläggas sistnämnda summa med ofvanangifna summa utgifter för den egentliga sjukvården 347,172: 68, erhålles såsom totalsumma utgifter under år 1863 för hela hospitalsvården 401,934: 68. — Härtill komma vidare Öfver-Styrelsens förvaltningskostnader, Barnhusfondens utgifter m. m., hvilka alla närmare specificeras uti det sammandrag öfver allmänna Hospitals- och Barnhusfondens utgifter, hvilket i underdånighet bifogas (Bil. H).

Då nu nämnda utgiftssumma, för hospitalsvården och hospitalsbyggnadernas underhåll m. m., 401,934: 68, fördelas på det ofvan angifna antalet underhållsdagar, 393,838, blifver medelkostnaden för hvarje underhållsdag, d. å. den dagliga medelkostnaden för hvarje vårdad sjuk 1,02 rdr, samt medelkostnaden för hvarje året om upptagen sjukplats 372 rdr 30 öre.

4. Beklädnad, sängutredning, inventarier.

Sedan Öfver-Styrelsen hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anmält, att beklädnadsutredningen vid hospitalen i allmänhet befundes uti ett mindre fullständigt skick, beroende på de otillräckliga tillgångar, som stodo till Öfver-Styrelsens disposition, och derjemte att Öfver-Styrelsen ansåge det böra leda till god ordning, enkelhet och större kontroll uti förvaltningen, derest för samtliga hospitalen bestämdes en gemensam beklädnadsstat, upptagande, serskildt för män och serskildt för qinnor, de persedlar som för hvarje person vid hospitalet böra finnas, men att Öfver-Styrelsen vid uppgörande af en dylik stat funnit kostnaderna för den första uppsättningen komma att uppgå till omkring 60,000 rdr, hvartill saknades erforderliga medel, anhöll Öfver-Styrelsen om nådig framställning till Rikets Ständer om beviljande af sistnämnda summa. På Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition anvisade Rikets Ständer den äskade summan, och har Öfver-Styrelsen till följd häraf fastställt en allmän beklädnadsstat, enligt hvilken beklädnadspersedlarne skola anskaffas och för framtiden underhållas. Den fastställda beklädnadsstaten bifogas i underdånighet (Bil. E och F).

Sängklädesutredningen har under redovisningsåret vid samtliga hospitalen blifvit dels nyanskaffad, dels förbättrad och tillökad, så att den numera allestädes befundes uti ett nöjaktigt skick. Enahanda är förhållandet med inventarierna.

Utgifterna för nyanskaffning och underhåll af beklädnad och sängkläder hafva under året uppgått till 29,066: 13. Fördelas denna summa på medeltalet dagligen vårdade sjuke, finnes, att kostnaden för hvarje sjuk för år, i och för beklädnad och sängkläder, utgör 26 rdr 93 öre; en kostnad som är ganska låg, serdeles då i betraktande tages, att åtgång och slitning af hithörande persedlar måste för hospitalens sjuke städse vara betydlig och vida betydligare än vid andra allmänna sjukvårdsinrättningar. Förklaringen af denna låga kostnad ligger deruti, att de qvinliga hjonen sysselsättas med spinna, väfva och sy, de manliga med skomakare- och skräddarearbeten, hvilket uti ej ringa mån bidrager till ifrågavarande persedlars underhåll.

5. Utspisning och mathållning.

Kostnaden för utspisning har under året vid samtliga hospitalen uppgått till 158,021: 9. Fördelas denna summa på underhållsdagarnas antal, erhålles medelkostnaden för utspisning för hvarje person för dag, utgörande 40,12 öre, samt för hvarje hela året om upptagen sjukplats, 146 rdr 45 öre. Härvid får anmärkas, att detta medelportionspris är beräknadt gemensamt så väl för första, andra och tredje betalningsklassernas sjuke, som för betjeningen. Vid de serskilda hospitalen har portionspriset för andra och tredje betalningsklassernas sjuke varit betydligt olika; högst vid Göteborgs, 47 öre; lägst vid Nyköpings, 28 öre; för första betalningsklassen har priset varit högst vid Hernösands, 1 rdr; lägst vid Wadstena, 75 öre. Med undantag af Uppsyningsman och Uppsyningsfru, hvika erhålla kost lika med första klassens sjuke, har den öfriga betjeningen andra och tredje klassernas utspisning med tillägg vanligen af en fjerdedels portion.

Under 1862 var medelportionspriset för dag 39,52 öre, och för hvarje hela året om upptagen sjukplats 143 rdr 64 öre. Utspisningskostnaden har sålunda under redovisningsåret öfverstigit den för föregående år, för dag med $\frac{3}{4}$ öre, för år med 2 rdr 81 öre.

Mathållningen bestrides medelst egen hushållning vid hospitalen i Hernösand, Upsala, Stockholm, Nyköping och Malmö; genom entreprenad vid Wadstena, Wexjö, Göteborg och Wisby.

6. De sjukas sysselsättning.

Härutinnan har ej någon väsendtlig förändring skett, utan eger samma förhållande rum, som uti underdåniga berättelserna för åren 1861 och 1862 blifvit angifvet.

7. Allmänna Hospitals- och Barnhusfonden.

I afseende på dess inkomster och utgifter under redovisningsåret återopas i underdånighet Bilagorna G och H, samt kapitalräkningen Bilaga J.

Såsom af dem visar sig hafva

utgifterna varit	Rdr Rmt 432,611,78,
inkomsterna	» » 421,391,05,
hvidan de förra öfverstigit de sednare med.....	Rdr Rmt 11,220,73.

Serafimer-Ordensgillet framhårdar med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormäktigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
undersåter och tjenare.

G. A. Sparre.

L. Manderström.

O. J. Fähræus.

Magnus Huss.

Stockholm den 20 Juni 1865.

T. A. Billbergh.

Redogörelse för sjukvården å Rikets samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling under år 1863;

af

Generaldirektören öfver dessa Anstalter.

§ 1.

Öfersigt öfver antalet vårdade å Rikets samtliga Anstalter för sinnessjukas behandling under år 1863.

Tab. 1.

	Antal befintli- ga sjuk- platser vid årets slut.	Qvarliggande sjuke från år 1862.			Intagne under 1863.			Summa vårdade under 1863.			Afförde under 1863.			Qvarliggande till 1864.		
		m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.
Hernösands	120	29	18	47	18	25	43	47	43	90	5	3	8	42	40	82
Upsala	135	72	64	136	17	11	28	89	75	164	21	11	32	68	64	132
Stockholms	154	58	73	131	45	35	80	103	108	211	38	30	68	65	78	143
Nyköpings	54	24	31	55	4	5	9	28	36	64	3	8	11	25	28	53
Wadstena	340	139	149	288	32	28	60	171	177	348	20	29	49	151	148	299
Wexjö	150	77	74	151	5	11	16	82	85	167	11	14	25	71	71	142
Göteborgs	67	25	34	59	12	12	24	37	46	83	9	10	19	28	36	64
Malmö	175	79	85	164	29	23	52	108	108	216	27	20	47	81	88	169
Wisby	15	8	7	15	1	1	2	9	8	17	5	1	6	4	7	11
Summa	1210	511	535	1046	163	151	314	674	686	1360	139	126	265	535	560	1095

1. Antalet befintliga sjukplatser vid årets slut.

Antalet sjukplatser, som vid 1862 års slut var 1206, har under redovisningsåret blifvit ökad med endast 4, eller till 1210. Denna tillökning har egt rum vid Stockholms anstalt för sinnessjuka, och de fyra der tillökade platserna hafva blifvit afsedda nteslutande för första betalningsklassens sjuke, i anseende till den brist på platser, som inom denna klass under året förefunnits. Det högre antalet inträdessökande till första klassen häntyder på ett större förtroende, som de inrikes anstalterna numera tillvunnit sig, hvarigenom hithörande sjuke ej så ofta, som förr varit fallet, föras till utländska; möjligen kunna ock flera under detta år, än under föregående, af denna klass hafva varit i behof af vård å allmän inrättning. — För förhållandet mellan platsernas antal och inträdessökandes antal i allmänhet vid de serskilda anstalterna kommer nedan att närmare redovisas.

2. Qvarliggande sjuke från år 1862.

Från 1862 qvarlågo till 1863, 1046; 511 män, 535 kvinnor; 48,85 % af de förre, 51,15 % af de sednare. Nära enahanda förhållande mellan könen egde rum bland de qvarliggande från 1861 till 1862, nemligen 48,33 %

män, 51,67 % kvinnor. Jemföres antalet kvarliggande vid 1862 års slut, d. ä. antalet närvarande vid 1863 års början, med vid sistnämnde tidpunkt befintligt antal sjukplatser, finnes, att å anstalterna vid Upsala, Wexiö och Nyköping var *en* sjuk å hvardera öfver det bestämda platsantalet intagen, ett förhållande, som häntyder på nödvändigheten att i trängande fall för tillfället emottaga en och annan sjuk mera, än utrymmet egentligen medgifver; å Wisby voro alla platser upptagna; å Göteborgs och Malmö voro några få platser lediga, å Stockholms ett större antal, samt å Hernösands och Wadstena tillsammans ej mindre än 125, beroende derpå att dessa anstalter först vid slutet af 1862 genom då färdigblifna ny- och tillbyggnader erhållit ett ökad utrymme.

3. Intagne under år 1863.

Under året hafva 314 blifvit intagne; 163 män, 151 kvinnor; 51,91 % af de förre, 48,09 % af de sednare. Under 1862 intogos 278; 145 män, 133 kvinnor; 52,16 % af de förre, 47,84 % af de sednare. De intagnes antal under 1863 öfverstiger således det under 1862 med 36; förhållandet mellan könen bland de intagne är nära lika för de båda åren, och utvisar att fallenheten för sinnessjukdom inom vårt land synes vara något, ehuru väl högst obetydligt, öfvervägande för manligt kön framför det qvinliga. Förhållandet med antalet intagne å de serskilda anstalterna utvisas af följande öfersigt:

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
13,69 %	8,92 %	25,48 %	2,86 %	19,10 %	5,09 %	7,65 %	16,57 %	0,64 %

Häraf följer att Stockholms emottagit fjerdedelen, Wadstena femtedelen, eller båda dessa anstalter tillsammans nära hälften af alla intagne; härefter kommer Malmö, Hernösands o. s. v. — Jemföres antalet intagne å de serskilda anstalterna med hvarje anstalts platsantal, finnes förhållandet vara följande:

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
35,83 %	20,74 %	51,96 %	16,66 %	17,64 %	10,66 %	35,82 %	29,71 %	13,33 %

Hade alla platser vid årets början å samtliga anstalterna varit besatta, skulle häraf följa, att omsättningen af sjuke varit lifligast å Stockholms och minst liflig å Wexiö; men då Stockholms vid årets början hade ett betydligt antal platser att disponera, och Wexiö deremot var öfverfyllt, kan dylik jemförelse ej blifva tillförlitlig. Jemföres åter de anstalter med hvarandra, hvilkas platser voro alla upptagne eller nära upptagne vid årets början, nemligen Upsala, Nyköpings, Wexiö, Göteborgs, Malmö och Wisby, finnes den största omsättningen af sjuke, med hänsyn till platsernas antal, hafva varit å Göteborgs, den minsta å Wexiö, d. v. s. att den förra inrättningen sannolikt haft att vårda ett öfvervägande antal akuta sjukdomsfall, och derigenom varit i tillfälle att, i förhållande till befintliga platser, både afföra och intaga ett större antal, än den sednare, å hvilken antagligen flertalet sjukdomar varit af mera kronisk art.

4. Antalet vårdade under år 1863.

Summan af alla vid samtliga anstalter vårdade har uppgått till 1360; 674 män, 686 kvinnor; 49,56 % af de förre, 50,44 % af de sednare. Under 1862 vårdades 1304; 641 män, 663 kvinnor. Under 1861 vårdades 1258; 616 män, 642 kvinnor. Sälunda har antalet vårdade sinnessjuka under tre år ökats från 1258 till 1360, d. ä. med 102; från 1861 till 1862 med 46, från 1862 till 1863 med 56. Väl kan denna tillökning till någon del förklaras af ökad utrymme, hvarigenom tillfälle blifvit beredt till intagning af ett större antal inträdessökande; men tillökningen torde derjemte, enär föreskrifterna för intagning under alla åren varit desamma, böra tillskrifvas ett tilltagande af de sinnes-

sjukes antal bland rikets invånare, eller åtminstone ett tilltagande af deras antal, som äro berättigade till vård å sinnessjukvårdsanstalterna. Skulle antalet sinnessjuka, hvilka äro berättigade till vård å de offentliga anstalterna, stiga i samma förhållande, som de tre sistförflutna åren utvisa, torde, såsom nedan kommer att visas, de nu befintliga platserna inom få år blifva otillräckliga. De närmast kommande åren lära härom upplysa.

Antalet af vårdade män är nära lika med det af vårdade kvinnor. Detta förhållande har sin grund deruti, att de sinnessjukes antal inom båda könen för hela riket är nära lika. Statistiska Centralbyråns sednaste uppgift härom utvisar, att den 31 Dec. 1860 funnos inom riket 7542 sinnessjuka, af hvilka 3795 voro män, 3747 kvinnor. Här af synes följa att å anstalterna för dessa sjukes vård platsantalet bör vara beräknadt lika för båda könen, ehuru väl en tillfällighet kan göra att det ena könet under någon tid kan förekomma uti något öfvervägande antal, antingen å alla anstalter sammanlagda, eller å någon serskild af dem.

Förhållandet mellan hela antalet vårdade och de å hvarje serskild anstalt, är följande:

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköping.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
6,62 %	12,06 %	15,51 %	4,71 %	25,58 %	12,28 %	6,10 %	15,89 %	1,25 %

Å Wadstena har sålunda vårdats omkring en fjerdedel, å Stockholms och Malmö en sjattedel, å Upsala och Wexiö en åttondedel o. s. v., af hela antalet.

Likasom uti redogörelsen för 1862 öfversigt lemnades öfver antalet af sinnessjuka, hvilka under året blifvit vårdade å *Länens lasarett*, och af skäl som då angäfvos, infördes äfven nu

Öfversigt öfver å Länslasarett vårdade sinnessjuka under år 1863.

Tab. 2.

Qvarliggande från 1862.			Intagne under 1863.			Summa vårdade.		Afförde under 1863.		Qvarliggande till 1863.		
m.	qv.	Summa.	m.	qv.	Summa.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	Summa.
21	12	33	134	128	262	155	140	143	127	12	13	25
						295		270				

Då de å dessa inrättningar vårdade 295 sinnessjuka läggas till dem, som erhållit vård å de egentliga anstalterna för sinnessjukes behandling, uppgår hela antalet sinnessjuka, som å allmänna inrättningar blifvit vårdadt, till 1655, af hvilka 829 voro män, 826 kvinnor. Under 1862 vårdades å Länslasarett 347, och utgjorde då hela summan vårdade 1651; 821 män, 830 kvinnor. Här af följer, att antalet sinnessjuka vårdade å Länslasarett under 1863 minskats i samma förhållande, som det å de egentliga anstalterna för sinnessjuka, enligt hvad ofvan blifvit anfördt, ökats, så att summan inalles vårdade för 1862 och för 1863 blir nära lika. Endast kommande års erfarenhet kan visa om detta förhållande blir bestående. — Anmärkas bör att då rörande dem, som blifvit från Länslasarett afförde, uppgift saknas huru många förflyttats till sinnessjukvårdsanstalt, inträffar att åtskillige äro upptagne såsom vårdade å båda hållen.

Härförutom hafva, enligt Fångvårdsstyrelsens underdåniga berättelse för 1863, 41 sinnessjuka fångar, inom rikets *samliga fångelser*, under detta år blifvit vårdade; af dessa hafva 30 inom fångelse insjuknat, 11 redan vid inkomsten varit sinnesrubbad. Af hela antalet hafva 21 inom fångelserna tillfrisknat, 9 blifvit förflyttade till sinnessjukvårdsanstalt, 6 återsände till hemorten obotade, 1 affidit, och 4 voro till 1864 qvarliggande.

5. *Afförde under år 1863*

hafva blifvit 265; 139 män, 126 kvinnor; d. ä. 19,49 % af alla vårdade; 20,62 % af vårdade män; 18,36 % af vårdade kvinnor. Under år 1862 affördes 19,79 % af alla vårdade; 20,28 % af vårdade män, 19,30 % af vårdade kvinnor. Enär yttermera procenten afförde under år 1861 var 18,44, finnes förhållandet mellan vårdade och afförde under de tre åren hafva varit nära öfverensstämmande; såsom medeltal synes kunna antagas att 19 % af vårdade årligen afföras, d. ä. omkring en femtedel, hvilken sålunda lemnar anstalterna antingen såsom friska, förbättrade, oförbättrade eller döde.

Förhållandet mellan afförde och vårdade vid de serskilda anstalterna, under åren 1861, 1862 och 1863, har varit följande:

Hernösands.			Upsala.			Stockholms.			Nyköpings.			Wadstena.		
1861.	1862.	1863.	1861.	1862.	1863.	1861.	1862.	1863.	1861.	1862.	1863.	1861.	1862.	1863.
6,25 %	6,00 %	8,88 %	22,98 %	16,04 %	19,53 %	34,13 %	31,77 %	32,22 %	20,63 %	23,88 %	17,18 %	11,78 %	14,54 %	14,08 %

Wexiö.			Göteborgs.			Malmö.			Wisby.		
1861.	1862.	1863.	1861.	1862.	1863.	1861.	1862.	1863.	1861.	1862.	1863.
16,76 %	15,17 %	14,9 %	20,48 %	32,18 %	22,89 %	14,35 %	22,27 %	21,75 %	23,52 %	0,00 %	35,29 %

Tages medium af dessa tre år erhålles följande procentiska förhållande i medeltal mellan afförde och vårdade vid de serskilda anstalterna:

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
7,04 %	19,51 %	32,70 %	20,56 %	13,46 %	15,63 %	25,18 %	19,45 %	19,60 %

Häraf följer att högsta antalet afförde, i förhållande till vårdade, förekommer å Stockholms och Göteborgs anstalter, beroende deraf att dessa, såsom belägna invid större städer, dels erhålla ett öfvervägande antal akuta, således antagligen botliga fall, dels äro i tillfälle att afemna de obotlige och oskadlige till närbelägna försörjningsinrättningar. Att Hernösands företer en så låg procent afförde förklaras deraf att denna anstalt hittills varit fylld med obotlige; sedan den nu, efter skedd utvidgning, erhållit större utrymme, torde förhållandet för kommande år blifva förändradt. — Anmärkas bör ock, att medelprocenten afförde för de tre åren från Upsala, Nyköpings, Malmö och Wisby öfverensstämmer med den medelprocent, som ofvan blifvit angifven för alla anstalter sammanlagda.

6. *Qvarliggande till år 1864.*

Till år 1864 qvarliggande äro 1095; 535 män, 560 kvinnor; 48,85 % af de förre, 51,15 % af de sednare; således alldeles enahanda förhållande mellan könen, som egde rum bland dem, som vid årets början voro från 1862 qvarliggande. Enär vid redovisningsårets början 1046 voro å alla anstalter närvarande, men vid årets slut 1095, följer, att antalet sjuke under året ökats med 49; 24 män, 25 kvinnor. Uti hvilket omfång antalet sjuke ökats å de för dem afsedda vårdanstalter, upplyses af följande:

Å samtliga anstalter qvarliggande			
från 1860—1861.	från 1861—1862.	från 1862—1863.	från 1863—1864.
973	1026	1046	1095

Sålunda har antalet sjuke ökat under 4 år från 973 till 1095, d. ä. med 122. Enär ofvan är angifvet, att platserna för sjukas emottagning å rikets samtliga anstalter uppgå till 1210, voro sålunda vid 1864 års början endast 115 att disponera; fortgår derföre sjukantalets ökning i samma förhållande, som under de sistförflutna fyra åren, skola efter kommande fyra år alla disponibla platser vara fyllda. Under sådana omständigheter blir det en oafvislig nödvändighet för Öfverstyrelsen att vara betänkt på ett sådant ordnande af sinnessjukvården, att ökad utrymme må å anstalterna för denna sjukvård beredas, innan dessa blifva så öfverfyllda, att plats ej vidare kan beredas för dem, hvilkas tillstånd både fordrar och berättigar till vård från det allmännas sida. — Vid 1864 års början egde det gynnande förhållande rum, att å ingen af anstalterna voro alla platser upptagna; lediga voro, å

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
38	3	11	1	41	8	3	6	4

115

§ 2.

Öfersigt öfver sjukdomsformerna, hvilka förekommit bland vårdade å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1863.

Tab. 3.

	Ursinne. <i>Mania.</i>			Tungsinne. <i>Melancholia.</i>			Vansinne. <i>Ecnöia</i>			Förryckthet. <i>Paranoia.</i>			Svagsinnet. <i>Dementia.</i>			Fänighet. <i>Idiotia.</i>			Allmän för- lämning. <i>Paralysis ge- neralis.</i>			Fallandesot. <i>Epilepsia</i>		
	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.
Hernösands.....	13	15	28	14	7	21	1	—	1	7	5	12	11	8	19	1	8	9	—	—	—	—	—	—
Upsala.....	16	24	40	16	18	34	11	3	14	13	9	22	7	10	17	16	5	21	1	1	2	9	5	14
Stockholms.....	33	30	63	31	39	70	11	6	17	13	11	24	7	11	18	—	5	5	6	2	8	2	4	6
Nyköpings.....	1	4	5	4	7	11	2	—	2	5	9	14	11	8	19	3	6	9	—	—	—	2	2	4
Wadstena.....	25	26	51	15	20	35	16	24	40	30	11	41	30	30	60	33	49	82	1	—	1	21	17	38
Wexiö.....	12	16	28	14	10	24	11	7	18	10	9	19	21	33	54	9	6	15	—	—	—	5	4	9
Göteborgs.....	10	15	25	12	12	24	1	—	1	2	3	5	3	6	9	5	9	14	1	—	1	3	1	4
Malmö.....	39	44	83	30	34	64	3	6	9	1	1	2	20	16	36	8	2	10	—	—	—	7	5	12
Wisby.....	4	3	7	—	5	5	1	—	1	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	2
Summa	153	177	330	136	152	288	57	46	103	82	58	140	110	122	232	76	90	166	9	3	12	51	38	89

1360

1. *Ursinne.* Med denna form af sinnessjukdom hafva 330 blifvit vårdade: 153 män, 177 kvinnor: 24,26 % af hela antalet vårdade; 22,70 % af vårdade män, 25,80 % af vårdade kvinnor: d. v. s. att en fjerdedel af hela

antalet vårdade lidit af ursinne, och att kvinnornas antal öfverstigit männernas med 3,10 %. Under 1862 förekom ursinne bland 23,54 % af alla vårdade; bland 21,66 % af vårdade män; 25,34 % af vårdade kvinnor. Antalet ursinnige i förhållande till hela antalet vårdade har således under 1863 öfverstigit det under 1862 med 0,72 %. Förhållandet mellan antalet uti ursinne vårdade och hela antalet vårdade å de serskilda anstalterna, under åren 1862 och 1863, utvisas af följande:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
30,00 %	31,11 %	25,30 %	24,38 %	31,77 %	29,85 %	13,88 %	7,81 %	13,65 %	14,65 %	16,85 %	16,76 %	26,43 %	30,12 %	35,07 %	38,42 %	46,06 %	41,17 %

Häraf visar sig en i ögonen fallande olikhet uti förhållandet mellan de uti ursinne vårdade och hela antalet vårdade, inom de serskilda anstalterna. Så har Nyköpings under 1863 haft endast 7,81 % ursinnige, Malmö ända till 38,42 %, d. v. s. den förra omkring hvar trettonde, den sednare närmare hvar tredje. Lägsta antalet näst efter Nyköpings har Wadstena och Wexiö, det högsta efter Malmö (Wisby intages för dess låga sjukantal ej uti jemförelsen) Hernösands, Göteborgs och Stockholms. Å Upsala är förhållandet i det närmaste öfverensstämmande med det ofvan, för alla anstalterna sammanlagda, angifna. Orsakerna till de befintliga och så betydliga olikheterna mellan de serskilda anstalterna torde vara svåra, knappast möjliga, att utreda. — Beträffande skiljaktigheterna uti förhållandet under de båda anförda åren, visar sig att dessa äro betydligast vid Nyköpings, Göteborgs och Malmö; vid Nyköpings har det relativa antalet minskats med 6,07 %; vid Göteborgs ökat med 3,69 %, och vid Malmö med 3,35 %; vid öfriga anstalter äro skiljaktigheterna mellan de båda åren föga betydande.

2. *Tungsinne.* Häraf hafva 288 fall förekommit; 136 bland män, 152 bland kvinnor; 21,17 % af alla vårdade; 20,18 % af vårdade män, 22,16 % af vårdade kvinnor. Således har omkring en femtedel af alla vårdade haft tungsinne; kvinnornas antal öfverstiger männernas med nära 2 %. Under 1862 förekom denna sjukdomsform bland 18,40 % af hela antalet vårdade; bland 17,80 % af vårdade män, 19,00 % af vårdade kvinnor. Antalet tungsinnige i förhållande till hela antalet vårdade har sålunda under 1863 öfverstigit det under år 1862 med 2,77 %. Förhållandet mellan antalet uti tungsinne vårdade och hela antalet vårdade å de serskilda anstalterna, under åren 1862 och 1863, har varit:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
26,00 %	23,33 %	22,83 %	20,73 %	27,60 %	33,18 %	16,66 %	17,18 %	8,31 %	10,05 %	12,92 %	14,37 %	25,28 %	28,91 %	23,22 %	29,62 %	26,66 %	29,41 %

Likasom ofvan rörande ursinne blifvit visadt, har en betydlig olikhet egt rum inom de olika anstalterna uti förhållandet mellan vårdade tungsinnige och hela antalet vårdade. Det högsta relativa antalet med tungsinne har under 1863 vårdats å Stockholms, 33,18 %; det lägsta å Wadstena, 10,05 %. Äfven under 1862 förekom det högsta och det lägsta relativa antalet å dessa anstalter. Skillnaden mellan de båda åren är störst å Malmö och Stockholms; å den förra är detta antal 6,20 %, å den sednare 5,58 % högre för 1863, än för 1862.

De under dessa tvenne nu nämnda sjukdomsformer uppförde utgöra tillsammans ett antal af 618, af hvilka 289 äro män, 329 kvinnor, d. ä. 47,32 % af hela antalet vårdade, 42,87 % af vårdade män, 47,96 % af vårdade kvinnor. Sålunda hör nära hälften af alla vårdade till kategorierna ursinne och tungsinne; kvinnornas antal öfverskjuter männernas med 5,09 %. Under 1862 voro de uti ursinne och tungsinne vårdade 42,02 % af hela antalet; 39,66 % af vårdade

män, 44,34 % af vårdade qvinnor: 1863 har sålunda 5,30 % högre antal vårdade under dessa kategorier än 1862, ett förhållande, som bör komma 1863 till fördel med hänsyn till de tillfrisknades antal, och hvarom vidare nedan.

3. *Vansinne.* Under denna form af sinnessjukdom äro 103 uppförde; 57 män, 46 qvinnor; 7,88 % af hela antalet vårdade; 8,45 % af vårdade män, 6,70 % af vårdade qvinnor. Under 1862 voro 7,13 % af alla vårdade lidande af vansinne; 6,86 % af vårdade män, 7,39 % af vårdade qvinnor. Skillnaden mellan de båda åren, så väl med afseende å alla vårdade, som å könen, är obetydlig. Samma anmärkning som gjordes för år 1862 må äfven nu förnyas, att nemligen vansinnet är den form af de egentliga sinnessjukdomarna, som å anstalterna förekommer i minst talrika fall. Följande öfersigt utvisar det procentiska förhållandet mellan antalet af sjuke i denna form och hela antalet vårdade å de serskilda anstalterna, under 1862 och 1863.

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
2,00 %	1,11 %	6,17 %	8,53 %	6,24 %	8,05 %	1,38 %	3,12 %	11,23 %	11,40 %	11,23 %	10,77 %	1,14 %	1,20 %	3,31 %	4,31 %	0,00 %	5,88 %

Högsta relativa antalet vansinnige har under båda åren förekommit å Wadstena och Wexjö. De båda åren förete föga anmärkningsvärda olikheter.

4. *Förryckthet.* Å alla anstalter hafva 140 blifvit vårdade med förryckthet; 82 män, 58 qvinnor: 10,29 % af alla vårdade; 12,16 % af vårdade män, 8,45 % af vårdade qvinnor. Under 1862 funnos 9,50 % förryckte bland alla vårdade; 11,07 % bland vårdade män, 7,99 % bland vårdade qvinnor. Det relativa förhållandet under de båda åren är nära öfverensstämmande: männernas antal öfverskjuter kvinnornas under 1863 med 3,71 %, under 1862 med 3,08 %. Förhållandet mellan antalet förryckte och hela antalet vårdade å de serskilda anstalterna, under 1862 och 1863, inhämtas af följande:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
4,00 %	13,33 %	12,34 %	13,41 %	11,45 %	11,37 %	19,44 %	21,87 %	11,87 %	11,78 %	10,67 %	11,37 %	4,59 %	6,02 %	0,94 %	0,92 %	6,66 %	5,88 %

Högsta relativa antalet har under de båda åren vårdats å Nyköpings; det lägsta å Malmö. Å Hernösands har antalet betydligt ökat under 1863, nemligen med ej mindre än 9,33 %; vid öfriga anstalterna är skillnaden mellan de båda åren af ringa betydenhet.

5. *Svagsinnet.* 232 svagsinte hafva under året vårdats; 110 män, 122 qvinnor; 17,05 % af alla vårdade; 16,32 % af vårdade män, 17,78 % af vårdade qvinnor. Under 1862 hade 19,32 % bland alla vårdade varit svagsinte; 18,87 % bland vårdade män, 19,75 % bland vårdade qvinnor. Det relativa antalet svagsinte är sålunda för 1863 2,27 % lägre, än det var under 1862. Förhållandet under de båda åren mellan könen är nära lika. Antalet svagsinte jemfördt med öfrige å de serskilda anstalterna, under 1862 och 1863, utvisas som följer:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
28,00 %	21,11 %	9,87 %	10,36 %	10,93 %	8,53 %	29,16 %	29,68 %	16,02 %	17,24 %	33,14 %	32,33 %	17,24 %	10,84 %	24,68 %	17,03 %	0,00 %	0,00 %

Häraf synes att högsta antalet svagsinte för båda åren vårdats å Wexiö, det lägsta, (då Wisby ej tages i beräkning), för 1863 å Stockholms, för 1862 å Upsala. Närmast till högsta antalet kommer Nyköpings. Ett serdeles lyckligt förhållande har inträffat å Hernösands, Göteborgs och Malmö, enär å dessa tre anstalter de svagsintes relativa antal å hvardera minskats med omkring 7 % under 1863 mot hvad det var under 1862. Huru olika de serskilda anstalterna äro lottade med dessa obotlige svagsinte, inses deraf att, ehuru Wexiö och Stockholms hafva nära lika platsantal, har den förra anstalten 32,33 % svagsinte af alla vårdade, då den sednare endast har 8,53 %; hvar tredje vårdad å den förra är således svagsint, endast hvar tolfte å den sednare. Upsala och Göteborgs hafva ock blott haft hvar nionde vårdad svagsint, Nyköpings deremot mellan hvar tredje och hvar fjerde.

6. *Fänighet.* Af fänar hafva 166 blifvit under året vårdade; 76 män, 90 kvinnor; 12,20 % af alla vårdade; 11,27 % af vårdade män, 13,12 % af vårdade kvinnor. Under 1862 hade 13,72 % af alla vårdade varit fänar; 13,57 % af vårdade män, 13,87 % af vårdade kvinnor. Det relativa antalet fänar har således under 1863 varit 1,52 % lägre, än hvad det var under 1862. Då förhållandet mellan könen var lika under 1862, är det under 1863 nära 2 % öfverskjutande för kvinnorna. Jemföres antalet vårdade fänar med alla vårdade å de serskilda anstalterna, under åren 1862 och 1863, erhålles följande öfversigt:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
10,00 %	10,00 %	12,34 %	12,80 %	4,68 %	2,37 %	12,50 %	14,06 %	26,40 %	23,27 %	8,98 %	8,98 %	21,84 %	16,86 %	5,21 %	4,63 %	6,66 %	5,88 %

Under de båda åren hafva Wadstena och Göteborgs haft högsta relativa antalet, Stockholms det lägsta. Serdeles i ögonen fallande är den betydliga skillnaden mellan maximum och minimum: för 1862, 21,72 %; för 1863, 20,90 %. Förklaringen öfver det låga antalet fänar å Stockholms anstalt finnes deruti, att densamma är i tillfälle att förflytta alla oskaddige under denna kategori till hufvudstadens försörjningsanstalter.

Sammanläggas de båda sistanförra kategorierna, svagsinta och fänar, hvilka äro att anse såsom tillhörande klassen af obotlige, finnes, att de för år 1862 utgöra 33,05 % af alla vårdade och för 1863, 29,26 %; sålunda har antalet af dessa obotlige under 1863 minskats med nära 4 % mot hvad det var under 1862.

7. *Allmän förlamning.* Endast 12 fall af denna sjukdomsform hafva blifvit vårdade; 9 män, 3 kvinnor; 0,88 % af alla vårdade; 1,33 % af vårdade män, 0,43 % af vårdade kvinnor. Dessa 12 fall hafva förekommit å Upsala, Stockholms, Wadstena och Göteborgs, utgörande å Upsala 1,22 % af alla vårdade, å Stockholms 3,79 %, å Wadstena 0,28 % samt å Göteborgs 1,20 %. Under 1862 vårdades 11 fall af denna sjukdom; 9 män, 2 kvinnor; 3 å Upsala, 5 å Stockholms, 2 å Wadstena och 1 å Malmö; 0,84 % af alla vårdade; 1,40 % af vårdade män, 0,30 % af vårdade kvinnor. Såsom regel har mannen för denna sjukdomsform vida större benägenhet än kvinnan.

8. *Fallandesot.* Å anstalterna för sinnessjukes behandling emottagas endast sådana fallsotssjuka, som jemte fallandesoten lida af någon form af sinnessjukdom; 89 dylika fall hafva blifvit vårdade; 51 af manligt, 38 af qvinligt kön; 6,54 % af alla vårdade; 7,56 % af vårdade män, 5,52 % af vårdade kvinnor. Under 1862 vårdades 7,43 % fallsotssjuka af alla vårdade; 8,58 % af vårdade män, 6,33 % af vårdade kvinnor. Antalet af dessa sjuka har sålunda under 1863 varit nära 1 % lägre, än det var under 1862, i förhållande till alla vårdade. Antalet af manligt kön öfverskjuter under båda åren det för qvinligt med något öfver 2 %. Följande tabell utvisar förhållandet under 1862 och 1863 mellan fallsotssjuka och alla vårdade vid de serskilda anstalterna:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
0,00 %	0,00 %	9,75 %	8,53 %	4,68 %	2,84 %	6,94 %	6,25 %	11,27 %	10,91 %	6,18 %	5,38 %	3,56 %	4,81 %	6,63 %	5,55 %	13,33 %	11,76 %

Under de tre sistförflutna åren har ingen fallsotssjuk blifvit vårdad å Hernösands; då Wisby undantages, tillhör det högsta relativa antalet både för 1862 och 1863 Wadstena och Upsala; Stockholms och Göteborgs hafva under båda dessa år haft det lägsta. Högst önskvärdt vore, om någon serskild anstalt kunde upprättas för vården af fallsotssjuka, emedan dessa, då de vårdas tillsammans med andra sinnessjuka, genom de påkommande anfallen ej sällan serdeles menligt inverka på de sednare och alltid försvåra upprätthållandet af tillbörlig ordning och lugn inom den afdelning, der de vistas.

Till närmare upplysning om förhållandet med de fallsotssjuka inom de serskilda anstalterna, meddelas

Öfversigt öfver komplikationer med sinnessjukdom, hvilka bland fallsotssjuka förekommit under 1863.

Tab. 4.

	Vårdade under år 1863.		Summa.	Komplikationer.										Icke uppgifven komplikation.	
				Ursinne.		Vansinne.		Förryckthet.		Svagsinhet.		Fänighet.			
	m.	qv.		m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
Upsala	9	5	14	2	3	—	—	—	—	4	1	1	1	2	—
Stockholms	2	4	6	1	—	—	—	—	—	1	1	—	3	—	—
Nyköpings	2	2	4	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—
Wadstena	21	17	38	2	—	2	—	1	—	6	3	10	14	—	—
Wexiö	5	4	9	3	1	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—
Göteborgs	3	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1
Malmö	7	5	12	1	2	—	—	—	—	3	1	1	1	2	1
Wisby	2	—	2	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Summa	51	38	89	10	6	2	—	1	1	18	9	13	20	7	2

Enligt denna öfversigt hafva af de vårdade fallsotssjuka 17,97 % haft såsom komplikation ursinne; 2,25 % vansinne; 2,25 % förryckthet; 30,34 % svagsinhet; 37,08 % fänighet; utan uppgifven komplikation 10,11 %. Under 1862 hade af de fallsotssjuka, 21,65 % ursinne; 1,03 % tungsinne; 1,03 % vansinne; 2,06 % förryckthet; 41,24 % svagsinhet; 31,96 % fänighet; utan komplikation 1,03 %. Under 1863 hörde 67,42 % af vårdade fall sotssjuka till kategorierna svagsinhet och fänighet; under 1862, 73,20 %.

Öfversigt öfver å samtliga anstalter för sinnes-

Tab. 5.

Sjukdomsform.	Anstalt.																				Årstid för insjuknandet.														
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.		Summa intagne.			Januari.	Februari.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Augusti.	September.	Oktober.	November.	December.	Okänd.	
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S.a.														
Ursinne. <i>Mania</i>	7	11	5	5	16	13	1	2	10	11	3	3	4	6	9	11	—	—	55	62	117	7	5	8	4	10	14	10	5	2	6	7	5	34	
Tungsiinne. <i>Melancholia</i>	5	5	6	6	18	17	2	3	6	9	1	5	5	5	12	10	—	1	55	61	116	8	6	4	7	6	6	2	3	5	5	4	7	53	
Vansinne. <i>Ecnia</i>	—	—	3	—	5	—	1	—	5	1	—	1	—	—	2	—	1	—	17	2	19	—	1	1	—	—	1	1	—	1	3	—	—	11	
Förryckthet. <i>Paranoia</i>	3	4	—	—	2	2	—	—	2	1	—	—	—	1	1	—	—	—	9	8	17	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	14	
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	3	1	—	—	—	—	—	—	6	2	—	—	—	—	2	—	—	—	11	3	14	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	12	
Fånighet. <i>Idiotia</i>	—	4	2	—	2	—	—	—	1	1	1	2	1	1	2	—	—	—	7	10	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	5	1	6	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	2	—	1	
Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	—	—	1	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	1	1	—	—	4	4	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Summa	18	25	17	11	45	35	4	5	32	28	5	11	12	12	29	23	1	1	163	151	314	16	12	13	12	16	23	13	8	9	15	14	13	150	

314

314

1. För antalet af under året *intagne* har ofvan (§ 1) blifvit redogjort. Här må endast lemnas en jämförelse mellan antalet intagne å de serskilda anstalterna under åren 1862 och 1863.

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
5	43	28	28	82	80	22	9	45	60	35	16	21	24	38	52	2	2

Af denna öfversigt, synes att högsta tillökningen uti antalet intagne under 1863 mot under 1862 egt rum å Hernösands, beroende derpå att denna anstalt vid 1862 års slut, efter fullbordad utvidgning, hade ett betydligt antal platser att disponera; och då utrymmet var trångt å Upsala, hänvisades sjuke både från Gestrkland och Helsingland till Hernösands, hvilket förr ej skett. Näst efter Hernösands, uti ökad antal intagne under redovisningsåret mot under det föregående, kommer Wadstena och Malmö. Lika många hafva under de båda åren blifvit intagne å Upsala och Wisby. Ganska betydlig minskning af intagne förete Nyköpings och Wexiö; en mindre betydlig Stockholms och Göteborgs.

2. *Sjukdomsformerna.* a) *Ursinne.* Härmed, hafva 117 blifvit intagne; 55 män, 62 kvinnor; 37,26 % af alla intagne; 33,74 % af intagne män; 41,06 % af intagna kvinnor. Under 1862 voro 38,49 % af de intagne ursinnige; 34,41 % af intagne män; 42,85 % af intagna kvinnor. Förhållandet under de båda åren är sålunda temligen öfverensstämmande; de intagna kvinnornas antal har öfverskjutit männernas under 1863 med 7,32 %, under 1862 med 8,44 %. Förhållandet mellan intagne ursinnige och hela antalet intagne å de serskilda anstalterna under åren 1862 och 1863, är följande:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
20,00 %	41,86 %	26,31 %	35,71 %	42,69 %	36,25 %	27,97 %	33,33 %	31,13 %	35,00 %	37,28 %	37,50 %	61,90 %	41,66 %	36,84 %	38,53 %	50,00 %	0,00 %

3.

sjukes behandling under år 1863 intagne.

Ålder vid intagningen.														Sjukdomens bestånd före intagningen.														Antal förutgångna anfall.																				
Under 10 år.		11-14-20-årliga lefnadsåren.		21-30.		31-40.		41-50.		51-60.		61-70.		Öfver 70 år.		Under 3 månader.		3-12 månader.		1-2 år.		2-3.		3-4.		4-5.		Öfver 5 år.		Okändt.		Inlet.		Ett.		Två.		Tre.		Fyra och der- utöfver.		Okändt.						
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.					
—	—	11	3	21	18	13	16	6	13	2	8	2	2	—	2	24	23	9	19	5	4	3	2	3	2	1	—	8	10	2	2	33	33	6	7	2	3	2	3	—	3	12	13					
—	—	2	4	16	10	22	26	10	10	4	9	1	2	—	—	17	15	11	18	2	7	5	5	4	3	4	2	9	10	3	1	29	34	4	9	—	1	1	—	1	—	20	17					
—	—	—	—	2	—	10	1	5	1	—	—	—	—	—	—	4	—	3	—	3	1	—	—	—	—	2	—	2	1	3	—	9	2	3	—	—	—	1	—	—	—	—	4	—				
—	—	—	—	2	1	3	4	3	1	1	2	—	—	—	—	—	—	2	—	1	2	2	—	—	—	1	1	—	3	5	—	5	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3	2				
—	—	—	—	3	1	5	1	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	10	2	—	—	11	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
—	—	1	3	3	2	2	1	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	10	—	—	7	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	1	1	—	—	—	—	—	4	4	—	—	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	1	2	—	—	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	2	18	10	46	34	56	52	32	28	8	19	3	4	—	2	45	38	28	38	12	15	11	7	8	6	8	2	43	42	8	3	102	91	14	17	2	4	4	3	2	4	39	32				
314														314														314																				

Häraf följer att, då Wisby undantages, skillnaden mellan de båda åren är störst å Hernösands, der det relativa förhållandet under 1863 öferskjuter det under 1862 med 21,86 %, och Göteborgs, der motsatsen eger rum, så att 1862 öferskjuter 1863 med 20,24 %. Skillnaden å öfrige anstalter är mindre betydande. Å de åtta anstalter, å hvilka ursinnige under 1863 blifvit intagne, hafva de intagne ursinnige utgjort omkring en tredjedel af alla intagne, eller, nogare, vexlat mellan hvar 3,33:dje och hvar 2,45:te.

Jemföres antalet intagne ursinnige å *hvarje serskild* anstalt med hela antalet å *alla* anstalter intagne ursinnige, erhålles för åren 1862 och 1863 följande öfersigt:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
0,93 %	15,38 %	9,35 %	8,55 %	32,71 %	24,79 %	5,61 %	2,56 %	13,09 %	17,95 %	12,15 %	5,13 %	12,15 %	8,55 %	13,08 %	17,09 %	0,93 %	0,00 %

Högsta antalet intagne ursinnige kommer för de båda åren på Stockholms; under 1862 tillhörde en tredjedel af å alla anstalter intagne denna anstalt; under 1863 en fjerdedel. Närmast i antal stå Wadstena och Malmö. Den betydliga skillnaden mellan antalet hithörande intagne å Hernösands, under de båda åren, har sin orsak uti ofvanangifna förhållande, att denna anstalt haft ett högt antal platser att disponera och derföre fått emottaga sjuko från flera håll än förr varit fallet.

b) *Tungsinne*. Med denna form hafva 116 blifvit intagne; 55 män, 61 qvinnor; 36,94 % af alla intagne; 33,74 % af intagne män; 40,39 % af intagna qvinnor. Under 1862 voro 33,82 % af alla intagne tungsinnige; 32,41 % af intagne män; 35,33 % af intagna qvinnor. Antalet intagne tungsinnige under 1863 öfverstiger sålunda antalet under 1862 med 3,12 %. Under båda åren voro qvinnornas antal högre än männernas, 6,65 % under 1863, 2,92 % under 1862. — Jemföres antalet intagne tungsinnige med hela antalet intagne å *hvarje serskild* anstalt, erhålles för åren 1862 och 1863 följande öfersigt:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
60,00 %	23,25 %	46,42 %	42,85 %	37,14 %	43,75 %	40,90 %	55,55 %	26,26 %	25,00 %	17,14 %	37,50 %	19,04 %	41,66 %	47,36 %	43,19 %	50,00 %	50,00 %

Förhållandet under de båda åren företer, om Wisby undantages, mindre betydande skillnad å Upsala, Wadstena och Malmö, en mera betydlig å de öfriga. Å alla anstalter har de intagne tungsinniges antal vexlat mellan hvarannan och hvar 4,30:de af alla intagne.

Jemföres antalet intagne tungsinnige å *hvarje serskild* anstalt med hela antalet å *alla* anstalter intagne tungsinnige, erhålles för åren 1862 och 1863 följande öfversigt:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexiö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
3,19 %	8,62 %	13,82 %	10,34 %	29,78 %	30,17 %	9,57 %	4,31 %	12,71 %	12,93 %	5,32 %	5,17 %	4,14 %	8,62 %	19,14 %	18,97 %	1,06 %	0,86 %

Likasom högsta antalet ursinnige under åren 1862 och 1863 blifvit intaget å Stockholms, så ock högsta antalet tungsinnige; närmast i antal komma Malmö och Wadstena. Förhållandet under de båda åren är nära öfverensstämmande å Stockholms, Wadstena, Wexiö, Malmö och Wisby; å de öfriga vexlar skillnaden mellan 3 % och 5 %.

Enär ursinne och tungsinne äro bland sinnessjukdomarnes former de, som erbjuda relativt största sannolikheten af öfvergång till helsa eller förbättring, och öfriga former äro att betrakta såsom mer eller mindre obotliga eller oförbätterliga, visar sig, om jemförelse göres mellan dessa kategorier, att, bland de under redovisningsåret intagne, 74,20 % tillhöra kategorien *sannolikt botlige eller förbätterlige*, och 25,80 % kategorien *sannolikt obotlige och oförbätterlige*. Under 1862 var proportionen mellan dessa kategorier 72,30 % och 27,70 %; under 1861, 64,21 % och 35,79 %. Ett fördelaktigare förhållande mellan botlige och obotlige som intagas, synes sålunda hafva inträdt, alldenstund antalet af de förra stigit, af de sednare fallit under de sistförflutna tre åren. — Hvad beträffar förklaringen öfver, att antalet intagne ursinnige och tungsinnige för hvarje år så betydligt öfverstigit antalet uti öfrige former intagne, bör den ej sökas deruti, att de förstnämnde skulle vara de inom vårt land företrädesvis förekommande sjukdomsformerna, utan detta förhållande beror derpå att, enligt stadgarna för sjukens intagning, desse äro framför andra berättigade att intagas.

c) De med *vansinne* under året intagne utgöra 6,05 % af alla intagne; under 1862 utgjorde deras antal 7,19 %. — De *förryckte* uppgå till 5,41 % af alla intagne; under 1862 voro de 6,11 %. — *Svagsinte* äro 4,45 % af alla intagne; under 1862 voro de 4,67 %. — Antalet intagne *fänar* uppgår under året till 5,41 % af alla intagne; under 1862 var det 3,23 %. — Med *allmän förlamning* intogos, under 1863, 1,91 % af alla intagne; under 1862, 2,84 %. — Med *fallandesot* intogos under 1863, 2,54 % af alla intagne; under 1862, 3,59 %.

3. *Årstid för insjuknandet* bland de intagne. Den tid af året, då insjuknandet skett, har, bland de 314 intagne, ej kunnat konstateras uti flera än 164 fall; 150 fall äro obestämda; 52,23 % äro sålunda bestämda, 47,77 % obestämda. Under 1862 tillhörde 60,43 % den förra kategorien; 39,57 % den sednare.

Då det ej är utan vikt att på förhand kunna beräkna, under hvilken årtid de akuta sjukdomsfallen talrikast inträffa, på det att anstalterna må vara beredda att då emottaga dem, lemnas följande öfversigt öfver tiden för insjuknande uti ursinne och tungsinne, beräknad efter kvartal, under de sistförflutna tre åren:

	1:a kvartalet.				2:dra kvartalet.				3:dje kvartalet.				4:de kvartalet.			
	1861.	1862.	1863.	S.a.	1861.	1862.	1863.	S.a.	1861.	1862.	1863.	S.a.	1861.	1862.	1863.	S.a.
Insjuknade: uti Ursinne.....	14	23	20	57	19	18	28	65	20	17	17	54	15	18	18	51
» » Tungsinne..	10	18	18	46	25	26	19	70	12	12	10	34	8	15	16	39
Summa	24	41	38	103	44	44	47	135	32	29	27	88	23	33	34	90

Af de 416 fallen, för hvilka tiden för insjuknandet kunnat under tre år bestämmas, komma sålunda 24,76 % på första kvartalet; 32,45 % på det andra; 21,15 % på det tredje; 21,64 % på det fjerde. Häraf följer, att de talrikaste sjukdomsfallen, omkring en tredjedel, antagligen inträffa under årets andra kvartal; dernäst under det första, omkring en fjerdedel; lägst, och till nära lika antal, under det tredje och fjerde, omkring en femtedel.

4. *Ålder vid intagningen.* Högsta antalet af under redovisningsåret intagne förekommer inom åldersperioden 31—40; derefter inom 21—30; 41—50; 11—20; 51—60; 61—70; öfver 70; under 10. Om de intagnes antal under åren 1861, 1862 och 1863 sammanlägges, och åldersperioderna för desse intagne jemföras, erhålles följande öfversigt:

Under 10 år.	11—20.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
0,34 %	6,73 %	29,87 %	29,87 %	20,07 %	8,78 %	3,65 %	0,69 %

Sålunda har under tre år högsta antalet intagne varit inom åldern 21—30 och 31—40, med lika antal inom dessa båda årtionden; dernäst under perioden 41—50, 51—60, 11—20, 61—70, öfver 70 år, samt under 10 år.

Rörande de uti ursinne och tungsinne under redovisningsåret intagnes ålder upplyser följande:

<i>Intagne 1863:</i>	11—20 år	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
Uti Ursinne.....	11,96 %	33,33 %	24,78 %	16,23 %	8,54 %	3,41 %	1,71 %
» Tungsinne	5,17 %	22,42 %	41,38 %	17,24 %	11,20 %	2,59 %	0,00 %

Här af följer, att högsta antalet intagne med ursinne haft åldern 21—30 och högsta antalet med tungsinne 31—40; en antaglig slutsats vore således, att fallenheten för dessa sjukdomsformer vore störst under de nämnda åldersperioderna, för så vidt någon slutsats får dragas af ett så inskränkt antal fall. Efter fyrationde året aftager fallenheten för båda formerna för hvarje årtionde; fallenhet för ursinne finnes äfven efter 70:de året, men för tungsinne synes densamma hafva upphört. — Om de under de tre åren 1861, 1862 och 1863 intagne sammanläggas och deras ålder jemföres, kan en något tillförlitligare slutsats dragas med hänsyn till vissa åldrars större eller mindre fallenhet för de ifrågavarande formerna.

<i>Intagne 1861—1863:</i>	11—20 år.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
Uti Ursinne.....	8,75 %	32,82 %	28,43 %	15,00 %	8,75 %	5,00 %	1,25 %
» Tungsinne	3,37 %	24,91 %	35,35 %	21,55 %	12,12 %	2,36 %	0,34 %

Slutsatsen här af blir densamma som ofvan, att nemligen fallenheten för ursinne synes vara störst mellan 21—30 år; för tungsinne störst mellan 31—40. Till sällsynta undantag synes kunna hänföras, då dessa former uppträda efter 70:de året; särdeles torde detta vara händelsen med tungsinnet.

För 1:sta gången.	För 2:dra gången.	För 3:dje gången.	För 4:de gången.	För 5:te gången och derutöfver.
79,43 %	12,75 %	2,47 %	2,88 %	2,47 %

Bland med *ursinne* intagne 117 har förhållandet med förutgångna anfall kunnat bestämmas uti 92 fall; af dessa voro insjuknade:

För 1:sta gången.	För 2:dra gången.	För 3:dje gången.	För 4:de gången.	För 5:te gången och derutöfver.
71,74 %	14,13 %	5,44 %	5,43 %	3,26 %

Bland med *tungsinne* intagne 116 hafva endast 79 fall blifvit bestämda; af dessa voro insjuknade:

För 1:sta gången.	För 2:dra gången.	För 3:dje gången.	För 4:de gången.	För 5:te gången och derutöfver.
79,74 %	16,45 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %

Under 1862 voro bland alla intagne, med känt förhållande om förutgångna anfall, 80,91 % insjuknade för första gången, 19,09 % recidiverande; bland intagne ursinnige voro 75,27 % för första gången insjuknade, 24,73 % recidiverande; bland tungsinnige 86,66 % för första gången, 13,34 % recidiverande.

4.

sjukes behandling under år 1863 afförde.

f r i s k n a d e.																											Förbättrade.	Oförbättrade och obotlige.	Döde.												
Vistelsetid.										Sjukdomens bestånd från dess uppkomst.										Summa tillfrisknade.																					
Under 1 år.		1—2 år.		2—3.		3—4.		4—5.		Öfver 5 år.		Under 3 månader.		3—12 månader.		1—2 år.		2—3.		3—4.		4—5.		Öfver 5 år.		Okändt.				m. qv. S:a.											
18	30	5	5	—	1	1	—	—	1	3	—	5	8	8	12	3	10	1	2	—	—	—	1	7	2	3	2	27	37	64	6	1	1	1	11	5	16				
20	20	4	4	—	1	1	1	—	—	2	—	8	1	7	17	2	3	1	4	—	—	—	—	6	1	3	—	27	26	53	2	10	4	4	7	6	13				
3	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	3	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	4	4	8	2	1	3	—	1	2	3				
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	1	1	2	6	2	8				
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	3	—	5	4	4	8	12		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1	6		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	5
43	53	10	11	1	2	2	1	1	1	5	—	14	9	16	29	7	16	2	7	—	1	—	1	15	3	8	2	62	68	130	16	15	19	14	42	29	71				

Enligt hvad ofvan, § 1 mom. 5, blifvit anfördt, hafva under redovisningsåret från samtliga anstalter blifvit afförda 19,49 % af alla vårdade; 20,62 % af vårdade män, 18,36 % af vårdade qvinnor. På samma ställe finnes ock redovisning för de affördes antal från de serskilda anstalterna.

1. *De affördes sjukdomsform vid intagningen.* Jemföres antalet afförde, uti hvarje serskild sjukdomsform, med antalet vårdade uti samma form, erhålles följande öfersigt:

Ursinne.	Tungsinne.	Vansinne.	Förryckthet.	Svagsinhet.	Fånighet	Allmän förlamning	Fallandesot.
26,97 %	29,80 %	16,50 %	10,71 %	6,89 %	15,66 %	58,33 %	10,11 %

Enär till de afförde hänföras så väl tillfrisknade, som förbättrade, oförbättrade och döde, kan ej annan slutsats af denna öfersigt dragas, än att högsta antalet afförde i förhållande till vårdade förekommit bland sjuke af allmän förlamning (alla döde), dernäst af tungsinne och ursinne; det lägsta bland svagsinte.

2. *Tillfrisknade.* a) *Antal.* Af hela antalet vårdade hafva 130 blifvit såsom friska afförde; 62 män, 68 qvinnor; 9,55 % af alla vårdade; 9,19 % af vårdade män, 9,91 % af vårdade qvinnor. Under 1862 tillfrisknade 8,05 %; 6,70 % af vårdade män, 9,35 % af vårdade qvinnor. Under 1861 tillfrisknade 8,02 %; 8,44 % af vårdade män, 7,63 % af vårdade qvinnor. Redovisningsåret företer sålunda ett gynnsammare resultat, med afseende å förhållandet mellan vårdade och tillfrisknade, än de föregående två åren; 1½ % flere af de vårdade hafva nemligen blifvit till helse återställda under det förstnämnda, än under hvartdera af de sednare. Med hänsyn till könen blir, då de tre åren sammanläggas, antalet af tillfrisknade qvinnor något högre, än det af tillfrisknade män.

Förhållandet mellan tillfrisknade uti de serskilda sjukdomsformerna och de uti samma sjukdomsformer vårdade, är följande:

Ursinne.	Tungsinne.	Vansinne.	Förryckthet.	Svagsinhet.	Fånighet.	Allmän förlamning.	Fallandesot.
19,39 %	18,40 %	7,76 %	0,71 %	0,43 %	1,20 %	0,00 %	1,12 %

Högsta antalet tillfrisknade tillhör ursinnet, dernäst tungsinnet; förhållandet är nära detsamma för båda formerna; omkring hvar femte uti dessa former vårdade har tillfrisknat. Under 1862 tillfrisknade 19,86 %, under 1861, 15,46 % af vårdade uti ursinne; under förra året 14,09 %, under det sednare 15,70 % uti tungsinne.

Med hänsyn till könen hafva af vårdade uti ursinne 17,64 % män, 20,90 % qvinnor tillfrisknat; af vårdade uti tungsinne 19,88 % män, 17,10 % qvinnor. Sålunda har ett relativt högre antal qvinnor än män tillfrisknat uti ursinne; uti tungsinne har ett motsatt förhållande egt rum. Under 1862 tillfrisknade 17,85 % af uti ursinne vårdade män, 13,41 % af vårdade qvinnor; 12,17 % af uti tungsinne vårdade män, 15,87 % af vårdade qvinnor.

b) *Åldern.* Jemföres de tillfrisknades antal inom hvarje åldersperiod med antalet inom motsvarande period vårdade, enligt Tab. 8, erhålles följande öfersigt:

Under 10 år.	Mellan 11—20 år.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
0,00 %	26,66 %	13,26 %	9,39 %	8,35 %	5,18 %	3,61 %	0,00 %

I öfverensstämmelse med denna öfersigt skulle den slutsats kunna dragas, att de flesta tillfriskningar ega rum bland sjuke mellan 11—20 år, samt att sannolikhet för öfvergång till helse efter 20:de året skulle med hvart årtotal förminska, ända till 70:de året, efter hvilket sannolikheten att tillfriskna upphör, likasom ock ingen tillfriskning

eger rum före det 11:te året. En dylik slutsats strider dock emot föregående årens erfarenhet; uppgifterna t. ex. från 1862 utvisa, att föga skillnad eger rum mellan antalet tillfrisknade under olika årtotal, hvadan med all sannolikhet torde kunna antagas, att åldern föga inverkar på utsigterna för öfvergång till helsa, hvaremot denna öfvergång snarare hvilar på sjukdomsformens beskaffenhet och längre eller kortare tids bestånd; med undantag likvisst af sjuke under 11 år, bland hvilka högst sällan något tillfrisknande förekommer, på den grund att de, som tillhöra denna kategori, vanligtvis antingen lida af fallandesot eller af medfödd sinnessjukdom.

Med hänsyn till de tillfrisknades *kön* eger följande förhållande rum mellan antal *tillfrisknade* och antal *vårdade* inom de serskilda årtotalen:

Mellan 11—20 år.		21—30.		31—40.		41—50.		51—60.		61—70.	
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
23,68 %	31,81 %	12,82 %	13,70 %	7,21 %	11,64 %	5,40 %	11,24 %	12,00 %	0,84 %	2,70 %	4,34 %

De tillfrisknade kvinnornas antal öfverstiger sålunda männernas under alla åldersperioder, utom mellan 51—60 år, under hvilken period ett motsatt förhållande eger rum.

c) *Vistelsetid*. Tiden, under hvilken de tillfrisknade vårdats, förhåller sig som följer:

Under 1 år.	Mellan 1—2.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år
73,84 %	16,15 %	2,31 %	2,31 %	1,54 %	3,85 %

Högsta antalet, nära tre fjerdedelar, af de tillfrisknade har vårdats *under* ett års tid; under andra året har endast omkring en sjettedel tillfrisknat o. s. v. Slutsatsen häraf framstår tydligt, att, om ej behandlingen under första året lyckats återställa helsan, utsigterna minskas efter dettas slut för återställandet mer och mer för hvarje år. Under 1862 var ett dylikt förhållande ännu tydligare, alldenstund af de tillfrisknade, 74,28 % återfingo helsan under första året, 8,57 % under det andra, ett lika antal under det tredje o. s. v.

d) *Sjukdomens bestånd från dess uppkomst*. Öfversigten öfver detta förhållande erhålles enligt följande:

Under 3 mån.	3—12 mån.	1—2 år.	2—3 år.	3—4 år.	4—5 år.	Öfver 5 år.	Okänt.
17,69 %	34,62 %	17,69 %	6,92 %	0,77 %	0,77 %	13,85 %	7,69 %

Sålunda har bland de *tillfrisknade* högsta antalet tillfrisknat efter ett bestånd af sjukdomen af mellan 3—12 månader; då dessa utgöra något öfver en tredjedel af alla tillfrisknade, kan med skäl antagas, att denna tid är den gynnsammaste för sinnessjukes återställande till helsa. Tiderna *under* tre månader och mellan 1—2 år förete ett lika antal, omkring en sjettedel; efter 2:dra årets sjukdomsbestånd aftaga utsigterna för tillfrisknande, sannolikt för hvarje år; likvisst bör ej hoppet härom alldeles uppgifvas, äfven efter ett mångårigt sjukdomsbestånd, enär ett ej så ringa antal blifvit återstaldt efter det sjukdomen varat öfver 5 år. — Under 1862 var förhållandet uti nu ifrågasvarande hänseende nära öfverensstämmande med detta årets, enär 20,95 % tillfrisknade efter ett sjukdomsbestånd under tre månader; 36,19 % mellan 3—12 månader; 18,09 % mellan 1—2 år.

3. *Förbättrade*. Uti tillstånd af större eller mindre förbättring hafva 11,69 % af alla afförde, 2,27 % af alla vårdade, lemnat anstalterna. Under 1862 affördes såsom förbättrade 12,79 % af alla afförde, 2,53 % af alla vårdade.

4. *Oförbättrade och obotlige.* Till denna kategori höra sådane, som under vistelsen inom anstalterna blifvit stillsamme och oskadlige, samt derföre utan olägenhet kunna vårdas i hemmen eller å vanliga fattigförsörjningsinrättningar, äfvensom ock de, hvilka anhörige af en eller annan orsak hemtaga. Hela antalet utgör 12,49 % af alla afförde, 2,42 % af alla vårdade. — Under 1862 affördes, såsom oförbättrade och obotlige, 16,66 % af alla afförde, 3,29 % af alla vårdade.

5. *Döde.* Af alla afförde hafva 26,79 % afidit; 30,21 % af afförde män, 23,01 % af afförda qvinnor. Under 1862 afleda af alla afförde 29,45 %; af afförde män 32,30 %; af afförda qvinnor 27,34 %. En närmare redogörelse i öfrigt för de afidne lemnas i följande §§.

§ 5.

Öfversigt öfver förhållandet under år 1863 mellan vårdades och affördes (tillfrisknades, förbättrades, oförbättrades samt dödes) antal inom de serskilda anstalterna för sinnessjukes behandling.

Tab. 7.

	Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
Tillfrisknade.....	3,33 %	6,20 %	18,95 %	10,93 %	6,89 %	3,59 %	14,45 %	12,03 %	5,88 %
Förbättrade.....	0,00 %	6,09 %	0,00 %	3,12 %	1,43 %	2,33 %	1,20 %	3,24 %	11,76 %
Oförbättrade.....	0,00 %	0,60 %	6,63 %	3,12 %	0,86 %	4,19 %	3,61 %	1,38 %	0,00 %
Döde.....	5,55 %	6,09 %	6,63 %	0,00 %	4,88 %	4,79 %	3,61 %	5,09 %	17,64 %

Hvad först beträffar jämförelsen mellan de vårdades och de *tillfrisknades* antal å de serskilda anstalterna, finnes, att en betydande olikhet häri eger rum; maximiprocenten tillfrisknade tillhör Stockholms, minimi Hernösands; 18,95 för den förra, 3,33 för den sednare, en skillnad således mellan maximum och minimum af 15,62. Att Stockholms anstalt alltid bör hafva det högsta antalet tillfrisknade, är en nödvändig följd af dess läge invid hufvudstaden och förmånen till följd deraf att få emottaga ett relativt högt antal akuta, således säkrast botliga sjukdomsfall. Hernösands anstalt var, före dess vid 1862 års slut skedda utvidgning, snart sagdt endast en depôt för kroniska och obotliga; de derstädes tillfrisknade fallen tillhöra derföre dem, som under redovisningsåret inkommit; häruti ligger förklaringen af det å denna anstalt låga antalet tillfrisknade. Närmast Stockholms har Göteborgs det högsta antalet tillfrisknade; af enahanda orsak, emottagandet nemligen af akuta fall från en större stad. Det höga antalet tillfrisknade å Malmö förklaras af det ovanligt höga antal sjukdomsfall, i förhållande till platsernas antal, denna anstalt under året intagit (175 platser, 52 intagne). Att Wexiö har ett närmast minimum liggande antal tillfrisknade, förklaras af ett serdeles lågt antal intagne under året i förhållande till platsantalet (150 platser, 16 intagne). Vid anstalter, som emottaga ett ungefär lika antal kroniska och akuta fall, och der omsättningen vanligast håller sig omkring en femtedel af platsernas antal (d. v. s. att omkring en femtedel mot platsantalet sjuke afföres och intages under ett år), der håller sig antalet tillfrisknade temligen regelbundet mellan 6 å 7 procent af de vårdade: sådant är förhållandet vid Upsala och Wadstena. Å Nyköpings har under året tillfrisknat nära 11 procent af de vårdade, och då denna anstalt tillhör samma kategori, som de sistnämnde, borde den ock följa samma regel; förklaring af den betydliga afvikelsen härifrån för detta år torde böra sökas deri, att å denna anstalt blef under sednare delen af 1862 ett ovanligt högt antal sjuke intagne, hvilka sålunda, med hänsyn till tillfriskning, kommo år 1863 till godo.

Såsom *föbättrad* har ingen utgått hvarken från Hernösands eller Stockholms; högsta antalet, i förhållande till vårdade, från Wisby och Upsala. — Såsom *oföbättrade*, d. v. s. obotlige och oföbätterlige, har högsta antalet utgått från Stockholms, beroende på lättheten att till hufvudstadens försörjningsanstalter afemna sådane sinnessjuka, som ej vidare tillhöra vården å offentliga anstalter för sinnessjuka. — Rörande *dödligheten* synes undantagsförhållande under året hafva egt rum å Wisby, med en ovanligt hög dödlighetsprocent, och å Nyköpings, der ingen afidit. Eljest är det vanliga förhållandet att dödligheten vexlar mellan omkring 5 à 7 procent. Under året har högsta dödligheten förekommit å Stockholms, nemligen nära 7 procent af de vårdade.

3 månader.		Mellan 3—12 månader.		1—2 år.		2—3 år.		3—4 år.		4—5 år.		Öfver 5 år.		Okänd tid.	
1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.	1862.	1863.
11,68 %	2,82 %	12,98 %	15,49 %	1,29 %	9,86 %	5,19 %	8,45 %	2,59 %	4,22 %	3,89 %	2,82 %	45,19 %	46,19 %	16,88 %	9,84 %

Meningen med denna öfersigt skulle vara, att genom jämförelse mellan tvenne år söka någon slutsats rörande den tidpunkt, inom hvilken döden vanligtvis inträffar för sinnessjuka, från sjukdomens första uppträdande. Ehuru några af de uppgifna perioderna visa för de båda åren ganska olika resultat, finnes dock, att nära hälften af de döde öfverlevat sjukdomens femte år, samt att omkring en femtedel dött inom sjukdomens första år. Följande års erfarenhet får afgöra, hvad häruti kan vara grundadt.

5. *Dödsorsak.* Rörande de kroppsliga sjukdomar, hvilka närmast föranledt döden, upplyses: att den sjukdom, som skördat de flesta offren, varit lunginflammation, enär 21,12 % af de afidne dött i denna sjukdom; dernäst akuta och kroniska hjernlidanden, 18,31 %; kronisk tarminflammation, 12,67 % o. s. v. Två olyckshändelser hafva under året inträffat; en tungsinmig, som afhändt sig lifvet, och en tungsinmig, som blifvit af en af sina medsjuka ihjelslagen. — Inom ingen af anstalterna har någon svårartad febersjukdom herrskat, enär endast ett enda fall af tyfoidfieber öfvergått till död. Anmärkningsvärd är den ringa freqvensen af lungshot bland sinnessjuka, då under året endast 6 af denna sjukdom afidit, d. ä. 8,45 % af alla afidne. — Under 1862 tillhörde 20,77 % af de afidne lunginflammation; 11,68 % hjernlidanden; 14,28 % kronisk tarminflammation; 7,79 % lungshot. Till heder för sjukvården bör nämnas, att under 1863 blott 4 afidit till följd af brandiga liggsår, och under 1862 endast en.

§ 7.

Öfersigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukets behandling under år 1863 vårdades lefnadsålder.

Tab. 9.

	Under fyllda 10 år.			I 11:te—20:de lefnadsåret.			21—30.			31—40.			41—50.			51—60.			61—70.			Öfver 70 år.		
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.
Hernösands.....	—	—	—	1	2	3	12	9	21	12	11	23	17	10	27	3	8	11	2	—	2	—	3	3
Upsala.....	—	—	—	7	3	10	22	19	41	25	17	42	22	19	41	9	8	17	4	6	10	—	3	3
Stockholms.....	—	1	1	4	2	6	25	24	49	31	35	66	30	25	55	6	18	24	6	3	9	1	—	1
Nyköpings.....	—	—	—	2	—	2	3	7	10	10	9	19	8	7	15	2	7	9	3	5	8	—	1	1
Wadstena.....	—	2	2	15	7	22	34	21	55	51	46	97	35	39	74	24	38	62	9	19	28	3	5	8
Wexiö.....	—	—	—	—	—	—	21	21	42	20	27	47	20	24	44	12	9	21	8	3	11	1	1	2
Göteborgs.....	—	—	—	1	2	3	8	3	11	11	12	23	8	17	25	8	6	14	—	6	6	1	—	1
Malmö.....	—	—	—	8	6	14	30	20	50	30	30	60	24	25	49	11	21	32	4	4	8	1	2	3
Wisby.....	—	—	—	—	—	—	1	—	1	4	2	6	2	3	5	—	3	3	1	—	1	1	—	1
Summa	—	3	3	38	22	60	156	124	280	194	189	383	166	169	335	75	118	193	37	46	83	8	15	23

1360

Högsta antalet af de vårdade hafva varit mellan 31—40 år; dernäst mellan 41—50, så att dessa båda årtionden innefatta 52,79 % af alla vårdade, d. ä. att inom dessa åldersperioder finnas flere, än inom alla öfriga sammanlagda. Följande tabell utvisar det relativa förhållandet med de vårdades ålder:

Under 10 år.	11—20 år.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
0,22 %	4,41 %	20,59 %	28,16 %	24,63 %	14,20 %	6,10 %	1,69 %

Ehuru högsta antalet vårdade sjuke befinner sig uti åldern mellan 31—40 och 41—50 år, torde dock af detta förhållande ej den slutsats böra dragas, att sinnessjukdomarne inom dessa åldersperioder talrikast förekomma; såsom säkert kan deremot, på grund af flera års erfarenhet, antagas, att de former af sinnessjukdom, hvilka, enligt gällande föreskrifter, äro företrädesvis berättigade till intagning å offentliga anstalter, förekomma talrikast inom åldern 31—40, dernäst 41—50 och 21—30. Efter 50:de året aftaga dessa former hastigt, så att endast några få fall uppträda eller kvarstå efter 70:de året. Sällsynta äro ock fallen före 20:de året.

Åldersförhållandet inom *könen* upplyses af följande öfversigt:

11—20 år.		21—30.		31—40.		41—50.		51—60.		61—70.		Öfver 70 år.	
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
5,63 %	3,20 %	23,14 %	18,07 %	28,76 %	27,55 %	24,77 %	24,63 %	11,12 %	17,20 %	5,49 %	6,70 %	1,18 %	2,18 %

Under åldersperioderna 31—40 och 41—50 är männernas antal nära lika med kvinnornas; under perioderna 11—20 och 21—30 öfverskjuter kvinnornas, under 51—60, 61—70 och öfver 70, öfverskjuter deremot kvinnornas, männernas.

Öfersigt öfver å samtliga anstalter för sinnessjukas

Tab. 10.

Sjukdomsform den 31 December 1863.	Anstalt.																				
	Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.		Summa befintliga sjuke d. 31 Dec. 1863.		
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	Sa.
Ursinne. <i>Mania</i>	10	14	13	21	20	20	1	3	19	16	9	11	6	8	20	30	3	3	101	126	227
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	13	5	10	12	17	25	3	2	10	15	10	7	10	9	18	23	—	3	91	101	192
Vansinne. <i>Ecnia</i>	1	—	9	2	8	6	1	—	12	12	11	6	1	—	5	7	—	—	48	33	81
Förryckthet. <i>Paranoia</i>	7	5	10	9	12	10	5	7	22	15	10	8	1	3	5	7	—	—	72	64	136
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	10	8	9	10	2	10	10	8	36	30	20	32	3	5	21	15	—	1	111	119	230
Fänighet. <i>Idiotia</i>	1	8	10	5	—	1	3	6	32	43	6	4	4	4	10	5	2	1	62	79	141
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	—	—	—	—	4	2	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	6	2	8
Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	—	—	7	5	2	4	2	2	19	17	5	3	2	1	7	4	—	—	44	36	80
Summa	42	40	68	64	65	78	25	28	151	148	71	71	28	36	81	88	4	7	535	560	1095

1. *Antalet* sjuke var vid 1863 års slut å samtliga anstalterna 1095, och, såsom ofvan blifvit anfördt, 49 flere än vid årets början. Vid årets slut voro platserna nära upptagna å alla anstalter, utom å Hernösands och Wadstena; å det förra voro 38, å det sednare 41 platser obesatta, till följd af den betydliga utvidgning, dessa anstalter vid slutet af 1862 erhållit.

2. *Sjukdomsformerna.* Bland dessa äro svagsinnet och ursinne talrikast representerade; den förra med 21,00 %, den sednare 20,73 %, af alla vid årets slut närvarande; närmast till antal kommer tungsinne med 17,53 %. — Med ledning af det angifna antalet sjuke under hvarje sjukdomsform kan en approximativ slutsats dragas rörande antalet af sannolikt botlige eller förbätterlige och sannolikt obotlige bland dem, som å samtliga anstalter funnos vid 1863 års slut, d. ä. qvarliggande till 1864. Om kategorierna ursinne, tungsinne och vansinne hänföras till förra klassen och de öfrige till den sednare, blir resultatet, att bland de till 1864 qvarliggande tillhöra 45,66 % klassen sannolikt botlige eller förbätterlige, och 54,34 % klassen sannolikt obotlige. Enligt enahanda beräkningsgrund tillhöra 44,86 % män, 46,42 % kvinnor, den förra klassen; 55,14 % män, 53,58 % kvinnor, den sednare. — Förhållandet i detta hänseende bland de vid 1863 års början från 1862 qvarliggande var med nu anförda nära öfverensstämmande; 44,92 % tillhörde då klassen sannolikt botlige eller förbätterlige, 55,08 % klassen sannolikt obotlige; 43,05 % män, 44,67 % kvinnor, den förra; 56,95 % män, 55,33 % kvinnor, den sednare.

Med hänsyn till antalet af sannolikt botlige eller förbätterlige och sannolikt obotlige, inom de serskilda anstalterna, egde vid årets slut följande förhållande rum:

Hernösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.	
Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.	Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.	Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.	Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.	Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.	Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.	Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.	Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.	Sannolikt bot- lige eller förbätterlige.	Sannolikt obotlige.
52,43 %	47,57 %	50,75 %	49,25 %	67,13 %	32,87 %	18,84 %	81,16 %	27,75 %	72,25 %	38,02 %	61,98 %	53,12 %	46,88 %	60,94 %	39,06 %	81,81 %	19,19 %

8.
behandling den 31 December 1863 befintlige sjuke.

Lefnadsålder.												Vistelsetid inom anstalt.										Sjukdomens bestånd före intagningen.																						
Under 10 år.		11—20 år.		21—30.		31—40.		41—50.		51—60.		61—70.		Öfver 70 år.		Under 1 år.		1—2 år.		2—3.		3—4.		4—5.		Öfver 5 år.		Under 3 månader.		3—12 månader.		1—2 år.		2—3.		3—4.		4—5.		Öfver 5 år.		Okändt.		
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	
—	—	5	5	22	21	29	24	23	31	16	33	6	9	—	3	40	40	12	18	15	7	2	9	7	5	25	47	23	23	14	24	13	9	8	9	5	6	7	5	23	38	8	12	
—	—	1	1	22	13	32	37	20	20	11	24	3	4	2	2	40	41	18	19	14	12	2	8	3	2	14	19	13	13	15	28	13	14	11	10	4	6	6	1	19	22	10	7	
—	—	—	—	7	4	14	3	20	10	3	11	2	2	2	3	12	—	9	9	6	4	2	1	5	3	14	16	5	3	8	4	9	5	6	4	4	3	2	2	6	11	8	1	
—	—	—	—	11	6	17	20	20	17	13	8	9	12	2	1	7	8	6	3	9	10	2	2	5	7	43	34	1	2	10	6	10	9	13	6	3	3	7	5	22	24	6	9	
—	—	—	—	1	—	19	20	36	30	31	39	12	14	12	10	6	10	3	6	8	8	12	7	7	8	9	72	80	1	2	10	6	8	7	10	9	6	5	12	5	33	49	31	36
—	—	—	—	6	3	14	13	22	19	14	25	4	9	1	9	1	6	8	1	1	5	7	3	2	5	3	42	58	—	1	2	4	1	2	2	5	2	2	4	5	48	45	3	15
—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	2	1	2	—	—	—	1	1	2	1	2	—	—	—	1	—	—	—	1	—	3	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2	7	2	13	13	11	14	8	2	4	1	1	1	4	4	8	2	2	3	6	4	1	—	23	23	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	1	1	36	32	4	2
—	—	2	20	11	109	90	162	148	138	145	65	100	34	47	7	17	120	105	62	61	61	55	24	33	35	29	233	277	44	44	63	72	54	48	51	43	26	26	40	24	187	221	70	82

Häraf finnes, att (om Wisby, för dess låga sjukantal, ej tages i beräkning) Stockholms och Malmö hafva högsta antalet af förra klassen, Nyköpings och Wadstena högsta af den andra. Samma anmärkning, som i förra årets redogörelse gjordes, bör äfven nu anföras, att nemligen — då sjukdomsformerna ursinne och tungsinne, till hvilka de talrikaste fallen af de under förra klassen uppförde höra, innefatta både de akuta och kroniska formerna, och de akuta äro just de, som företrädesvis äro botlige eller förbätterlige; men åtskillnad uti uppgifterna från de serskilda anstalterna ej blifvit gjord, huru många tillhöra den akuta eller den kroniska formen — någon tillförlitlig slutsats ej får dragas, huru stort antal kan med mer eller mindre sannolikhet tillfriskna eller förbättras.

3. *Lefnadsåldern.* Bland de vid redovisningsårets slut befintlige var förhållandet med åldern följande:

Under 10 år.	Mellan 11—20 år.	21—30.	31—40.	41—50.	51—60.	61—70.	Öfver 70 år.
0,18 %	2,83 %	18,17 %	28,32 %	25,84 %	15,08 %	7,39 %	2,19 %

Aldersperioden 31—40 innefattar således det högsta antalet, dernäst den mellan 41—50; perioderna mellan 11—20 och öfver 70 hafva nära lika antal.

Enär, enligt hvad ofvan blifvit visadt, utsigterna för tillfrisknande synas vara mest gynnsamma under åldersperioderna 11—20 och 21—30, förtjenar anmärkas, att 21 procent, d. ä. en femtedel af alla befintliga, äro inom denna ålder.

4. *Vistelsetid.* Huru lång tid alla vid redovisningsårets slut befintlige vistats inom anstalt, upplyses af följande:

Under 1 år.	Mellan 1—2.	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.
20,55 %	11,23 %	10,59 %	5,21 %	5,84 %	46,58 %

Under förutsättning att utsigten till helsans återställande är störst under första året efter inkomsten och aftager för hvarje år, till dess den efter femte året blir ofördelaktigast, följer, att en femtedel af alla befintlige tillhöra den förra kategorien och nära hälften den sednare. — Rörande förhållandet mellan antalet uti ursinne, tungsinne och vansinne inom första året befintlige, hvilka kunna anses lemna de säkraste förhoppningarne om tillfrisknande, och alla öfrige uti samma sjukdomsformer, finnes, att 31,69 % tillhöra den förstnämnda kategorien.

5. *Sjukdomens bestånd före intagningen.* Förhållandet härmed utvisas tydligast genom följande öfversigt:

Under 3 månader.	Mellan 3—12 månader.	1—2 år	2—3.	3—4.	4—5.	Öfver 5 år.	Okänt.
8,04 %	12,33 %	9,32 %	8,58 %	4,74 %	5,85 %	37,26 %	13,88 %

Enligt åsigten, att ju tidigare efter sjukdomens utbrott en sinnessjuk kommer under behandling, desto större hopp är om återställande, skulle en femtedel af alla vid årets slut befintlige vara i det gynnsamma förhållande, att, såsom inkomne inom året från första insjuknandet, sannolikt blifva antingen friske eller förbättrade. Om de, som till vård blifvit emottagne efter fem års sjukdom, till hvilkas antal äfven kan läggas de med okänt sjukdomsbestånd, anses för obotlige, utgöra dessa 56,14 % af hela antalet befintlige sjuke vid redovisningsårets slut.

§ 9.

Öfversigt öfver de sjukas fördelning inom samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31 December 1863.

Tab. 11.

	Med hänsyn till afgift.													Med hänsyn till symptomernas beskaffenhet.																				
	Betalande i första klass.		Betalande i andra klass.		Betalande i tredje klass.		Utan afgift.		Summa befintlige sjuke.			Aftagesvord till talade för brott- lig handling.	Snygge.					Osnygge.																
													Lugne.		Orolige.		Våldsamme.	Summa.		Lugne.		Orolige.		Våldsamme.	Summa.									
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	S:a.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S:a.						
Hernösands.....	—	—	1	3	34	31	7	6	42	40	82	3	—	11	13	24	15	7	22	—	—	—	26	20	46	4	7	9	9	3	4	16	20	36
Upsala.....	—	—	3	6	48	47	17	11	68	64	132	9	2	37	37	74	20	13	33	3	5	8	60	55	115	4	4	1	1	3	4	8	9	17
Stockholms.....	12	10	17	2	31	66	5	—	65	78	143	7	1	35	38	73	12	17	29	3	5	8	50	60	110	4	4	6	10	5	4	15	18	33
Nyköpings.....	—	—	1	1	21	16	3	11	25	28	53	2	—	10	13	23	8	4	12	3	3	6	21	20	41	1	5	3	1	—	2	4	8	12
Wadstena.....	11	8	15	13	123	125	2	2	151	148	299	9	2	67	66	133	36	32	68	6	5	11	109	103	212	20	15	10	15	12	15	42	45	87
Wexjö.....	6	3	2	6	52	51	11	11	71	71	142	3	5	46	51	97	14	5	19	2	5	7	62	61	123	4	—	2	3	3	7	9	10	19
Göteborgs.....	—	—	3	2	21	24	4	10	28	36	64	4	—	9	15	24	5	7	12	12	3	15	26	25	51	—	1	1	4	1	6	2	11	13
Malmö.....	—	—	9	8	58	61	14	19	81	88	169	9	2	43	28	71	22	22	44	1	4	5	66	54	120	6	10	7	12	2	12	15	34	49
Wisby.....	—	—	—	1	2	3	2	3	4	7	11	1	—	2	5	7	1	1	2	1	1	2	4	7	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	29	21	51	42	390	424	65	73	535	560	1095	47	12	260	266	526	133	108	241	31	31	62	424	405	829	43	46	39	55	29	54	111	155	266

1. *Med hänsyn till afgift.* a) *Betalande i första klass.* Vid 1862 års slut funnos å samtliga anstalterna 58 platser för betalande i första klass; enligt hvad ofvan blifvit angifvet, hafva under redovisningsåret fyra platser i denna klass blifvit tillökade å Stockholms, hvidan hithörande platsers antal vid årets slut var 62: å Hernösands 4,

å Stockholms 24, å Wadstena 26, å Wexiö 8. Enär vid 1861 års slut funnos endast femtio platser för ifrågasvarande klass, har deras antal under två år blifvit tillökadt med 12, och ändå inträffar ganska ofta, att ansökningar till intagning uti denna klass måste, af brist på utrymme, afslås. — Till öfversigt af omsättningen af sjuke inom denna klass meddelas:

Anstalt.	Qvarliggande från 1862.		Intagne under 1863		Summa vårdade.		Afförde under 1863.		Qvarliggande till 1864.	
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
Stockholms.....	10	9	11	5	21	14	9	4	12	10
Wadstena	9	9	3	2	12	11	1	3	11	8
Wexiö	7	2	—	1	7	3	1	—	6	3
Summa	26	20	14	8	40	28	11	7	29	21
	46		22		68		18		50	

Under 1862 vårdades i denna klass 57, hvadan 11 flera blifvit vårdade under 1863. Från 1860 till 1861 voro endast 31 qvarliggande; då nu 50 äro qvarliggande från 1863 till 1864, har antalet sinnessjuke, tillhörande de bildade samhällsklasserna, å anstalterna ökats under loppet af tre år med 19.

b) *Betalande i andra klass.* Dessas antal var vid årets slut 93, d. ä. 8,49 % af alla befintlige. Vid 1862 års slut utgjorde de uti denna klass vårdade 8,31 %, och vid 1861 års slut 8,18 % af alla befintlige. Förhållandet under de 3 åren är således nära öfverensstämmande.

c) *Betalande i tredje klass* voro vid årets slut 814, d. ä., 74,23 % af hela sjukantalet. Vid 1862 års slut utgjorde de hithörande sjuke 69,12 % af alla befintlige. — Uti uppgifterna om antalet sjuke tillhörande denna klass, från de serskilda anstalternas Läkare och samma anstalters Sysslomän, råder någon olikhet; det af de förre uppgifna antalet är högre än det af de sednare. Detta synes bero derpå, att Läkarne bland betalande i denna klass upptagit äfven sådana, som, enligt de föreskrifter som voro gällande för sjukets intagning före år 1858, blifvit intagne mot en afgift en gång för alla af 50 rdr, då deremot Sysslomännen fört dessa till klassen *utan afgift*. Önskligt vore, att denna olikhet uti uppfattning uti framtida årsberättelser rättades derhän, att Läkarnes och Sysslomännens uppgifter blifva med hvarandra öfverensstämmande.

d) *Utan afgift.* De hithörande sjukets antal var vid årets slut 138, d. ä. 12,69 % af alla då närvarande; vid 1862 års slut utgjorde detta antal 12,34 % af hela sjukantalet. Såsom nyss blifvit nämnt, är antalet sjuke, tillhörande denna klass, af respektive Sysslomän upptaget högre än af Läkarne. Enligt de förres uppgifter skulle 219 tillhöra denna klass; en skillnad således mellan båda uppgifterna af 81, hvilka skulle öfverflyttas från klassen *betalande* till den *utan afgift*.

e) *Tilltalade för brottslig handling.* Uti föregående årsberättelse har blifvit angifvet hvilka, som hänföras under denna rubrik. Äfvenledes har blifvit anfördt, huru stora olägenheterna och svårigheterna äro vid brottslingars vård tillsamman med öfrige sjuke; men så länge ej någon serskild anstalt blifvit egnad åt dessas vård, finnes ej annan utväg. Antalet brottslingar var vid årets slut 59, d. ä. 5,38 % af hela sjukantalet; 8,78 % af antalet män; 2,12 % af antalet kvinnor. Vid 1862 års slut utgjorde brottslingarne 5,83 % af hela sjukantalet; 9,58 % af antalet män; 2,24 % af antalet kvinnor. — Å de serskilda anstalterna var vid årets slut förhållandet mellan brottslingarne och öfrige sjuke följande:

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
3,65 %	8,33 %	5,59 %	3,77 %	3,67 %	5,63 %	6,25 %	6,50 %	9,09 %

Af hithörande sjuke hafva följande brott blifvit begångna:

Mord å föräldrar.....	2	Öfvervåld å föräldrar.....	4
Mord å syster	1	Öfvervåld å annan anhörig.....	3
Mord å egna barn.....	6	Öfvervåld å främmande person.....	4
Mord å främmande person.....	12	Poströfveri	1
Mordförsök	2	Stöld	12
Behjplighet vid mord.....	1	Våldtäkt.....	1
Sjelfmordsförsök	1	Mordbrand	7
Dråp.....	1	Förgiftningsförsök	1
			59.

2. *Med hänsyn till symptomernas beskaffenhet.* Förhållandet mellan snygge och osnygge utvisar, att 75,70 % af vid årets slut befintlige sjuke tillhörde den förra kategorien, 24,30 % den sednare. Vid de serskilda anstalterna var förhållandet följande:

§

Öfversigt öfver de å samtliga anstalter för sinnessjukas behandling den 31

Tab. 12.

Sjukdomsform vid intagningen.	F ö d e l																												
	Norrbottens Län.		Vesterbottens Län.		Jemtlands Län.		Vester-Norrlands Län.		Gefleborgs Län.		St. Kopparbergs Län.		Wernlands Län.		Örebro Län.		Westmanlands Län.		Upsala Län.		Stockholms Län.		Stockholms stad.		Södermanlands Län.		Göteborgs och Bohus Län.		
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.
Ursinne. <i>Mania</i>	1	1	3	4	—	2	3	7	1	5	4	6	4	6	10	4	2	3	11	11	2	5	6	4	1	5	6	8	
Tungsinne. <i>Melancholia</i>	3	—	1	—	2	—	6	6	1	2	3	5	3	2	1	3	6	3	2	6	4	5	7	5	4	6	5	5	
Vansinne. <i>Ecnia</i>	—	—	—	—	—	1	—	1	—	5	1	2	—	3	—	1	—	4	1	—	—	—	—	1	4	1	—	—	
Förryckthet. <i>Paranoia</i>	2	2	1	2	—	4	1	3	1	2	4	1	—	2	3	4	1	4	2	3	1	5	3	5	5	2	6	5	
Svagsinnet. <i>Dementia</i>	1	—	4	—	2	1	3	6	3	4	3	2	1	—	2	1	2	1	3	1	3	3	6	3	—	2	5	—	
Fånighet. <i>Idiotia</i>	—	1	—	3	1	2	—	3	4	1	3	—	1	1	1	6	3	1	2	4	1	—	—	1	3	6	3	8	
Allmän förlamning. <i>Paralysis generalis</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Fallandesot. <i>Epilepsia</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	4	—	1	3	2	1	3	—	3	2	2	—	4	—
Okänd.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	10	—	—	—
Summa	7	4	9	9	5	5	17	23	15	13	22	18	13	9	18	22	17	11	27	29	12	17	24	22	30	38	19	36	—
	11	18	10	40	28	40	22	40	22	40	28	56	29	46	68	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

1. *Födelseort.* Ehuru från ofvanstående uppgifter om de sjukes födelseort ej annan slutsats är att hemta, än huru stort antal sinnessjuka från hvarje län erhåller vård å anstalt, kunna de dock blifva af intresse genom jem-

Stockholms stad.		Stockholms Län.		Upsala Län.		Södermanlands Län.		Östergötlands Län.		Jönköpings Län.		Kronobergs Län.		Kalmar Län.		Gotlands Län.		Blekinge Län.		Kristianstads Län.		Malmöhus Län.		Hallands Län.			
m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.
24	29	102	115	69	69	109	113	240	217	202	169	144	153	194	188	35	33	65	96	180	160	192	222	118	116		
53		217		138		222		457		371		297		382		68		161		340		414		234			

Summan sinnessjuka inom riket var sålunda vid ofvannämnde tid 7542; 3795 män, 3747 kvinnor. — Jemföres antalet under 1863 å samtliga anstalterna vårdade sinnessjuka, 1360, med hela det vid 1860 års slut inom riket befintliga antalet sinnessjuka, finnes, att 18,03 % af samtliga sinnessjuka erhållit vård å anstalterna för

Stockholms stad.	Stockholms Län.	Upsala Län.	Södermanlands Län.	Östergötlands Län.	Jönköpings Län.	Kronobergs Län.	Kalmar Län.	Gotlands Län.	Blekinge Län.	Kristianstads Län.	Malmöhus Län.	Hallands Län.
86,79 %	13,36 %	40,58 %	30,62 %	28,44 %	11,81 %	24,24 %	12,56 %	23,53 %	20,49 %	14,41 %	27,53 %	4,27 %

Innan någon slutsats drages af denna öfversigt, bör erinras, att tabellen afser de vid 1863 års slut befintliga sjukes födelseort, och ej deras vistelseort, då de insjuknat. Då Statistiska Centralbyråns uppgifter deremot afse vistelseorten, således det län, der den sjuka vistas, kan härigenom någon felaktighet uppstå uti det beräknade förhållandet, emedan en sjuk kan vara född uti ett län och vistas uti ett annat. Dylik felaktighet torde dock kunna antagas hafva föga inflytande på det erhållna resultatet.

Af den meddelade öfversigten inhemtas, att Wermlands, Hallands, Jemtlands och Norrbottens län hafva det relativt lägsta antalet sinnessjuka vårdadt å anstalt. Orsaken härtill kunde väl sökas uti det antagande, att flertalet sjuka inom dessa län ej skulle tillhöra kategorien af, enligt gällande föreskrifter, till vård å allmän anstalt berättigade, men torde, åtminstone hvad Wermlands, Jemtlands och Norrbottens län angår, hufvudsakligen vara, att dessa län äro så aflägsat belägna från de nuvarande anstalterna, och transporten till dem förenad med så många svårigheter, att kommunerna hellre söka vårda sina sjuka i hemmen eller å länslasaretten. De sistnämnda länen äro med hänsyn till denna aflägsenhet mest vanlottade på vård för sina sinnessjuka; följderna häraf är ock, att med dessas insändande till anstalterna vanligen dröjes till det längsta, så att, genom dylikt dröjsmål, flertalet fall blifva obotliga. Häraf kommer, att allmogen uti dessa landsorter hafva föga förtroende till sjukvården å anstalterna och anse, snart sagt, alla sinnessjuka för obotliga. Det synes ock, att de län, uti hvilka sinnessjukvårdsanstalter äro belägna, hafva högsta antalet af sina sjuka under vård, dels till följd af närbelägenhet till anstalterna, dels af förtroende till den vård, de sjuka å dem erhålla.

Rörande de serskilda sjukdomsformernas olika talrikhet bland olika läns sjuka hänvisas till de uppgifter, tabellen i detta hänseende lemna.

2. *Boningsort.* Af de vid 1863 års slut inom samtliga anstalter befintliga sjuka voro, vid insjuknandet, 72,60 % boende å landsbygd, 27,40 % i stad. Vid 1862 års slut var förhållandet härmed nära öfverensstämmande, enär 70,93 % då tillhörde den förra kategorien, 29,07 % den sednare.

Med hänsyn till sjukdomsformernas, *ursinne* och *tungsinne*, olika fördelning bland landt- och stadsboer, finnes, att 23,14 % af från landsbygd, 26,00 % från stad befintliga, vid intagningen haft ursinne; 19,12 % från land, 17,66 % från stad haft tungsinne; att sålunda stadslifvet synes gifva en något större benägenhet, än landtlifvet, för ursinne, men att tungsinne alstras nära lika under hvardera af dessa inflytelser.

Stånd och yrke.	Intagne under 1863.																				
	Qvarliggande vid 1863 års början.			Sjukdomsform.															Summa intagne.		
				Urina- Marna.	Tungsinne. Melancholia.	Vansinne. Erosia.	Föryrket. Paranoia.	Sorgsinnet. Dementia.	Känslighet. Altitia.	Allmän förlam- ning. Paralyss generalis.	Faltnesot. Epilepsia.	m. qv.		m. qv.		m. qv.					
m.	qv.	Sa.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.			
Fotograf	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Xylograf	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
Tvätterska	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Trädgårdsmästare	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Kakelugnsmakare och Murmästare	3	2	5	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	
Skeppsbyggmästare	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Timmerarbetare	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Stenarbetare	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Sömmerskor	—	27	27	—	—	4	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	
Enskild betjening, ej till jordbruksklass hörande	40	135	175	2	16	4	11	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	8	
Skolungdom och Studerande	28	—	28	5	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	
Barnhusbarn	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lappar	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Fattighjon	75	92	167	3	8	—	8	—	1	1	—	3	1	3	5	—	—	2	4	12	
Summa	511	535	1046	55	62	55	61	17	2	9	8	11	3	7	10	5	1	4	4	163	151

Samma förklaring, som uti föregående berättelse blifvit lemnad, förnyas äfven här för undvikande af missförstånd, att nemligen uti kolumnerna för qvinligt kön, hustrur och döttrar äro uppförda under mannens eller fadrens stånd och yrke; döttrar dock endast, då de ej kunnat hänföras under andra rubriker, såsom tjenare, sömmerskor, fattighjon o. s. v. — De anmärkingar, hvilka, till motsvarande tabell uti redogörelsen för år 1861, blifvit gjorda, gälla i sin helhet äfven för detta år.

Högsta antalet intagne tillhöra de jordbrukande klasserna, bönder och jordtorpare, jemte deras tjenare och daglönare, nemligen 130, d. ä. 41,40 % af alla intagne. Antalet af alla *under denna kategori* under året vårdade uppgår till 499, d. ä. 36,69 % af *alla* vårdade. — Närmast härtill uti antal komma fattighjon; 39 sådana hafva under året intagits, d. ä. 12,42 % af alla intagne. Antalet vårdade af denna klass är 206, d. ä. 15,14 % af alla under året vårdade. — Af enskild betjening, ej till jordbruksklass hörande, hafva 37 intagits, d. ä. 11,78 % af alla intagne; summan af hithörande under året vårdade, utgör 212, d. ä. 15,58 % af alla vårdade. Det missförhållande mellan könens olika antal under denna sistnämnda kategori, som uti redogörelsen för 1862 blifvit anmärkt, visar sig äfven under detta år ega rum. Af de intagne äro 8 män, 29 kvinnor, d. ä. 4,90 % af intagne män, 19,20 % af intagna kvinnor; hela antalet hithörande vårdade af manligt kön var 48, af qvinligt 164; således 7,10 % af alla vårdade af det förra, 23,90 % af det sednare. Den sannolikaste förklaringsgrunden till detta förhållande har uti föregående års redogörelse redan blifvit angifven, att nemligen den tjenande qvinnan i allmänhet är mera beroende än mannen, jemte det att hon måhända lägger känslan af beroendet mera på sinnet; flera andra omständigheter böra dock anses såsom medverkande.

Bland öfriga kategorier må endast anmärkas, att ej mindre än 6 sömmerskor under året blifvit intagna; inalles vårdade 33, d. ä. 2,42 % af alla vårdade. — Serskild uppmärksamhet för framtiden fordrar antalet af intagen skolungdom af manligt kön; under året hafva 11 blifvit intagne; 28 voro qvarliggande från föregående år, således inalles vårdade 39, d. är nära 3 % af alla vårdade. Från 1861 till 1862 voro endast 24 qvarliggande; vid 1863 års slut qvarlägo deremot till 1864, 34. Det är att hoppas, att detta ökade antal endast är tillfälligt.

Uppgift på antagliga orsaker, under hvilkas inflytelse sinnessjukdom uppkommit bland å samtliga anstalter för sinnessjuks behandling under år 1863 vårdade.

Tab. 14.

	Bland de från föregående år kvarliggande.			Bland de under år 1863 intagne.			Summa.	
	m.	qv.	S.a.	m.	qv.	S.a.		
<i>A. Moraliska orsaker:</i>								
Religionsgrubbel, samvetsförebåelser.....	22	39	61	11	14	25	86	} 312
Kärleksgrubbel, svartsjuka.....	12	37	49	10	10	20	69	
Husliga bekymmer.....	13	28	41	4	14	18	59	
Olyckor och motgångar.....	3	10	13	8	4	12	25	
Särad egenkärlek.....	14	9	23	5	3	8	31	
Häftiga sinnesrörelser.....	8	13	21	3	4	7	28	
Skrämsel hos modren under hafvandeskap.....	1	—	1	—	—	—	1	
Fängselif och cellstraff.....	2	—	2	—	—	—	2	
Vanvårdad uppfostran.....	2	5	7	2	2	4	11	
<i>B. Intellectuella orsaker:</i>								
Öfveransträngning i själsarbete och studier.....	2	—	2	1	—	1	3	3
<i>C. Sensuella orsaker:</i>								
Onani.....	22	3	25	4	1	5	30	} 99
Missbruk af spritdrycker.....	29	4	33	17	1	18	51	
Oordentligt lefnadssätt i flera riktningar.....	8	4	12	5	1	6	18	
<i>D. Organiska orsaker:</i>								
Missbildning af hufvudskål och hjerna.....	34	32	66	5	—	5	71	} 242
Fallandesot.....	31	19	50	3	4	7	57	
Konvulsioner.....	1	5	6	—	—	—	6	
Hjerninflammation; hjernkongestion; slaganfall.....	7	6	13	6	3	9	22	
Organisk hjernsjukdom.....	—	—	—	—	1	1	1	
Febrar.....	13	13	26	2	2	4	30	
Kroniska lidanden i matsmältningsorganerna.....	1	2	3	—	1	1	4	
Bleksot och blodbrist.....	—	5	5	—	2	2	7	
Menstruationslidanden.....	—	14	14	—	5	5	19	
Sjukdomar i lifmodern.....	—	4	4	—	1	1	5	
Hafvandeskap; barnsäng; mjölkkastning.....	—	9	9	—	5	5	14	
Engelska sjukan.....	—	3	3	—	—	—	3	
Inslaget hudutslag.....	—	1	1	—	—	—	1	
Venerisk sjukdom.....	1	—	1	—	—	—	1	
Hög ålder.....	—	—	—	—	1	1	1	
<i>E. Yttre orsaker:</i>								
Skador af åtskillig art.....	9	7	16	6	4	10	26	26
<i>F. Predisponerande orsaker:</i>								
Arf: a) från fäderne.....	27	20	47	10	6	16	63	} 169
„ b) från moderne.....	27	33	60	16	13	29	89	
„ c) från fäderne och moderne.....	8	7	15	—	2	2	17	
<i>G. Okända orsaker.....</i>								
	214	203	417	45	47	92	509	509
Summa	511	535	1046	163	151	314	1360	—

Bland under året intagne hafva sjukdomsorsakerna antagligen kunnat bestämmas för 70,70 %, icke bestämmas för 29,30 %. Bland alla under året vårdade äro orsakerna angifna för 62,58 %, icke angifna för 37,42 %.

A. *Moraliska orsaker.* Till denna klass höra, bland med kända sjukdomsorsaker under året intagne, 42,34 %; bland alla, likaledes med kända orsaker, under året vårdade 36,66 %. Under 1862 hörde 40,51 % till den förra, 37,62 % till den sednare kategorien. — a) *Religionsgrubbel.* Hithörande vårdade fall äro 86, af hvilka 25 blifvit under året intagne; under 1862 var antalet vårdade af desse 77, under 1861, 65; denna sjukdomsorsak synes sålunda vara uti tilltagande. De af religionsgrubbel sinnessjukes antal utgör 10,10 % af alla med kända sjukdomsorsaker vårdade, och 11,26 % af med kända sjukdomsorsaker intagne. — b) *Kärleksgrubbel.* Af denna orsak har sinnessjukdom framkallats bland 8,10 % af alla vårdade: bland 9,00 % af intagne. — c) *Husliga bekymmer* hafva varit sjukdomsorsak bland 6,93 % af vårdade; bland 8,10 % af intagne. — d) *Olyckor och motgångar* bland 2,82 % af vårdade, bland 5,40 % af intagne, o. s. v., allt med hänsyn till kända sjukdomsorsaker. — Anmärkas bör, att då under 1862, 6 vårdades med sinnessjukdom, framkallad af fängelselif, endast 2 inom denna klass blifvit vårdade under 1863, äfvensom att ingen hithörande under året blifvit intagne.

B. *Intellektuella orsaker.* Härunder hafva endast tre fall blifvit förda, uti hvilka alla öfveranstängning i själsarbete och studier framkallat sinnessjukdom.

C. *Sensuela orsaker.* Hit höra 99 vårdade fall, af hvilka 29 under året blifvit intagne; under 1862 vårdades 80, intogos 22. De under året vårdade fallen utgöra 11,63 % af alla vårdade, 13,06 % af intagne, med kända sjukdomsorsaker. — Missbruk af spritdrycker är uppgifven såsom orsak bland 51 af de vårdade, d. ä. bland 6 %; 18 dylika äro under året intagne, d. ä. 8 % af alla med känd sjukdomsorsak intagne.

D. *Organiska orsaker.* Närmast i antal till de moraliska orsakerna komma de organiska. Bland alla vårdade med känd sjukdomsorsak hafva dessa förekommit hos 28,43 %; bland intagne hos 18,46 %. — a) *Missbildning af hufvudskål och hjerna*, d. v. s. den medfödda idiotismen; antalet hithörande vårdade uppgår till 71. Af detta antal får ej slutas till antalet idioter inom hela riket, emedan endast sådana idioter intagas till vård, som äro på något sätt våldsamme eller för allmänna säkerheten vådliga; då de inom anstalterna blifvit lugne, så att de pröfvas vara oskadliga, återsändas de vanligen till respektive kommuner för att vårdas såsom fattighjon eller i hemmen. — b) *Fallandesot.* Om de fallsotssjuka gäller samma anmärkning, som om idioterna; 57 hafva under året blifvit vårdade; under 1862 vårdades 63.

E. *Yttre orsaker*, företrädesvis skador å hufvud eller ryggrad, hafva förekommit hos 26, af hvilka 10 under året blifvit intagne, d. ä. hos 3,03 % af alla vårdade; hos 4,50 % af intagne, med kända sjukdomsorsaker.

F. *Predisponerande orsaker.* Bland dessa har endast det ärftliga anlaget blifvit uppfördt. Antalet af dem, som ärft sinnessjukdom från föräldrar uti första eller uti föregående led, uppgår till 169, d. ä. 19,74 % af alla med känd sjukdomsorsak vårdade; således bland nära en femtedel. Under året hafva 47 blifvit intagne, utgörande 21,16 % af med känd sjukdomsorsak intagne, således öfver en femtedel. — Under 1862 vårdades 147 med ärftligt anlag och intogos 36; under 1861 vårdades 130, och intogos 31; hvadan de sjukes antal tillhörande denna kategori synes år efter år tilltaga. — *Arf från fäderne* har, bland de med ärftligt anlag vårdade, egt rum hos 37,28 %; från *möderne* hos 52,66 %; från både *fäderne* och *möderne* hos 10,06 %. Arf från *möderne* synes sålunda hafva den mäktigaste inflytelsen.

Uppgift på tillfälliga sjukdomar bland å samtliga anstalter för sinnessjukes behandling under år 1863 vårdade.

Tab. 15

Sjukdomar.	Anstalt.																		Rittrisknade eller förbättrade.		Döde.		Summa.		
	Herrnösanda.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Widby.		m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	Sä.
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.							
Tyfoidfieber.....					1			1								2				3	1		1	3	4
Inhemsk kolera.....								1	2										1	2			1	2	3
Diarrhé.....	1	135	15	6	5	1	2	3	2	3	3	1		6	10			56	38			56	38	94	
Frossa.....	1		8	6	2	3	2	2	5	3				2				18	17			18	17	35	
Pässjuka.....							1											1					1		1
Skrofelsjukdom.....			2						2									4					4		4
Tuberkelsjukdom.....				1	3	2	1	1	1	1		2						3	3	2	4		5	7	12
Kräftsjukdom.....					1	1			1										2	1			1	2	3
Skörbjugg.....			2	4														2	4				2	4	6
Bleksot och blodbrist.....			2	15						3	2		1	7				2	28				2	28	30
Kronisk alkoholssjukdom.....															1			1					1		1
Hjerninflammation.....					5									1				2		4			6		6
Hjernslagfluss.....	1								2				1	2	1					2	5		2	5	7
Hjernuppmjukning.....														2						2			2		2
Konvulsioner.....													1					1					1		1
Hysteri.....														1					1				1		1
Allmän aftyning.....	1	1	1	1										1	1					4	2		4	2	6
Ögonsjukdomar.....		1	1												3			1	4				1	4	5
Öronsjukdomar.....				1			1							1	1			2	2				2	2	4
Organisk hjertsjukdom.....									1									1		1			2		2
Pulsådersvulst (<i>Aneurisma aortæ</i>).....					1													1		1			1		1
Blodådersvulst (<i>Hæmorrhoides</i>).....														1					1					1	1
Blödådertilltäppning (<i>Thrombosis et Embolia venarum</i>).....				1										1						1	1		1	1	2
Akut katarrh i luftrören.....				2	6	7	1		3	3	1	1	1	2	1	1		13	16				13	16	29
Lungödem.....					1													1		1			2		2
Lunginflammation.....			5	3		1	1		7	5	3		1	2				10	5	11	4		21	9	30
Lungslag.....					3	1												2		3	1		5	1	6
Akut inflammation i lungsäcken.....				1					1									2					2		2
Akut magkatarrh.....	4	6	4	2	2	4			1	2					3	5		14	19				14	19	33
Enkel gastrisk feber.....								1	6									1	6				1	6	7
Kronisk magkatarrh.....	1	2	3	15			1	2	1	3				3				6	25				6	25	31
Kronisk tarminflammation.....	2	1			1				7	6		1			1			7	3	4	5		11	8	19
Tarmbräck.....									1									1					1		1
Ändtarmsfistel.....									1									1					1		1
Inflammation i bukhinnan.....				1									1						1		1			2	2
Organisk lefversjukdom.....										1			1	1						1				1	1
Ägghvitesjukdom.....									1	1	1							2			1		2	1	3
Sjukdom i lifmodern.....		1																	1					1	1
Försvärad rening.....		1				8													9					9	9
Rheumatism.....	1	1		1					2	4			1	2				4	9				4	9	13

Sjukdomar.	Anstalt.																		Tillfrisknade eller förbättrade.		Döde.		Summa.		
	Herrnösands.		Upsala.		Stockholms.		Nyköpings.		Wadstena.		Wexjö.		Göteborgs.		Malmö.		Wisby.								
	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	m.	qv.	S:a.		
Ledgångsinflammation			1																1		1		1		
Benbrott				1															1		1		1		
Ros		1	2	2				1	1						2				3	5	1		3	6	9
Stötar och slag.....									1											1			1		1
Friska sår.....	1										1								2				2		2
Rötsår.....			1		1	1		3	3					4	3				9	7			9	7	16
Brandiga liggsår.....	3		1	3								1	1						4	2	1	2	5	4	9
Bindväsinflammation och bulnader...		1	5	4			2	1	4	2			2	1					12	8	1	1	13	9	22
Karbunkel									1											1			1		1
Kroniska hudsjukdomar.....						1				1				1	1		1		2	3			2	3	5
Parasitisk hudsjukdom (skabb).....														9					9				9		9
Sjelfmord	1																			1			1		1
Summa	17	17	74	77	35	33	14	15	46	46	9	11	9	16	34	36	6	3	202	225	42	29	244	254	498
	498																		427		71				

Enligt denna öfersigt hafva 498. d. ä. 36,61 % af under året vårdade, haft tillfälliga sjukdomar; 34,72 % af vårdade män, 37,03 % af vårdade qvinnor. Under 1862 utgjorde de tillfälligt sjukes antal 41,26 % af alla vårdade: 37,12 % af vårdade män, 44,76 % af vårdade qvinnor. Sjukligheten har sålunda under redovisningsåret varit något lägre än under föregående år: de tillfälligt sjuka kvinnornas antal har under båda åren något öfverstigit männernas. — Jemförelse mellan antalet tillfälligt sjuke och hela antalet vårdade, inom de serskilda anstalterna, utvisar följande förhållande:

Herrnösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexjö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
37,77 %	92,07 %	32,22 %	45,31 %	26,43 %	12,00 %	30,12 %	32,40 %	52,94 %

Rörande några af de speciela sjukdomsformerna må anmärkas:

1. Att inom ingen af anstalterna någon epidemisk febersjukdom förekommit; endast fyra fall af nerffeber och sju fall af gastrisk feber; vittnande om det öfverhufvudtaget tillfredsställande helstillstånd, som herrskar inom dessa inrättningar. — Beträffande frossorna, hafva dessa, under sednare åren, år efter år minskats i talrikhet; under 1861 förekommo 61 fall; 1862. 54; 1863. 35; ett förhållande, som finner sin hufvudsakliga förklaring deruti, att denna sjukdomsform allestädes inom riket aftagit i freqvens, alldenstund de orsaker, till följd af hvilkas inflytelse den uppträd, upphört att i allmänhet inverka.

2. Bland öfriga akuta sjukdomar tillhöra de talrikaste fallen digestionsorganerna. Af diarrhé 94 fall; af magkatarrh 33. Den förra sjukdomsformen har förekommit talrikast inom Upsala, nemligen med 50 fall; inom öfriga anstalter hafva endast spidda fall egt rum. — Dernäst komma respirationsorganerna, med 30 fall af lunginflammation och 29 af bronchialkatarrh. Af de förra hafva 15 affidit. Under 1862 förekommo 45 lunginflammationer med 16 dödsfall; under 1861, 36 fall med 18 dödsfall. Alla tre årens erfarenhet utvisar sålunda, att denna

sjukdom är högst lifsfarlig, då den uppträder bland sinnessjuka; ett förhållande, som har sin förklaringsgrund dels deruti, att desse sjuka ej äro mäktige att sjelfve uppfatta sitt tillstånd, således ej tillsäga då de insjukna, hvadan sjukdomsprocessen vanligen gjort stora framsteg, innan den kommer under behandling, dels ock deruti, att lunginflammationen ofta uppträder hos sådana, som af en eller annan orsak förut äro i betydligare mån försvagade, och till följd deraf ej kunna emotstå dess inverkan. — Inom hjernsystemet hafva förekommit sex fall af inflammation och sju af slagfluss; ett ganska ringa antal, då i betraktande tages, hurusom under maniakaliska och epileptiska anfall blodträngning till hjernan så ofta eger rum.

3. Bland kroniska sjukdomstillstånd fastes uppmärksamheten hufvudsakligast vid följande: *a)* Tuberkelsjukdom eller lungrot förekommer, eget nog, sällsynt bland sinnesrubbede, eller, riktigare måhända, lungsigtige hafva föga fallenhet för sinnessjukdomar uti egentlig mening. Bland hela antalet vårdade sinnessjuka (1360) synas nemligen endast 12 lida af lungrot; af dessa hafva 6 under året affidit. — *b)* Med bleksot och blodbrist äro 30 fall antecknade. Dessa äro sådana, som vid intagningen redan befinna sig uti ett dylikt tillstånd, stundom såsom orsak till sinnesrubningen, stundom till följd af vanvård och bristande föda; inom anstalterna inställer sig detta sjukdomstillstånd sällan hos andra än dem, som lida af fixa föreställningar om att det är skadligt eller otillätligt att förtära födoämnen. — Af kronisk tarminflammation hafva 19 lidit; af dessa hafva 9 dött; denna sjukdom uppträder vanligast hos dem, som af en eller annan orsak infallit uti aftyningstillstånd, samt leder, uti flertalet fall, till dödlig utgång. — Ett serdeles tillfredsställande förhållande, vittnande om de sjukas goda skötsel, utvisar det ringa antalet af brandiga liggsår, enär endast 9 dylika fall under året förekommit; det samma intygas ock af de få, som varit behäftade med kroniska hudsjukdomar och skabb.

§ 14.

Öfversigt öfver antalet sjukplatser, underhållsdagar och medeltal sjuka för dag, äfvensom öfver kostnaderna för utspisning och för läkemedel, samt totalkostnad för sjukvården, vid samtliga anstalter för sinnessjukas behandling under år 1863.

Tab. 16.

	Antal sjukplatser vid årets slut.	Antal underhållsdagar.	Medeltal sjuka för dag.	Utspisningskostnad.						Läkemedelskostnad.						Totalkostnad för sjukvården.						
				Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		Totalkostnad.		Medelkostnad för hvarje person för dag.		Medelkostnad för hvarje person för år.		
				Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.	öre.	Rdr.
Hernösande.....	120	25,396	69	11,428	20	—	45	164	25	201	50	—	0,79	2	88	34,198	12	—	1	34,66	491	50
Upsala.....	135	47,803	131	22,720	53	—	39,4	143	81	426	28	—	0,89	3	24	40,949	—	—	—	85,66	312	65
Stockholms.....	154	52,783	144	20,691	78	—	39,2	143	8	956	40	—	1,84	6	71	66,589	76	—	1	26,15	460	44
Nyköpings.....	54	19,876	54	5,737	23	—	28,8	105	12	77	64	—	0,39	1	42	11,906	20	—	—	59,90	218	63
Wadstena.....	340	107,480	295	42,390	5	—	39,4	143	81	593	94	—	0,55	2	—	84,077	88	—	—	78,22	285	50
Wexjö.....	150	53,321	145	17,744	68	—	33,2	121	18	165	9	—	0,30	1	9	35,409	9	—	—	66,40	242	36
Göteborgs.....	67	21,705	60	10,201	35	—	47	171	55	104	72	—	0,48	1	75	18,771	4	—	—	86,48	315	65
Malmö.....	175	60,941	167	25,121	82	—	41,2	150	38	649	54	—	1,06	3	86	50,761	51	—	—	83,29	304	—
Wisby.....	15	4,533	12	1,985	45	—	43,8	159	87	35	36	—	0,78	2	84	4,510	8	—	—	99,49	363	13
Summa	1,210	393,838	—	158,021	9	—	—	—	—	3,210	47	—	—	—	—	347,172	68	—	—	—	—	—

1. För *antalet sjukplatser* är redan ofvan, uti § 1, redogjort.

2. *Underhållsdagarnas* antal uppgår under året till 393,838, hvadan medeltalet å samtliga anstalter dagligen vårdade sjuke utgör 1,079. Under 1862 voro underhållsdagarna 380,925 och det dagliga medeltalet var 1,044; år 1863 öfverskjuter sålunda 1862 med 12,913 underhållsdagar och med 35 sjuke dagligen vårdade. — Fördelas underhållsdagarnas antal på antalet under redovisningsåret vårdade (1360) finnes, att hvarje vårdad i medeltal vistats inom anstalt 289 dagar; detta medeltal var under 1862, 292, således 3 dagar högre. Medeltalet underhållsdagar för hvarje vårdad å de serskilda anstalterna har varit följande:

Hernösands.	Upsala.	Stockholms.	Nyköpings.	Wadstena.	Wexiö.	Göteborgs.	Malmö.	Wisby.
281	291	250	310	309	319	261	282	266

Häraf synes, att Stockholms och Göteborgs anstalter, hvilka båda emottagit det relativt högsta antalet akuta sjukdomsformer, haft det lägsta medeltalet vistelsedagar för hvarje vårdad.

3. *Medeltal sjuke för dag.* Jemföres det å tabellen angifna medeltal sjuke för dag, för hvarje serskild anstalt, med det äfvenledes angifna antalet sjukplatser, finnes, att vid Nyköpings hafva alla platser dagligen varit fyllda; vid Upsala, Stockholms, Wexiö, Göteborgs, Malmö och Wisby hafva platserna varit mer eller mindre nära fyllda, men vid Hernösands och Wadstena har utrymmet varit godt, beroende, enligt hvad ofvan blifvit angifvet, derpå, att dessa anstalter vid 1862 års slut erhållit en betydligare utvidgning.

4. *Utspisningskostnaden* vid samtliga anstalter uppgår för året till 158,021 rdr 9 öre. Fördelas denna summa på underhållsdagarnas antal, erhålles medelkostnaden för utspisning för hvarje person för dag, utgörande 40,12 öre. Under 1862 var denna kostnad 39,32 öre. Utspisningskostnaden har sålunda under 1863 varit 0,80 öre högre för hvarje person för dag, än den var under 1862. Vid de serskilda anstalterna har denna utspisningskostnad varit lägst vid Nyköpings, 28,8 öre, högst vid Göteborgs. 47 öre; under 1862 stod äfven Nyköpings lägst och Göteborgs högst i detta hänseende. — Medelkostnaden för utspisning för hvarje hela året om upptagen sjukplats har varit 146 rdr 44 öre; under 1862 var den 143 rdr 64 öre; denna kostnad under 1863 öfverskjuter sålunda den under 1862 med 2 rdr 80 öre. — Uti direkt förhållande till den dagliga medelutspisningskostnaden vid hvarje anstalt står denna kostnad för hvarje person *för år*; lägst är derföre denna sednare vid Nyköpings med 105 rdr, högst vid Göteborgs med 171 rdr; vid tre af anstalterna är den lika, nemligen 143 rdr vid Upsala, Stockholms och Wadstena.

5. *Läkemedelskostnaden* har under året för alla anstalterna sammanslagen varit 3.210 rdr 47 öre; fördelad på underhållsdagarna blir medelkostnaden för läkemedel för hvarje person för dag 0,008 öre. För hvarje året om upptagen sjukplats har läkemedelskostnaden i medeltal uppgått till 2 rdr 97 öre. I öfrigt utvisar tabellen huru förhållandet varit vid de serskilda anstalterna, att nemligen medelkostnaden för läkemedel för hvarje person för dag varit högst vid Stockholms och Malmö, lägst vid Wadstena och Wexiö, samt att denna kostnad för hvarje året om upptagen sjukplats vid Stockholms uppgått till 6 rdr 71 öre, men vid Wexiö endast till 1 rdr 9 öre.

6. *Totalkostnaden för sjukvården.* Såsom uti föregående års berättelser blifvit uppgifvet, innefattas under denna rubrik ej alla utgifter, utan endast de som utgått i och för den egentliga sjukvården; sålunda äro ej de utgifter upptagne, som utgått för reparationer å byggnader eller för nybyggnader, ej heller för onera och utskylder m. m., utan endast de för utspisning, beklädnad och sängkläder, möbler och inventarier, eldnings- och lysningsämnen, läkemedel, löner och arvoden samt gratifikationier till tjänstemän och betjening, jemte de sistnämndes kosthållning m. m. Denna summa utgör 347,172 rdr 68 öre. Fördelad på underhållsdagarna blir kostnaden för hvarje sjuk för dag 88,15 öre; för hvarje året om upptagen sjukplats 321 rdr 75 öre. Under 1862 var totalkostnaden för hvarje sjuk

för dag 86,76 öre; för hvarje året om upptagen sjukplats 316 rdr 58 öre; en skillnad sålunda uti den förra af 1,39 öre, uti den sednare af 5 rdr 17 öre, hvarmed 1863 öferskjuter 1862. Denna skillnad förklaras af den något högre utspisningskostnaden under 1863 mot under 1862, jemte det, att största delen af kostnaderna för de vid Hernösands, vid 1862 års slut upprättade, nya sjukplatsernas utredning blifvit uppförd uti 1863 års räkenskaper. — Medelkostnaden för hvarje person för dag visar sig af tabellen varit vid de serskilda anstalterna ganska olika. Vid Hernösands har den varit högst, 1 rdr 34 öre, beroende hufvudsakligast på nyssnämnda förhållande af inköp af utredning för de nyupprättade sjukplatserna; närmast efter Hernösands står Stockholms, med 1 rdr 26 öre. Väl har vid Stockholms under året blifvit anskaffad fullständig utredning för fyra rum, egnade åt första betalningsklassens sjuke, men detta förklarar ej ensamt den höga kostnaden; Stockholms anstalt måste alltid, med hänsyn till dess närhet intill hufvudstaden, blifva kostsammare än öfriga, hvartill ock uti väsendtlig mån bidraga dess vidlyftiga uppvärmnings- och luftvexlingsapparater, för hvilka åtgången af brännmaterial är serdeles betydlig. — Den lägsta medelkostnaden för hvarje person för dag har under året varit vid Nyköpings och Wexiö; vid den förra anstalten 59,90 öre, vid den sednare 66,40 öre. — Uti direkt förhållande till medelkostnaden för hvarje person för dag står medelkostnaden för hvarje året om upptagen sjukplats, hvadan denna sednare är högst vid Hernösands och Stockholms, lägst vid Nyköpings och Wexiö, i det förhållande, att kostnaderna för hvarje året om upptagen sjukplats varit omkring 2 gånger högre vid Hernösands och Stockholms, än vid Nyköpings och Wexiö o. s. v.

§ 15.

Uppgift på vid samtliga anstalter för sinnessjukes behandling i och för sjukvården anställda tjänstemän och betjening.

Tab. 17.

	Öfver- läkare.	Biträ- dande läkare.	Uppsy- nings- män.	Före- stän- derska.	Sjuk- vak- tare.	Sjuk- vak- terska.	Medeltal sjukplatser på hvar och enafsjukbe- tjeningen.
Hernösands	1	—	1	1	5	6	10,90
Upsala	1	1	1	1	6	11	7,94
Stockholms	1	1	1	1	6	14	7,70
Nyköpings	1	—	1	—	2	3	10,80
Wadstena	1	1	2	2	12	17	11,72
Wexiö	1	—	1	1	7	6	11,52
Göteborgs	1	—	1	—	4	5	7,44
Malmö	1	1	1	1	6	7	13,46
Wisby	1	—	1	—	1	1	7,50
Summa	9	4	10	7	49	70	

Antalet Läkare och Uppsyningsmän är lika som under föregående året. För Hernösands har en ny Föreständerskeplats blifvit upprättad i och för de tillökade sjukplatserna. — Antalet sjukvaktare och sjukvakterskor, som under 1862 var 107, har under redovisningsåret blifvit ökad till 119, således med 12. Denna tillökning uti sjukvårdsbetjening blef nödvändig vid Hernösands och Wadstena med hänsyn till den utvidgning, dessa anstalter erhöles från årets början; Nyköpings, Wexiö och Malmö ansågos äfven vara i behof af ökad betjening. — Förhållandet mellan antal betjening och antal sjukplatser är något olika vid de serskilda anstalterna; vid Göteborgs har hvar och en af betjeningen att i medeltal tillse 7,44 sjuke; vid Malmö deremot 13,46. För alla anstalter sammanslagna kommer i medeltal *en* af betjeningen på 10,16 sjuke.

Bil. B.

Vetenskapliga iakttagelser.

I. Sjukdomsfall;

a) af Öfverläkaren, Dr Lénström i Hernösand.

1. N:o 92. Lisa Carolina Andersdotter, arbetarehustru från Grunsunda socken, Ångermanland, 21 år gammal. Intagen den 5 September 1863 och utskrifven frisk den 27 Januari 1864. Diagnos: *Mania*.

Status antecessens.

Patienten är född den 7 Oktober 1841. Föräldrarne bondfolk, i goda vilkor. Vid pubertets utvecklingen var modren rubbad till sina sinnen; men blef efter ett halft år frisk utan att anlita läkare. Från barndomen har patienten i både fysiskt och psykiskt hänseende varit frisk, utom att hon vid reningens första inträffande, en kortare tid, var underlig till mods. Hon har vid strängare arbete varit besvärad af hufvudvärk. Till lynnet har hon varit liflig och glad, nästan yr, lättretlig och något lättsinnig, och man har märkt, att hon i smyg gerna velat skaffa sig vin, utan att hon annars varit begifven på starka drycker. Prestbetyget uppger som sannolika anledningar till sjukdomens utbrott, häftig vrede, afund, hat och hämndgirighet. För min del skulle jag tro, att sjukdomens orsak må sökas i hennes hafvandeskap. Hon gifte sig i Maj månad, men var redan i Mars månad af sin nuvarande man lägrad, så att hon vid sjukdomens utbrott i Juli befann sig i fjerde månadens hafvandeskap. Att genitalsferen i familjen var af ett viktigt inflytande ger sig tillkänna deraf, att hon sjelf redan vid 15 års ålder vid reningens första inträdande en tid var underlig till mods, och att ungefär vid samma tidpunkt enahanda förhållande inträffade med hennes moder. Straxt före sjukdomens utbrott i Juli månad började hon visa sig underlig och slösaktig. Hon skänkte bort mera, än hvad i hennes lefnadsställning var tillständigt, blef orolig, sömlös, försummade sina vanliga göromål, blef språksam och stundom omotiveradt glädtig, stundom åter dyster och begifven på läsning af andliga skrifter, ehuru hon aldrig förr varit benägen för religionssvärmeri. Icke straffad eller ens misstänkt för brott. Inga tvångsmedel använda i hemmet. Opium, digitalis och kräksalt hafva af hennes läkare varit anordnade utan följd.

Status præsens.

Patientens utseende antyder sinnesrubbing. Ansigtsfärgen rödlätt, stötande i brunt; ögonen hafva en ovanlig glans, blicken irrande och osäker, pupillerna normala, syn och hörsel skärpta. Illusioner för syn. Sofver stundom någorlunda. I tal och åthäfvor en öfverdrifven liflighet, ingen ro, springer hit och dit, pratar oupphörligt med och utan sammanhang, gestikulerar på tusen sätt; hon följer med uppmärksamhet hvad som föregår omkring henne, utan att egentligen kunna uppfatta det; hon har hvarken håg eller lust för arbete, hon är oordentlig, men stundom renlig. Muskelrörelserna föregå med mycken liflighet och kraft, men utan ihållighet. Ingen kramp eller konvulsioner. Oaktadt lynnet är serdeles häftigt och retligt, har hon dock ej visat sig våldsamt; hon har mångahanda griller. Inga kroppsliga sjukdomssymptomer, utom en lindrig hufvudvärk då och då; temperaturen å hufvudet normal. Pulsen jemn och full, slår 76 slag i minuten. Krafter och hull försvarliga. Matlusten glupsk. Se- och excreta normala. Hon befinner sig i femte månadens hafvandeskap. — Kuren inleddes med vistelse i cell, samt digitalis och nitrum, hvarefter emulsio hydrocyanica och veratrin några veckor begagnades. Hon blef småningom lugnare och lugnare,

så att hon den 5 November kunde öfverflyttas på afdelningen för oroliga och snygga, samt den 20 November på afdelningen för lugna, och kunde då och då förmås att spinna en stund. Förbättringen tilltog nu hastigt och hon började sy ganska flitigt. Grillerna börja att försvinna och hon talar redigare. Juldagen började feberprodromer att visa sig, som utvecklade sig till en gastrisk feber. På natten till Nyårsdagen fick hon barnvärkar och födde med en lätt förlossning en gosse på morgonen. Efter en lindrig mjölkfeber förbättrades tillståndet, så att hon den 8 Januari var uppe och skötte nu sjelf sitt barn. Hon talar nu med lugn om sin sinnessjukdom och erinrar sig huru svår hon varit, samt tycker sig varit utsatt för en elak dröm. På mannens begäran utskrifven frisk den 27 Januari 1864. Barnet är äfven raskt.

Såsom exempel på den form af sinnessjukdom, som af fransmännen fått namn af *folie circulaire* eller *folie à double forme*, må följande sjukdomsberättelse anföras:

2. N:o 70. Anna Knutsdotter, bonde-enka, 50 år gammal, från Attmars socken, Medelpad. Intagen den 15 Januari 1863. Diagnos: *Mania intermittens & Melancholia*.

Status antecedens.

Patienten är född i Attmars by, Attmars socken, den 24 November 1812 och gifte sig 1845 med bonden Anders Nilsson, som afled 1860. Hennes föräldrar, som voro bondfolk, äro längesedan döda. Ingen af dem har varit sinnesrubbad. Hennes moder blef, under det hon gick hafvande med henne, häftigt skrämnd under en eldsvåda. Under sina yngre år har patienten lidit af en envis hufvudvärk. Hon har alltid haft ett lifligt lynne. Första orsaken till hennes sinnessjukdom anses hafva varit sorg öfver sviken kärlek. På sednare tider har hon mycket oroat sig deröfver, att mannen var en drinkare. Vid 26 års ålder var hon sinnesrubbad första gången, hvilket då varade ett halft år. Sednare gången började sjukdomen för 12 år sedan, och har hon sedan dess aldrig varit fullt återställd. Vid inkomsten till Sundsvalls lasarett var hon i fullt raseri, slet af sig kläderna och kunde med möda styras, men blef efter några dagar lugn och stilla.

Status præsens.

Vid inkomsten till hospitalet befinner sig patienten i en lucid intervall. Hon har ett friskt och lifligt utseende och en lugn blick, pupillerna normala. Vid sinnesorganerna intet att anmärka. Sömnen god, hon skickar sig med lugn och stillhet, yttrar sig klart, bestämdt och fullt redigt. Hon är uppmärksam på hvad som föregår omkring henne, ordentlig, renlig och arbetsam. Inga griller. Bukens och bröstets organer normala. Se- och excreta ordentliga. Hullet godt. Matlusten oklanderlig. — Ingen medicin. På afdelningen för de lugna. — Hon har under årets lopp haft sex anfall, hvilka förhållit sig såhunda, att hon till en början blir nedstämd, dyster och sluten inom sig sjelf, hvar efter syn- och hörsel-hallucinationer börja uppträda. Hon gråter mycket, ögonlocken blifva röda och svullna: hon ängslas, att hon icke kan hjälpa sina barn, som oupphörligt skrika på hjälp. Under detta första stadium af anfallet minskas matlusten vanligen och förstoppning infinner sig; hon slutar att arbeta och oron tilltager allt mer och mer. Nedstämningen börjar nu öfvergå i en glädtig och uppretad sinnesstämning, hon blir våldsam och måste nu inflyttas på en cell, der hon sliter af sig kläderna, väsnas, skriker och är högst uppretad.

Detta tillstånd fortfar några dagar, stundom mer, stundom mindre, hvarefter hon blir lugnare och begär arbete; matlust och öppning blifva ordentliga, och lucid intervall utvecklar sig så småningom, som räcker 4—6 veckor, hvarefter ett nytt anfall med lika tydligt utpräglade stadier åter begynner. Under anfallet begagnas varma bad och acetas morphius i större doser, hvilket synes minska anfallets häftighet. Att prognosen vid en så långvarig och dertill intermittent form af manie är dålig, är en vanlig företeelse, hvadan också här icke någon egentlig kur blifvit försökt.

b) Af Hospitalsläkaren, Dr Granberg i Nyköping.

3. Rättaren Adam Nilsson, 33 år gammal, ej förut sinnessjuk, insjuknade nästan utan förebud och utan veterlig anledning, om ej i följd af ekonomiska bekymmer, den 29 November 1862, uti starkt utbildade symptomter af melancholia attonita och infördes till länslasarettet den 3 påföljande December i detta tillstånd: Orörlig i den ställning han en gång intagit, ängsligt stirrande nedåt, vaxlik hy, allmän kyla, kan ej förmås att yttra ett enda ord, ej heller att förtära det minsta, osnygg o. s. v. Då det angelägnaste var att bibringa patienten någon näring — han hade på 5 dygn ej ätit något — så måste, då han ej på något sätt kunde förmås att godvilligt förtära något, forcerad alimentation tillgripas: genom ett böjligt rör, nedstucket genom näsan uti matstrupen, insprutades dagligen i 2:ne repriser $\frac{1}{2}$ —1 kanna mjölk, och dermed måste fortfaras oafbrutet i mera än en månads tid, endast att någon gång köttsoffa valdes i stället för mjölk; sedermera kunde han, åtminstone ibland, förmås att förtära flytande födoämnen. Då denna sjukdomsform ofta visat sig bero på ett akut oedem i hjernhinnorna och corticallsubstansen, gafs flera gånger starkare laxermedel, äfvensom vesicatorier lades i nacken och sedermera på hjessan, dock utan någon verkan; någon annan invertes medicin var nästan omöjligt att använda, hvarföre jag äfven derifrån afstod, helst jag ej kände någon, som med säkerhet skulle verka fördelaktigt. Efter omkring 5 veckors vistande å lasarettet inträffade några utbrott af mera agiterad melancholia, hvarföre patienten den 24 Januari 1863 affördes till hospitalet; dock blefvo dessa af kort varaktighet. Efter intagningen å sistnämnda ställe började patienten snart äta sjelfmant, äfvensom han kunde förmås att lemna sängen — han hade under hela tiden å lasarettet legat till sängs —; men efter 14 dagars vistelse derstädes insjuknade han uti en svår och långvarig nervfeber (han hade på lasarettet legat i samma rum som en nervfeberspatient; för öfrigt det enda fall af smitta, som inträffat); under tillfrisknandet derefter började äfven sinnessjukdomen förbättras; patienten började tala, och det redigt, åt med god aptit, sof godt o. s. v. Under stärkande medicin fortgick förbättringen under Mars månad så, att jag trodde honom vid April månads sammanträde kunna utskrifvas, då han helt oförmodadt den 9 April åter inföll i samma tillstånd, som vid intagningen å lasarettet. Motviljan för mat räckte denna gång endast 8 dagar, men föröfrigt blef patienten liggande på samma sätt, orörlig, tyst och osnygg, till början af Juni; någon medicin användes ej mera, blott någongång laxermedel eller lavemang vid behof, samt ibland en dosis opium, då sömn fattades. Efter det att han vid sistnämnda tid åter kommit upp ur sängen och börjat tala, förmärktes, jemte fruktan för straff för något förment brott, äfven mycken förståndsoreda i öfrigt, hvilken under symptomter af kronisk congestion åt hjernan, såsom hög ansigtsfärg, lividare å näsan, othæmatom o. s. v. syntes vilja tilltaga. Nu ordinerades repeterade vesicatorier öfver hjessan, samt invertes jodkalium + infus. arnicæ, som med mycken svårighet togs. Under ihållande bruk häraf förbättrades patienten småningom, blef redigare till förståndet, lugnare till lynnet och började arbeta. Men som han förklarade sig ogera vilja arbeta annorstädes än i sitt hem — han bodde $\frac{1}{4}$ mil utom staden — så erhöill han tillåtelse att i början på 2—3 dagar, sedermera en vecka i sender, vara hemma, hvarunder likväl underrättelse om hans uppförande ofta lemnades. På detta sätt fortfor han i 2:ne månader, hvarunder han uppförde sig mycket ordentligt och förbättringen oafbrutet fortgick, tills han den 7 November kunde såsom fullt återställd utskrifvas, och har han sedermera förblifvit frisk.

c) Af Öfverläkaren, Dr Salomon i Malmö.

I åtskilliga af under året inkomna fall har sinnessjukdomens causalmoment utgjorts af en rubbning i hudorganets sensibilitet. Då denna iakttagelse ej torde vara utan allt intresse, vill jag omnämna ett par af dessa sjukdomshändelser:

4. Elna Månsdotter från Wånga, piga, 52 år. Patienten är ovanligt högväxt, af massiv kroppsbyggnad och godt hull; huden är torr och sträf; ansigtsfärgen gulaktig; mörkt hår och mörka ögon; anletsdragen jemna; munnen starkt hopknipen, vid talande eger patienten förmåga att göra den ovanligt bred, hvilket förhållande orsakar ett serdeles sjelfbelåtet och myndigt ansigtsuttryck; blicken lugn och intelligent; rörelserna bestämda och kraftfulla. Lemnad åt sig sjelf avvaktar patienten lugnt tilltal; röst och tal äro fullt normala. Hon svarar redigt, och redogör med mycken intelligens för sina lefnadsförhållanden; säger sig ej vilja vara på hospitalet, emedan hon ej hör dit, utan hon begär att genast få resa hem. — Sinnesstämningen är nedstämd, dock ej till någon betydligare grad; hon uppgifver sig må bra.

Nutritionsapparaten i godt stånd, ehuru underlifsfunktionerna äro något tröga. Hudverksamheten är undertryckt, patienten svettas aldrig. Sömn och matlust goda. Hon lider af stundtals påkommande smärta öfver ventrikeltrakten; denna smärta åtföljes dock ej af några symptomter från ventrikeln, utan synes vara en ren neuros (gastralgi). Denna sentiment uppfattar hon dock ej såsom något sjukligt, utan misstolkar den och säger, »att sådant är ett verk af de store i landet.» Härjemte lider hon af allmän hyperæsthesi i huden, och paræsthetiska symptomter från densamma, hvilket gör, att hon alltemellanåt tar med handen åt hufvudet och stryker utåt armar och ben under mummel af: »Vet hut, fyle!» »Dom kniper, men jag skall knipa igen.» »Jag har klagat hos Kungen och han har gifvit mig rätt» o. s. v. — Den hederliga och fundersamma gumman, som trängt till en förklaring öfver ett sådant behandlingssätt af »de store», har slutligen efter mycket grubbel funnit, att det är hennes kallelse att skydda »konungahus, rike och religion», och detta är nu ändtligen orsaken till, att »de store» plåga henne. Misstolkningen af sina abnormala känslor oafsedt, är patienten för öfrigt den mest hyggliga och kloka gumma, som man kan påträffa. — Försök har gjorts med narcotica, alkaliska bad, fettingnidningar, kloroform, men allt utan framgång. På sistone har jag gjort försök med electricitet, och, som det vill synas, ej utan framgång, emedan gumman sjelf finner, att »mot sådant måste revolutionsmästarne till sluts gifva med sig.»

5. Kjersti Hansdotter från Fosie, 23 år. Patienten inkom under symptomter af furibund mani; hon fortfor att storma oafbrutet i 2½ månad, hvarunder, oaktadt hon med glupsk aptit förtärde dubbel matportion och erhöll vin, patientens krafter dock så aftogo, att jag allvarligt fruktade, det hon skulle gå under till följd af kraftuttömning. Nu uppträdde oförmodadt flera hårda knölar i bröstet, samt en otrolig mängd större och mindre furunkler såväl i ansigtet, som å bålen och extremiteterna; hårdheterna i bröstet öfvergingo snart i bulnad och läktes fort. Denna akuta furunkulosis tycktes ha en kritisk betydelse, alldenstund patienten efter dess slut var alldeles lugn, i jemförelse med hennes föregående furiosa tillvaro. — Hennes tillstånd tyder nu endast på en ytterligt stegrad och sjukligt förändrad sensibilitet i hela hudsystemet, hvilket ger sig tillkänna på det sätt, att patienten utan en enda sekunds uppehåll, grimacerar och vrider på nacken, skubbar sig mot föremål och sprattlar med armar och ben. — Blicken är liflig och intelligent; patienten talar ej — som det vill synas, till följd deraf, att hon ej har någon tid att svara, då hon är så lifligt och oafåtligt sysselsatt, att med tusenfaldiga rörelser besvara uppfordringarne från sensibilitets-sferen. Då man ser hennes allmänna muskelspel, kan man ej undgå att tänka på hvilket otal af sensibilitetsimpulser, som erfordras för uppförandet af detta intressanta muskeldrama. Narcotica, chloroform, m. m. har försökts utan framgång. På senare tiden har användts electricitet för att omstämna sensibiliteten, men utan att några resultat ännu vunnits.

6. *Hicka* har i ett fall varit grund till den förhandenvarande sinnesrubbingen. Det var hos en soldat, vid namn Hammar, hvilken lider af emellanåt påkommande ganska lindriga ryckningar i diaphragma; men när nu patienten börjar att hicka, så anser han sig vara besatt af djefvulen, ser helvetet framför sig och omtalar anordningarne derstädes ända in i de minsta detaljer, anser världens undergång vara förhanden o. s. v.

Han är en mycket förutseende man och förutsäger världens undergång till en viss uppgifven dato: sedan den uppgifna dagen passerat, utsätter han ny termin, men låter alldeles icke sin uppfattning i minsta mån korrigeras deraf, att hans förutgående spådomar icke slagit in, utan invänder med öfvertygelsens värma: »Ja, men *nu* vet jag det», och afbryter sålunda hvarje resonnement genom att sätta sin egen lifserfarenhet och sitt eget medvetande såsom uteslutande kunskapskälla. — Han vill ej på något sätt låta sig öfvertygas derom, att allas erfarenhet är för mera än en enskild persons. Mannen är en ovanligt ståtlig, stor, stark och välbyggd karl, som åtnjuter en idealiskt blomstrande helsa. — Ibland brukar han stå flera timmar, ja, hela dagen igenom och oafbrutet, med stentorsstämma, utskrika orden: »Alla djeflar ska' brinna i helvete!» — Under Juli månad hade han ett epileptiformt anfall, dervid medvetandet var orubbadt och konvulsionerna inskränkte sig till bälens muskler. Oaktadt han en längre tid och i stora doser tagit sulph. cupric. och morfin-injektion användts m. m., så har dock förhållandet fortfarande visat sig lika som förut. Alldenstund patienten emellanåt är ytterst våldsam och slår omkring sig, samt hör Guds befallning till sig att göra än ett och än ett annat, så måste han allt emellanåt för längre eller kortare tid isoleras.

Hade ofvannämnda Elna Månsdotter från Wänga och soldaten Hammar tillhört en mera bildad samhällsklass, så tror jag ej, att dessa nervlidanden skulle förorsakat någon afvikelse i deras tankegång. Obildning är således i dylika fall en konkomiterande orsak. Hvad prognosen i dessa fall beträffar, så är det ej alldeles gifvet att, om man än lyckades omstämman deras sjukliga sensationer, tankegången likaledes skulle återvända till det normala; den kan nemligen till följd af vanans lag icke förthy fortfara att gå oriktigt. Det är likaså nödigt att omstämningen sker snart, som att ett retande ögonrandshår borttryckes, innan cornealsubstansen hunnit bli förändrad, ty *då* har effectus i sin ordning blifvit causa.

7. En ung kvinna, tillhörande medelkassen, lider af en paræstesi i uterinsferen. Denna känsla tolkar hon såsom ett »födsloarbete.» Patienten eger ännu sin jungfrudom, hennes konstitution är fin och hon är i hög grad blodfattig. Då hon ej förmår fatta sitt tillstånd såsom en sjukdom, utan såsom någonting »mycket konstigare», så har den föreställningen småningom bemäktigat sig henne, att hon sjelf är en annan person, än den man utgifvit henne för; hon är nu en »prinsessa» och »osynliga furstar vilja göra henne skada.» Använda tonica, jern, china m. m. ha ej haft någon verkan att höja hennes allmänna tillstånd. Numera har jag beslutat mig för att låta henne genomgå en sträng mjölkkur, för att derigenom söka åvägbringa en total rekorporation.

8. Smedshustru Bergh, från Blekinge, blef gift vid 17 års ålder; har haft 10 barn, åt hvilka alla hon sjelf gifvit di. Hon är af svag konstitution, klen kroppsbyggnad, samt led vid inkomsten af en ytterlig blodfattigdom, så att hennes hy var nästan krithvit. I detta fall anser jag, att man med skäl kan tillskrifva anæmien de abnormala sinnessymptomerna af virrighet (paranoia). Anæmien är tydligt en följd af den stränga digifningen, lemnad, under nød och elände, af en svag fysik, hvilken ej mäktat uthärda en sådan stark och uthållande drainage af kroppssafterna. Denna förmodan styrkes ytterligare deraf, att, efter bruk af tonica och lefvande under bättre förhållanden,

patientens tillstånd småningom förbättrats och medvetandet blifvit mindre virrigt, hvadan prognosen är god, ehuru patientens återställande torde draga något på tiden.

Behandlingen i allmänhet har varit dels medikaments- och dels sinnesbehandling. För droguebehandlingen har nu, liksom förut, den toniserande behandlingen legat till grund. Jern, quinin o. s. v. ha blifvit *mycket* använda; opium och frangula har användts i likhet med hvad i föregående rapporter blifvit omnämndt. Calomel har användts och ofta visat sig ega en god verkan vid den akuta maniens öfvergång till kronisk. I ett fall af akut mani inställde sig full besinning och reda i tankegången samtidigt med den operativa verkans inträdande. Patienten utskrefs kort derefter fullkomligt återställd. Campher och arnica ha ej vidare användts, emedan de visat sig vara alltför opålitliga medel. I stället för det såsom sedativum vid manier mycket prisade digitalis, har jag endast begagnat prolongerade ljumma bad, och det med en förträfflig verkan. Baden tagas under 1—6 timmar. Douche har ej kunnat användas, emedan tjenliga apparater saknats. De madrasserade cellerna ha användts, då patienterna haft benägenhet att skada sig genom att stöta sig mot golvet eller väggen. För att höja sinnesstämningen hos de kroniska sjuke (sinnesinvaliderna) har samlifvet på allt sätt befordrats genom samfäldt arbete och samfäldta förströelser, samt genom gymnastik, hvarvid den ene inöfvats att hjälpa den andra, hvarigenom den sjukliga egoismen i någon mån minskats. Denna method af samfäldthet i arbete och gemensamhet i samvaro är bruklig i åtskilliga engelska hospitaler och benämnes för »treatment by association.» — Lokalernas anordning här på platsen underlättar i sin mån genomförandet af denna behandlingsplan.

II. Liköppningar;

af Hospitalsläkaren Dr Leijer i Wisby.

Båda de på hospitalet värdade epileptici hafva under året aflidit.

1. Den ene, Tobias Olofsson, fattighjon, 27 år gammal, ogift — (sedan barndomen behäftad med fallandesot, sedan 3 à 4 år före intagningen — den 16 December 1858 — med manie — nu på öfvergång till dementia) — dog den 2 Mars af apoplex. pulm., efter att sista året och isynnerhet de sista 4 à 5 månaderna ha haft serdeles svåra anfall med uthålliga efterspel, så att han knappt någonsin varit fullt fri och lugn.

Vid obduktionen befanns:

Inre besigtning: Hufvudet litet. Hjernskålen hård, något förtjockad och betydligt förtätad, så att knappt någonstädes spår af diploë fanns. Hårda hjernhinnan tjock. Spindelväfshinnan på några ställen fasthäftande vid hårda hjernhinnan. I fossa sylvii s. granulationer, liknande Pacchioniska körtlar. Ringa serös utsvettning från mjuka hjernhinnan. Någon, ej öfverdrifven, blodhalt i blodledarne. Hjernmassan i allmänhet serdeles fast, med skarpt markerad skillnad mellan hvit och grå substans och ringa blodprickighet. Högra kammaren innehållande obetydlig serös vätska. Ådernäten blodfyllda, glandula pituitaria benhård, men närmaste hjernsubstans uppmjukad, dock i ringa utsträckning. Hjerncaviteten liten och så starkt utfylld, att en del af lilla hjernan var nedpressad genom foramen magnum och (uttagen) liksom afdelad i 2 delar i tvärrigtningen. — — — — —

2. Den andra epilepticus, Lars Rohnström, 31 år gammal, ogift, afled den 4 Januari af apoplex. cerebri et pulm.

Hans farfar, far och farbror voro tidtals »besvärade af sinnessjukdom» och, liksom Lars, »ilskne och obändige.» Han hade varit frisk, normalt utvecklad, med »medelmåttiga förståndsgåfvor.» Han hade en liten förmögenhet, lefde på sednare åren friskt undan, spelade, drack och skojade. — Han hade fått (troligen 1859) ett slag af en hästhof å högra tinningen, led derefter flera gånger af envis frossa, af fallandesot och sinnesrubbing, först visande sig i »godmodigt pjåsk», och år 1860 i »häftiga våldsambheter», då han »bröt sig in hos grannar», hotade med lifsfarliga tillhyggen o. s. v. — Han »var nedstämd, stilla, dock ej egentligen svårmodig», snygg och anständig, men efter hvarje epileptiskt anfall, i mer eller mindre grad våldsamt. Hade i början på hospitalet, der han intogs den 10 September 1861, flerfaldiga anfall å rad, helst nattetid. Begagnade oxid. zinc. + valeriana med betydlig förbättring både i afseende på anfallets intensitet och frekvens. Tog sedan secale cornut. i stigande doser, och kunde vara fri ända till tre veckor. Dog den 14 Januari.

Obduktionen visade, utom vanliga symptom af apoplexi, ett (äfvén vid intagningen iakttaget) 2 tum långt ärr tvärs öfver högra sidan af pannan, i riktningen af öfra orbitalranden och på ett tums afstånd från denna. Pannbenet var här tunnt, hade 2 tvärgående fissurer, som gingo snedt genom begge lamellerna, och på den inre lamellen två små utskjutande osteophyter (den ena 6 millimeter djup och 8 dito bred), till läget motsvarande ändan af ofvannämnda ärr.

Den del af hjernan, som legat närmast derintill, var, i omkrets af något mera än en tum och på lika djup, uppmjukad och gulaktigt gelélik. Hjertat var slapt. stort, $9\frac{1}{2}$ tum bredt, med venstra kammaren hypertrophierad — utan andra fel.

3. Den tredje döde, f. d. gårdfarihandlanden Anders Pettersson från Borås, gift på Gotland, hade försökt afhända sin svärfader och äfvén sig sjelf lifvet, blef af domstol frikänd, och intogs på lasarettet till profkurs undergående den 22 Juni 1824 och 23 April 1825, då han, troligen för alltid, här qvarblef. Han trodde sig styra verlden, som skulle stöta emot stenar och dylikt och krossas, om han glömde sitt ansvarsfulla värf: »att ligga i styret», d. v. s. i sin säng. — Han gick timtals rundt omkring träden på gården, det ena efter det andra — långsamt och med en käpp utsträckt bakom sig. På fråga: »hvad gör Pettersson?» svarade han alltid: »Jag drar ut trädarne ur ryggen.» Hvilka trädar? »Jo, det är trädar, som *trädarne* stoppat uti mig.» Hvad är trädarne för ena? »Det är elaka menniskor, som träda trädar och krokas och nålar och dylikt otyg i menniskor, bara för att göra förargelse.» Han sade sig lida mycket deraf, och då han ibland var sjuk, tyckte han sig vara mer än vanligt »trädd» med de der trädarne, nålarne och krokarne. Vid jultiden började han svullna och finna sig illa, ville ingen medicin taga — förmåddes en tid taga spir. junip. comp. Svullnaden försvann, hvarefter han magrade ytterligt och, så att säga, bortdog småningom, tills han slocknade den 20 Mars.

Vid obduktionen befinns:

Inre besigtning. Den kala hufvudsvålen tunn och liksom hoptorkad (ytterlig afmagring i allmänhet). Hårda hjernhinnan, hårdt fastsittande på några ställen, var öfverallt förtjockad, läderartad, ej serdeles blodrik. Spindelväfshinnan och mjuka hjernhinnan voro likaledes förtjockade, blodrika, och mellan dem fanns i temlig mängd mer och mindre klart serum. Från spindelväfshinnan nedträngde mellan hjernans gyri öfverallt ådernät, fullt liknande de i hjernkammaren befintliga, starkt blodfyllda. Hjernmassan blodprickig, grå substansen inåt kammaren något lösare

eljest normal. — Ådernäten blodfyllda. Lilla hjernans kärl och hinnor likasom den storas. Utgjutning öfverallt, likasom blodrikhet, särdeles å hjernbotten. Då hjernhinnorna någonstädes lossades, medföljde alltid artererna i långa starka trådar, alldeles såsom då man bryter stjelken på plantago major. Arteria basilaris å båda sidor förbenad.

Bröstat. Bröstsäckarne fastväxta, synnerligen på högra sidan. Båda lungorna förete, särdeles i spetsarne, gamla förkalkade tuberkler i stor mängd — en, stor som en ärt —; i öfrigt starkt oedematösa. Hjertat något hypertrophieradt (dess valvler?), dess kärl förbenade.

Artererna voro på en mängd ställen mer eller mindre förbenade, särdeles aorta abdominalis och arteriæ iliacæ communes (med förbening menar jag ej ateromatösa plaques på kärlets insida, utan förkalkningar i kärlväggarne, isynerhet i mellersta hinnelagret).

Obs. Genom missförstånd blefvo de, särskildt för noggrannare undersökning förvarade, arteriestycken och hjertat bortkastade.

Anmärkningsvärdt synes mig vara, att han städse och uteslutande hänförde alla plågor till de krokar, trådar och dylikt, som han ansåg »trädarne» träda i veka ryggen på honom.

Såsom en egendomlighet vill jag äfven omnämna, att han alltid hade vid sin säng en papperslapp, en bit griffeltafla och en dito griffel, alltsammans uteslutande för att hålla reda på tideräkningen. Detta lärer han, utan att någonsin se almanacha, ha fortsatt sedan sitt intagande på hospitalet. — Påskdagen 1859 förebrädde jag honom, att ej vara rakad, ehuru det var helgedag, hvarvid han tog fram sina tidsräkningar och förklarade, att det ej ens var söndag, och då jag frågade honom efter datum enligt hans åsigt, visade han sig vara elfva dagar efter sin tid. Jag roade mig med att fråga honom vidare, och fann honom ha bra reda på almanachan, men påstå, med full säkerhet, att vi firade Jul på oriktig dag o. s. v. Han menade ej gamla stilen, som dessutom är tolf dagar efter nya; — jag frågade honom om skottdagar, sådana kände han ej — men de hade blott varit åtta sedan hans intagande på hospitalet. Då upplyste vaktmästaren, att han några år förut legat för döden i rödsot, då han riktigt nog i tre dygn, såsom nästan medvetlös, ej begagnat sin tafla, och hvarefter vaktmästaren äfven märkt, att han ej hade reda på dagarne. Åtta skottdagar och tre dygn skulle således förorsakat hans felräkning på elfva dagar under 34 år. Om jag kunde lita på, att det ej vore ett tillfälligt sammanträffande, så skulle det visa en särdeles ihärdig, att ej säga seg, noggrannhet.

Instruktion för Predikanterne vid Hospitalen i Riket.

§ 1. Utnämnd Hospitalspredikant anmäle sig ofördröjligen hos Hospitalsdirektionens Ordförande samt hos Öfverläkaren å stället, till inträde i tjensten.

§ 2. Predikanten öfvertager, vid tienstens tillträdande, vården om kyrkans tillhörigheter, det tienstens åtföljande arkivet äfvensom hospitalets boksamling och undervisningsmateriel, enligt serskilda derå upprättade förteckningar.

§ 3. I afseende å kyrkoböckers förande vid hospitalet samt uppgifters meddelande derom till vederbörande myndigheter, iakttagte Predikanten hvad derom uti lag och serskilda författningar är eller varder föreskrifvet.

§ 4. Då utrymmet inom hospitalet det medgifver, skall Predikanten vara der boende. Han må, i sådant fall, icke, utan dertill af Öfverstyrelsen erhållet tillstånd, hos sig till vård emottaga sinnessjuk person.

§ 5. Predikanten åligger i allmänhet att förrätta gudstienst och alla öfriga presterliga göromål vid hospitalet, äfvensom att efter Öfverläkarens anvisning ombesörja de sjukas religiösa och moraliska handledning, samt hafva tillsyn öfver deras undervisning. — I sådant afseende är Predikanten pliktig:

1. att uti hospitalets kyrka eller kyrkosal hvarje sön- och helgedag, å tid, som Direktionen bestämmer, förrätta gudstienst för tienstepersonalen och dem af de sjuka, hvilka Öfverläkaren anser kunna deraf hafva uppbyggelse: börande predikan ej upptaga längre tid än en half timma, och hela gudstienst, då nattvardsgång ej eger rum, vara avslutad inom en timma;
2. att minst fyra gånger om året å vissa förut tillkännagifna sön- eller helgedagar utdela H. H. Nattvard åt hospitalets tienstepersonal och sådane sjuke, hvilka, sedan Öfverläkaren förklarar deras sjukdomsbeskaffenhet icke deremot utgöra hinder, pröfvas skicklige att detta sakrament emottaga, äfvensom emellan dessa tider, då serskilda omständigheter dertill föranleda;
3. att, då Predikanten är boende inom hospitalet, å söcknedagarne hvarje morgon hålla allmän bönestund samt så ordna, att kort morgon- och aftonbön af någon af betjeningen dagligen läses uti lokalerne för de lugna sjuka: skolande Predikanten, derest han är boende utom inrättningen, förrätta morgonbön så ofta han dertill har tillfälle, samt i öfrigt föranstalta, att i nämnde sjuklokaler lämpliga böner varda, morgnar och aftnar, af någon utaf betjeningen föreläste;
4. att, i enlighet med de närmare förskrifter, som, i afseende å arbetstid och läroämnen, af Direktionen lemnas, meddela undervisning åt de sjuke, hvilka, enligt Öfverläkarens bestämmande, kunna och böra sig deraf begagna, äfvensom, då serskild skollärare finnes vid hospitalet anställd, närmast öfvervaka och leda dennes verksamhet;
5. att, då Predikanten är boende inom hospitalet, minst två gånger i veckan, men eljest, då Öfverläkaren honom derom anmodar, medfölja denne vid besöken i sjuklokalerna, för att erhålla anvisning å de sjuke, hvilka äro för presterlig handledning och undervisning mottagliga, äfvensom sjelf meddela sina angående de sjuke gjorda iakttagelser, samt att, i enlighet med Öfverläkarens bestämmande, äfven vid andra tillfällen, uti de enskilda rummen så väl som å de serskilda afdelningarna, besöka och samtala med de sjuke, dervid städse besinnande, att desses tillstånd påkallar varsamhet och omsorgsfullt undvikande af allt, som kan på deras känslor inverka uppskakande, och att Predikanten således bör låta sig angeläget vara att, till ledning för sina åtgöranden, inhemta nödiga upplysningar af Öfverläkaren;

6. *att*, i denna sin verksamhet, fästa serskild uppmärksamhet vid sådane sjuke, som i sinnessvaghet begått brottslig handling, samt, i fråga om utskrifning från hospitalet af dylik person, skriftligt utlåtande rörande dennes religiösa tillstånd till Direktionen afgifva;
7. *att*, efter samråd med Öfverläkaren, till Direktionen inlemna förslag å andeliga böcker och skrifter, som för hospitalets bibliothek böra inköpas, samt deraf, i enlighet med Öfverläkarens tillstyrkande, utlåningen till de sjuke ombesörja;
8. *att* förmana den vid sjukvården anställda betjening, att beflita sig om sedlighet och gudsfruktan samt tålmod och mildhet emot de sjuke; börande framför allt Predikanten sjelf uti uppförande och ett kärleksfullt förhållande vara de öfriga till föresyn och dymedelst äfven söka förvärfva den aktning och förtroende, som en ändamålsenlig utöfning af befattningen kräfver; samt
9. *att* emottaga och förvara de prestbetyg, hvilka angående de sjuka inkomma, äfvensom, då af dem någon å hospitalet affider, den i anledning deraf af vederbörande utfärdade dödsattest; skolande, då patient från hospitalet utskrifves, prestbetyget, der sådant blifvit för honom aflemnadt, denne återställas, försedt med vederbörlig påskrift af Predikanten.

§ 6. Till Öfverstyrelsen aflemne Predikanten, genom Direktionen, för hvarje år, inom utgången af Mars månad nästföljande året, berättelse angående sin embetsverksamhet.

§ 7. Härförutan ställe Predikanten sig till efterrättelse hospitalets ordningsstadgar, i hvad de äro på honom tillämplige, för Svenska kyrkan gällande allmänna föreskrifter samt de serskilda förordnanden, som af Öfverstyrelsen eller ock, i enlighet med Kongl. Maj:ts nådiga stadga angående sinnessjukas behandling och vård, af Hospitalsdirektionen meddelas.

§ 8. Önskar Predikanten tjänstledighet, göre ansökan derom, för ledighet under högst en månad, hos Direktionen, som eger sådan ansökning pröfva, men för längre tjänstledighet, genom Direktionen hos Öfverstyrelsen.

Bil. D.

Beskrifning öfver Wexiö Hospital,

sådant det blir, när dels redan påbörjade ny- och tillbyggnader, dels föreslagna förändringar i stora hospitalsbyggnadens inredning hunnit verkställas.

Af Öfverläkaren, Dr Liedholm.

(Med tre plancher.)

Pl. I. Stora hospitalsbyggnaden.

Källarvåningen.

- A. boningsrum för machinisten.
- B. d:o för kokerskan.
- C. stora hospitalsköket.
- D. skafferi dertill.
- E. bagarstuga.
- F. badrum.
- G. uppsyningsmannens och uppsyningsfruns kök.
- H. källare.
- I. vedkällare.
- J. smärre förrådsrum.
- K. korridorer och passager.
- L. plats för tryckpumpar; derunder brunn.

Första våningen.

- M. manliga, Q. qvinliga afdelningen.
- l. mottagningsrum (parloir).
- m. expeditionsrum.
- n. sofrum för patienter af 2:dra och 3:dje klassen.
- o. rum för sjukvaktare och sköterskor.
- p. dagrum.
- q. snyggningsrum.
- r. verkstadsrum.
- s. förrådsrum.
- t. uppsyningsmannens och uppsyningsfruns rum.
- u. korridorer och förstugor.
- v. korridor som äfven begagnas till matsal.
- x. arbetsrum för qvinliga patienter.
- y. infirmeri.
- z. latriner.
- å. förstugor.

Andra våningen.

- M. manliga, Q. qvinliga afdelningen.
- a. förstuga.
- b. läsekabinett, } societetsrum för första klassens sjuke.
- c. biljardsal, }
- d. musikrum, }
- e. sofrum för 2:dra och 3:dje klassens patienter.
- f. rum för sjukvaktare och sköterskor.
- g. dagrum och skolsal.
- h. snyggningsrum.
- i. korridorer och förstugor.
- k. latriner.

Tredje våningen; för första klassens sjuke.

- M. manliga, Q. qvinliga afdelningen.
- 1. förstuga.
- 2. förrådsrum.
- 3. sjukrum.
- 4. korridorer.
- 5. kontor.
- 6. matsal och dagrum.
- 7. rum för sjukvaktare och sköterskor.
- 8. förstugor.
- 9. latriner.
- 10. vind.

Pl II. Fig I. Afdelning för stormande och osnygge sjuke.

- A. manliga, B. qvinliga afdelningen.
- a. förstuga.
- b. rum för sjukvaktare och sköterska.
- c. celler.
- d. rum för osnygga patienter.

- e. korridorer.
f. badrum.

Fig. 2. Verkstadslokaler för manliga sjuke och obduktionsrum.

- a. verkstadsrum.

- b. obduktionsrum.
c. likrum.
d. förstuga.

Fig. 3. Kapell och Läkarebostad.

När Wexiö nya hospital i Juli månad 1857 öppnades för sinnessjukes mottagande, och de å gamla hospitalet vårdade patienter dit öfverflyttades, saknades vid nya hospitalet åtskilligt, förutan hvilket en sådan anstalt icke kan motsvara sitt ändamål. Dit hörde i första rummet en tvättrinättning. Det inses utan svårighet, att en sådan omöjlig kan undvaras vid ett sjukhus, der så många personer vårdas, och bland dessa ett större antal osnygga. Dessutom utgör deltagandet i byk och tvätt en väsendtlig beståndsdel af de qvinliga hjonens sysselsättning, som icke heller utan kännbar saknad vid ett hospital kan umbäras. En gammal, förfallen och i högsta mätto otjenlig tvättstuga fanns väl vid det gamla hospitalet, men den var för det nya af intet värde.

Det blef således nödvändigt att afhjelpa denna olägenhet, hvilket äfven med en relativt ringa kostnad skedde på det sätt, att den gamla s. k. dårstugan förflyttades till sjön och ändrades till tvättstuga.

Vidare saknades kyrka.

Sedan boställsrum åt sysslomannen blifvit inredda i den större af de gamla hospitalsbyggnaderna, återstod af samma hus ännu en obegagnad del närmast intill nya hospitalet, hvilken serdeles väl lämpade sig till ett kapell, hvartill den också förvandlades. En orgel anskaffades äfven. På detta sätt afhjelpes, utan någon större kostnad, äfven denna brist. (Se Pl. II, fig. 3.)

Förrådsrum funnos icke, hvilken brist på det sätt blifvit ersatt, att tvenne mindre korridorer å nedra botten dertill apterats. (Se Pl. I, första våningen, *u*.)

Lik- och obduktionsrum saknades äfven, och för hvartdera könet fanns blott ett arbetsrum, till utrymmet alltför otillräckligt. Dessa olägenheter hafva ännu blott till en del kunnat afhjelpas, i det, genom en ringa förändring i den ursprungliga anordningen, för de qvinliga hjonen en arbetslokal af 4 rum i sammanhang med hvarandra och omedelbart gränsande till qvinnoafdelningens förrådsrum kunnat åstadkommas. (Se Pl. I, första våningen, *x*.)

Under arbete är en byggnad för verkstäder åt män, jemte lik- och obduktionsrum (se Pl. II, fig. 2), samt utvidgning af cellafdelningen genom tillbyggnad af 8 celler, något rymligare än de gamla, hvarjemte äfven samma afdelnings badrum utvidgas (se Pl. II, fig. 1). Dessa arbeten blifva färdiga nästa höst.

Hospitalets latriner befunnos snart mindre ändamålsenliga, hvadan man måste vara betänkt på medel att förbättra dem. Till en början ansåg man en förbättring i detta hänseende endast på det sätt kunna åstadkommas, att tillbyggnader gjordes å stora hospitalshusets östra façad, enär den plats, der latrinerna befunnos, var ytterst trång, men genom en obetydlig förändring i latrinernas läge vanns för desamma tillräckligt utrymme, der de voro, hvarigenom en besparing af omkring 8000 rdr rmt bereddes. (Se Pl. I, första våningen *z*, andra våningen *k*, tredje våningen 9.)

Dessa äro de vigtigaste och hufvusakligaste förbättringar och förändringar af den ursprungliga planen för Wexiö nya hospital (meddelad i Hygiea, B. XX sid. 159, och B. XXII sid. 129 ff.), hvilka befunnits nödvändiga. Eu mängd smärre blefve för vidlyftigt att uppräknas. Det är naturligt, att de medfört ej obetydliga utgifter för hospitalsfonden, desto kännbarare, som de varit opåräknade. Den största möjliga sparsamhet har dock alltid iakttagits, och sålunda har med minsta möjliga kostnad hospitalet, som jag hoppas och tror, blifvit försatt i ett ändamålsenligt skick.

Blefve antalet patienter inskränkt till 150, vore vidare åtgärder i det närmaste öfverflödiga. Men de många ansökningar, som årligen måste afslås af brist på plats, visa, att en utvidgning af hospitalet är af behovet påkallad.

Att med minsta kostnad kunna åstadkomma denna afse de förslag, som blifvit framställda. Verkställas dessa, så blir hospitalets inredning sådan, som medföljande plancher utvisa.

Stora byggnadens norra hälft upptages af manliga, den södra af qvinliga afdelningen. Genom hufvudingången å midten af vestra façaden inkommer man i förstugan, *d*. Till höger derom är expeditionsrum, *m*, till venster mottagningsrum, *l*, hvarest anhöriga äfven kunna träffa och samtala med de sjuke. Inkommen i inre förstugan, *d*, har man midt fram utgång till cellbyggnaden, derjemte stora trappan till de öfre våningarne; till höger afdelningen för mindre lugna qvinnor af andra och tredje klassen, till venster motsvarande manliga afdelning.

Inredningen, som annars är densamma på mans- och qvinnoafdelningen, är här något olika å de respektiva afdelningarna. På qvinnosidan användes den mindre korridoren invid förstugan såsom sofrum, sedan ett af de förra gemensamma sofrummen, *g*, numera tjenar till dagrum, hvaremot det fordna dagrummet, motsvarande det, som å mansidan ännu begagnas, ingår uti arbetslokalen, hvilken består af 4 rum, sammanhängande sinsemellan och genom förrådsrummet med förestånderskans rum. Denna arbetslokal är så bekväm och ändamålsenlig, man kan önska. Der äro dagligen samtliga arbetande qvinnor församlade under uppsigt af en sköterska och förestånderskan, hvilken sednare från arbetsrummen har direkt kommunikation med dagrummet, *g*, hvarest under arbetstimmarna alla icke arbetande, i stora hospitalsbyggnaden vårdade qvinnor vistas under uppsigt af en sköterska, när de ej kunna vara ute. Uppkommen för stora trappan har man midt fram en biljardsal, på ena sidan om denna läsekabinett, och på den andra musikrum, det sednare med serskild utgång åt förstugan. Dessa rum äro afsedda för första klassens patienter. Der sinnessjuke af nämnde klass skola vårdas, är det högst nödvändigt att för dem bereda tillfälle till sysselsättning och förströelse. Detta sker dock med större både kostnad och svårighet, än hvad förhållandet är med andra och tredje klassens patienter. Bland alla förströelsemedel, som här kunna komma i fråga, torde intet kunna täfla med biljardspelet, som på samma gång verkar både fysiskt och psykiskt välgörande. Det saknas icke heller å något bättre hospital. Ett piano eger hospitalet redan. För öfrigt faller det af sig sjelf, att dessa rum böra möbleras i en städad stil.

I andra våningen äro afdelningarna för lugna och snygga patienter af andra och tredje klassen belägna. — De rymliga dagrummen, *g*, begagnas äfven som skolsalar.

Tredje våningen upptages af första klassens sjuke. Anordningarne ses af Planchen. Visserligen äro de sjuke der spridda på två ställen, men olägenheten deraf är ej serdeles stor. Om dagen kunna de vistas tillsammans i salarna, *6*; vissa stunder i societetsrummen, der herrarna disponera kabinettet och biljardsalen, damerna musikrummet. Vid tillfällen, då samqväm för begge könen arrangeras, upplåtas alla tre rummen till gemensamt begagnande. Jag tror, att få hospital hafva trefligare och bekvämare sällskapsrum för första klassens patienter. — Då genom den nya anordningen 16—20 patienter af nämnda klass å hospitalet kunna mottagas, inses huru angeläget det är, att de nämnda sällskapsrummen i afseende på möblering och dylikt lämpas efter de sjukas behof och vanor. samt förses med allt, som kan tjena till nöje och förströelse.

Tredje våningens midtelparti upptages af 3 sjukrum för hvarterda könet (deraf ett, *3*, beräknadt för 2, i nödfall ända till 4 sjuke), samt ett förrådsrum, *2*, hvilket, afsedt för första klassens patienter af begge könen. tillika med förstugan, *l*, åtskiljer mans- och qvinsafdelningen, så att dessa icke hafva någon direkt kommunikation med hvarandra, men deremot genom vinden, *10*, stå i förbindelse med den i flygeln belägna delen af motsvarande afdelning. Något serskildt rum för betjening har ej i midtelpartiet kunnat beredas utan att minska sjukplatsernas antal. Detta betyder likväl mindre, då den sjukvaktare och sköterska, som tjenstgör derstädes, lämpligen torde böra nattetid placeras i ettdera sjukrummet, synnerligast som bland så många sinnessjuke någon väl lär vara i behof af närmare tillsyn äfven om nätterna, och möjligen mest då.

Genom tillkomsten af 8 nya, rymliga celler anser man dessas antal blifva tillräckligt. I cellafdelningen finnes blott ett badrum. De manliga och qvinliga sjuka måste således bada på olika tider, men dermed är ock saken, utan egentlig olägenhet, hjälpt.

Korridorer och rum äro ljusa och glada; de förras bredd 12 fot, höjd i öfra våningen något öfver 13 fot, men å nedra botten, till följd af den mellan begge våningarne belägna värmekammaren, 10,5 fot. De sednare begagnas till matsalar för samtliga patienter af andra och tredje klassen.

De gemensamma sofrummen hafva å nedra botten en rymd af 4,590—5,100, å öfra botten 4,770—5,300 kubikfot.

De gamla cellerna hafva en rymd af 819, de nya af 1,092 kubikfot. — De för 3 osnygga patienter afsedda rum i cellbyggnaden (Pl. II, fig. 1, *d*) hafva ett kubikinnehåll af 1,911 fot. — Korridorerna i stora hospitalshuset uppvärmas medelst en varmvattensapparat, alla rum äfvensom cellerna medelst kakelugnar. Till lycka för hospitalet — vore jag frestad att säga — finnes der ingen ventilationsapparat. Luftvexlingen åstadkommes fullständigt genom fönstrens öppnande — den enklaste och bästa af alla hittills kända ventilationsmetoder.

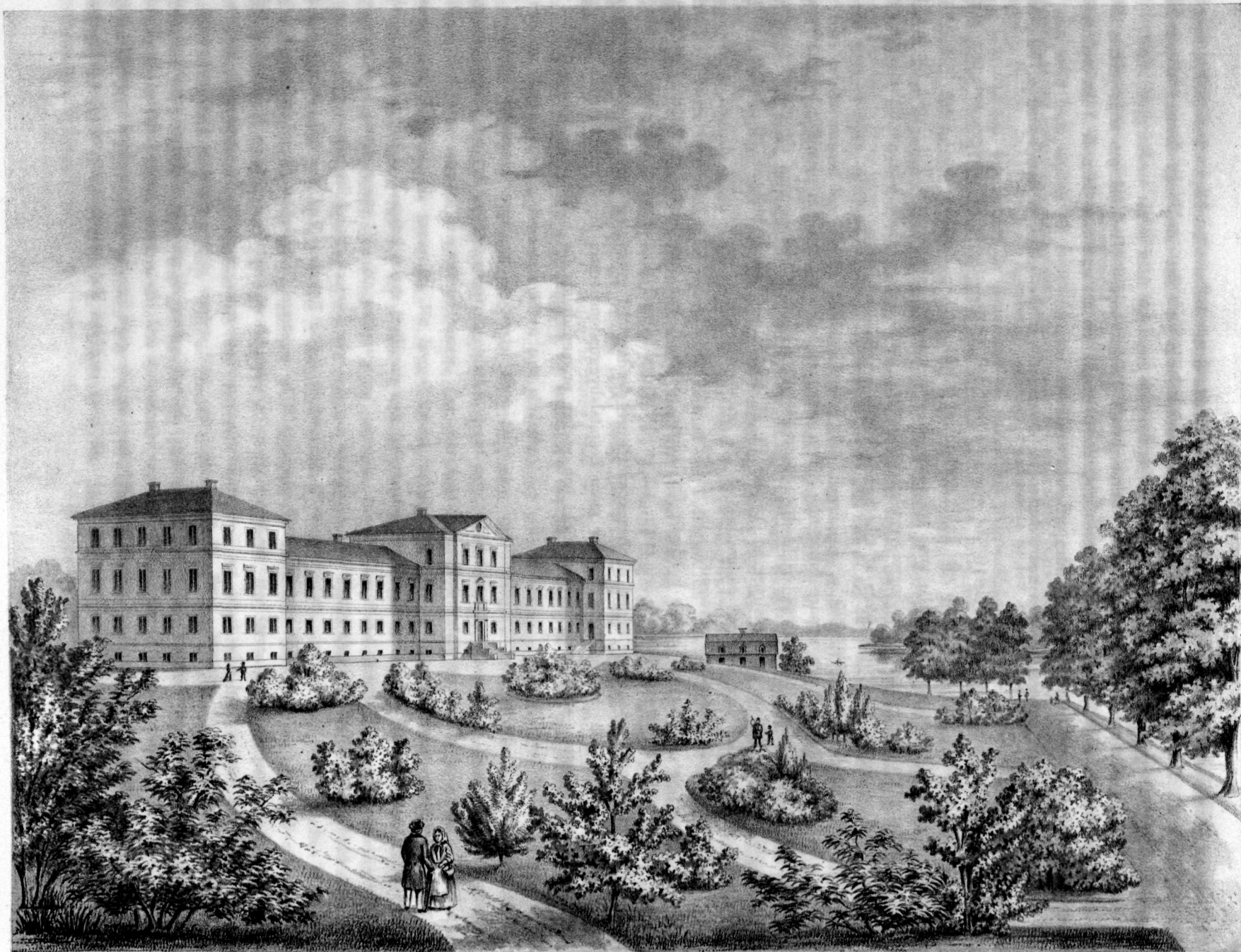
Belysningen sker med fotogénlampor.

En vattenledning finnes, ehuru mindre fullständig. Den synes ej hafva ingått i den primitiva byggnadsplanen, hvarföre den icke heller kunnat blifva så ändamålsenlig, som önskligt varit, dock hjälper man sig med densamma.

De manliga patienternas verkstadsbyggnad utvisar Pl. II, fig. 2. — Ehuru belägen ett litet stycke ifrån stora hospitalshuset, uppfyller den dock sitt ändamål.

Kyrkan rymmer väl 150—180 personer.

Promenadgårdarna, hvilka endast äro bestämde för sådana patienter, som icke kunna sysselsättas med arbete, äro ganska rymliga; de för första klassen äro redan till en del försedda med planteringar, och skola, så fort nybyggnaderna blifvit afslutade, jente de öfriga gårdarna ytterligare prydas med gräsmattor samt blomsterplanteringar. Parken är redan ordnad, och anläggningar framför stora hospitalsbyggnadens vestra façad rikt försedda med buskgrupper och blomsterrabatter. — Här är en vidsträckt och vacker promenadplats för hospitalets lugna patienter.

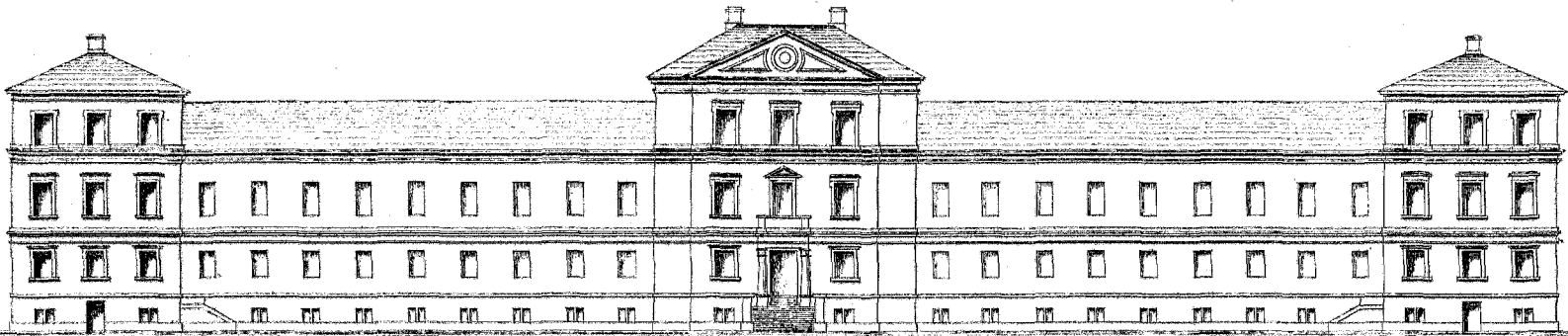

CENTRAL HOSPITALET i WEXIÖ.

CENTRAL-HOSPITALET i WEXIÖ

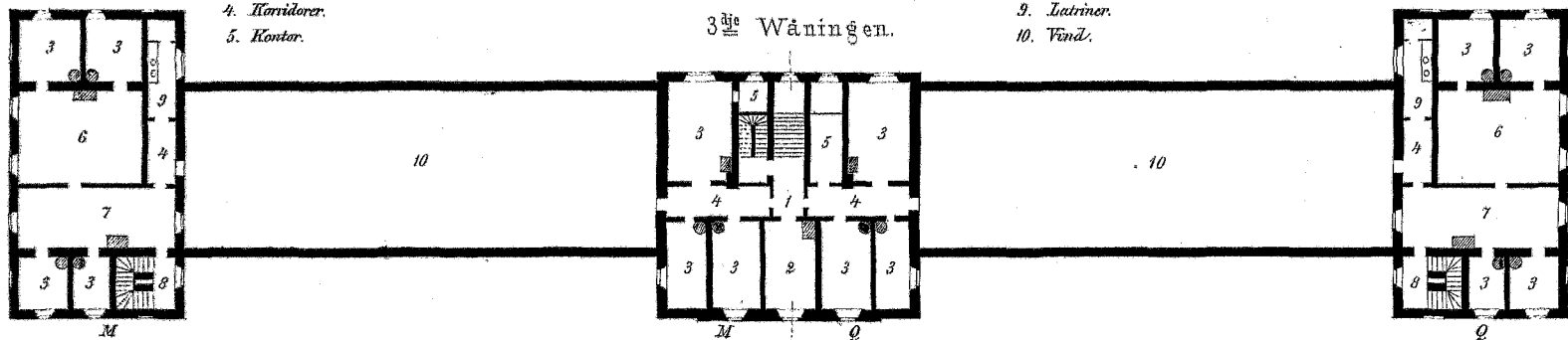
HUFVUD-BYGGNADEN.

Façade.

1. Förstuga.
2. Förrådsrum.
3. Sjukrum för patienter af 1° klassen.
4. Korridorer.
5. Kontor.

6. Matsal och dagligt rum för 1° klassens patienter.
7. Rum för sjukvaktare och sköterskor.
8. Förstugor.
9. Latriner.
10. Vänd.

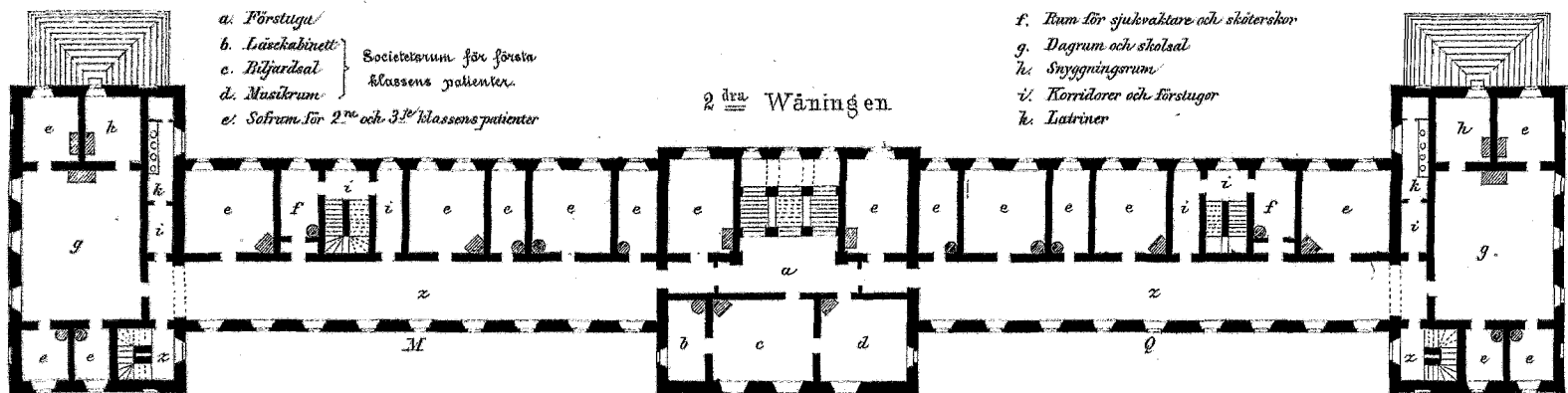

M. manliga, Q. kvinnliga afdelningen.

- a. Förstuga.
- b. Läsekabinett.
- c. Björdsaal.
- d. Musikrum.
- e. Sofrum för 2de och 3de klassens patienter.

Societetsrum för första klassens patienter.

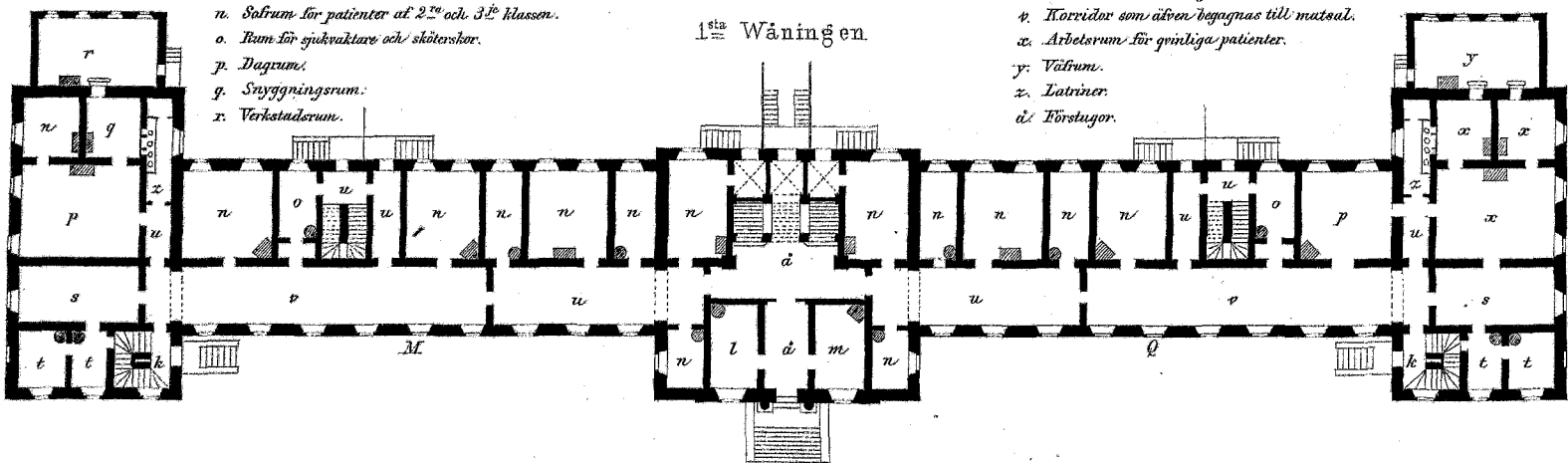
- f. Rum för sjukvaktare och sköterskor.
- g. Dagrum och skolsaal.
- h. Snyggningsrum.
- i. Korridorer och förstugor.
- k. Latriner.

M. manliga, Q. kvinnliga afdelningen.

- l. Möttagningsrum.
- m. Expeditionsrum.
- n. Sofrum för patienter af 2de och 3de klassen.
- o. Rum för sjukvaktare och sköterskor.
- p. Dagrum.
- q. Snyggningsrum.
- r. Verkstadsrum.

- s. Förrådsrum.
- t. Uppsyningsmannens och uppsyningsfruns kök.
- u. Korridorer och förstugor.
- v. Korridor som äfven begagnas till matsal.
- w. Arbetsrum för kvinnliga patienter.
- y. Väfrum.
- z. Latriner.
- ä. Förstugor.

- A. Boverum för maskinisten.
- B. D^o för kokerskan.
- C. Stora hospitalköket.
- D. Skutleri.
- E. Bagarstuga.
- F. Badrum.

- G. Uppsyningsmannens och uppsyningsfruns kök.
- H. Källare.
- I. Vedkällare.
- J. Smärre förrådsrum.
- K. Korridorer och passager.
- L. Plats för tryckpumpar, därunder brunn.

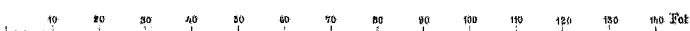
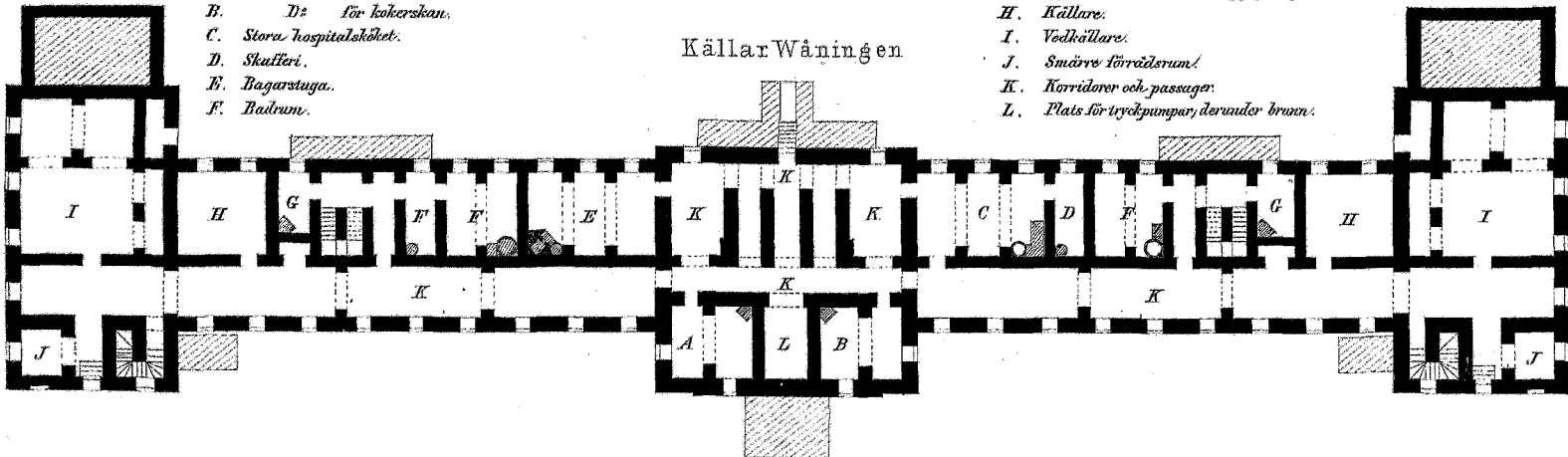

Fig. 1.

Façade.

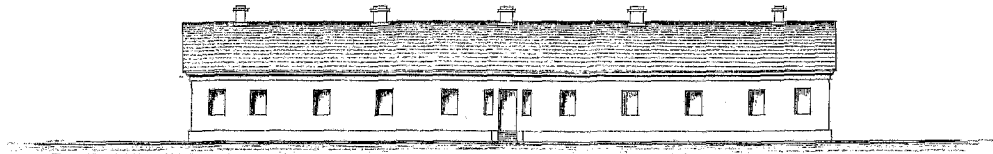

Fig. 1. Afdelning för

störmande och osnygg patienter.

M. manliga Q. kvinnliga afdelningen.

a. Förstuga.

b. Rum för sjukvaktare och sköterska.

c. Celler.

d. Rum för osnygg patienter.

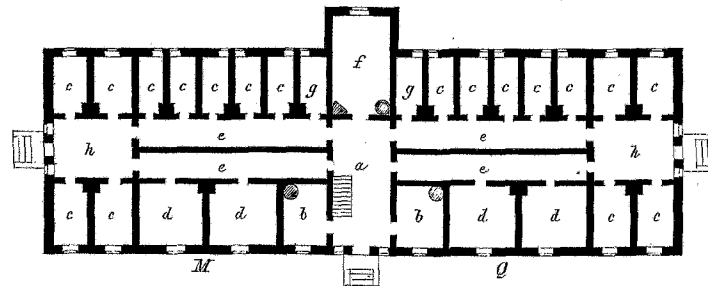
e. Korridorer.

f. Kök.

g. Badrum.

h. Dagrum.

Plan

10 20 30 40 50 60 Fot

Fig. 2. Verkstads- och Obduktionslokaler.

a. Verkstadsrum för manliga patienter.

b. Obduktionsrum.

c. Läktrum.

d. Förstuga.

Fig. 3. Kapell och Läkarens bostad.

Fig. 3.

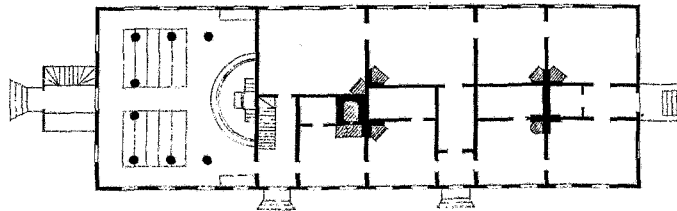
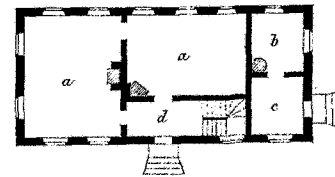

Fig. 2.

Stat för sängklädesutredning m. m. för samtliga anstalter för sinnessjukes behandling, beräknad efter hvarje anstalts sjukantal.

Sängkläder m. m. för patienter i 1:a betalningsklassen.

	Handdukar af dräll, inre och grofve.	Servietter af dräll.	Borddukar af dräll.	Örngottsvar af futt lårft.	Lakan af fut lårft.	Ylleflitar.	Kuddar af hoistervar, stoppade med 5 ö fäder.	Kuddar af hoistervar, stoppade med 7 ö fäder.	Madrasser af hoistervar, stoppade med 2 $\frac{1}{2}$ ö tagel.	Madrasser af bildan.
Stockholms	144	96	8	96	96	48	24	36	36	36
Wadstena	156	104	8	104	104	52	26	39	39	39
Wexiö	48	32	3	32	32	16	8	12	12	12
Hernösands	24	16	2	16	16	8	4	6	6	6
Summa	372	248	21	248	248	122	62	93	93	93

Sängkläder m. m. för patienter af 2:dra och 3:dje betalningsklasserna.

	Badlakan. par.	Handdukar af dräll.	Servietter af dräll.	Borddukar af dräll.	Örngottsvar af ordn. närt lårft.	Örngottsvar af blå-garnsväf.	Lakan af ordnart lårft.	Lakan af blå-garnsväf. par.	Ylleflitar.	Tocken af ylle och lår.	Kuddar af hoistervar, stoppade med 5 ö fäder.	Kuddar af hoistervar, stoppade med 4 ö rög-bast och 1 ö tagel.	Kuddar af bildan.	Madrasser af hoistervar, stoppade med 3 $\frac{1}{2}$ ö rög-bast.	Madrasser af bildan.
Stockholms	15	155	155	12	52	465	52	465	52	232	6	232	20	232	
Upsala	15	150	150	12	50	450	50	450	50	225	6	225	20	225	
Wadstena	30	300	300	24	90	942	90	942	120	471	12	471	40	471	
Wexiö	14	142	142	12	48	426	48	426	48	213	6	213	18	213	
Malmö	17	175	175	12	58	525	58	525	58	262	6	262	22	262	
Göteborgs	7	67	67	6	22	200	22	200	22	100	3	100	8	100	
Nyköpings	6	60	60	5	20	180	20	180	20	90	3	90	7	90	
Wisby	2	15	15	2	5	45	5	45	5	22	2	22	2	22	
Hernösands	12	116	116	10	38	348	38	348	38	174	5	174	15	174	
Summa	118	1180	1180	95	383	3581	383	3581	413	1789	49	1789	152	1789	

Sängkläder m. m. för betjeningen.

	Handdukar af blågarnsväf.	Servietter af blågarnsväf.	Borddukar af blågarnsväf.	Örngottsvar af blågarnsväf.	Lakan af blågarnsväf. par.	Ylleflitar.	Kuddar af hoistervar, stoppade med 6 ö bast.	Madrasser af hoistervar, stoppade med 2 $\frac{1}{2}$ ö bast.
Stockholms	80	80	5	80	80	40	40	
Upsala	50	50	4	50	50	25	25	
Wadstena	50	50	4	50	50	25	25	
Wexiö	40	40	3	40	40	20	20	
Malmö	36	36	3	36	36	18	18	
Göteborgs	20	20	2	20	20	10	10	
Nyköpings	6	6	2	6	6	3	3	
Wisby	6	6	2	6	6	3	3	
Hernösands	36	36	3	36	36	18	18	
Summa	324	324	28	324	324	162	162	

Sammandrag öfver Allmänna Hospitals och Barnhus-Fondens Inkomster år 1863.

	Jordboks-, hemmantals och andra grundräntor.		Krono- och kyrkotionde.		Statsanslag.		Private donationer.		Arrende-medel.		Hyresmedel och tomfören.		Kollekt-medel.		Inskriftningspenningar och årsavgifter.		Ersatt underhåll.		Ränta å lån.		Arfs- och qvarlätenskapsmedel.		Ersättning för genom Göta kanals anläggning förlorad jord.		Försäljning af Danviks f. d. därhusbyggnader.		Tillkommen upp-börd.		Diverse.		Summa Rikamynt.	
	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.	R.dr.	ö.
Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts kassa.....					47,500											7,500		1,928	1			1,807	68								58,735	69
Dito: upplupne, men ej influtne räntor.....																			14	78											14	78
Stockholms hospital.....															11,978	11	24,000						35,100					1,815	31	72,893	42	
Upsala ».....	83	83	6,549	86					3,719	38	1	35			5,068	39								332	02	339	26	16,094	69			
Weckholms f. d. hospital.....			1,357	65					391	9					210									50						2,008	74	
Westerås » ».....	273	60	8,640	80					2,091	51	2	46												392	23					11,400	60	
Länköpings » ».....	51	4	4,826	59					7,372	38														278	75					12,528	76	
Norrköpings » ».....	182	90	3,071	15					4,287	66														112	17					7,653	88	
Söderköpings » ».....	543	97	7,078	36					2,169	67	21	77												272	28					10,086	5	
Wadstena hospital.....	404	13	5,732	9					15,625	33					10,727	69					15,197	53			213	01	2,238	48	50,138	86		
Fahlu f. d. hospital.....	480	7	4,419	54	179	22			230															152	32					5,461	15	
Nyköpings hospital.....	26	67	9,155	23	387	53	50		1,523	83	2				1,570						486	8			335	87	233	91	13,771	12		
Örebro f. d. hospital.....			4,231	77	20				1,640	13														197	48					6,089	38	
Wisby hospital.....	1,964	99							6,267	42	301	35	10	81	626	90															9,171	47
Karlstads f. d. hospital.....			638	46					232	67														23	69					894	82	
Skara » ».....	400	13	7,109	38	30				3,963	59														274	22	968		12,745	32			
Wexjö hospital.....	247	13	6,572	47					1,810	58					8,467	53					235	33			217	64	321	13	17,871	81		
Jönköpings f. d. hospital.....	470	87	4,357	20					1,353	64														149	6					6,330	77	
Kalmar » ».....			1,314	14					546	82			76	27										58	6					1,995	29	
Malmö hospital och Kristianstads f. d. hospital.....	4,072	32	13,075	73	2,294		508	72	33,600	62	5	50			7,270	81		1,659	60		2	85			612	54	2,808	49	65,911	18		
Halmstads f. d. hospital.....			475	73					772	72	3	37												21	2					1,272	84	
Göteborgs hospital.....	638	44	2,479	36	750				4,301	80			58	12	2,553	31								159	96	110		11,050	99			
Gefle f. d. hospital.....			359	83																				11	83					371	18	
Hernösands hospital.....					150				80	53	19		204	20	3,267	46					13	4					234	87	3,969	10		
Malmö barnhus.....			22,023	32																				867	60	38	24	22,929	16			
Summa	9,840	9	113,468	68	51,310	75	558	72	91,981	37	356	80	349	40	51,740	20	31,500		3,602	39	15,934	83	1,807	68	35,100		4,732	45	9,107	69	421,391	5

Stockholm af Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts Kamererare-Kontor den 17 Maj 1865.

K. Stolpe.

Sammandrag öfver Allmänna Hospitals-

	A f s k r i f n i n g a r .										U t											
	Grundrän- tor & för- arrenderade lägenheter.		Afgångs- procenter.		Disponerad ränta.		Remisslage.		Förminska- de inventa- rievärden.		Extra af- skrifningar.		Summa.		Aflöning.		Pensioner.		Uppfost- ningshjälp för fattiga barn.		Understöd för sjuk- vårdsan- stalterna.	
	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.
Kongl. Serafimer-Ordens-Gilletts kassa.....															8,847	50						3,200
Dito: upplupne, men ej inbetalde räntor.....																						
Stockholms hospital.....															15,925	36						
Upsala ».....									941	93	40	44	982	37	13,717	83	285					
Weckholms f. d. hospital.....			8	41					33	13			41	54	646	76						
Westerås » ».....																						
Linköpings » ».....							14	37					14	37	603	35						
Norrköpings » ».....							8	77				29	60	38	37							
Söderköpings » ».....							11	52				79	40	90	92							
Wadstena hospital.....			122	13	18		91		289	62			430	66	15,863	36						
Fahln f. d. hospital.....												55		55	75							
Nyköpings hospital.....							12	1	1,180	83			1,192	84	2,481	16						
Örebro f. d. hospital.....															100							
Wisby hospital.....									103	51	232	86	336	37	1,575			189		600		
Karlstads f. d. hospital.....															90							
Skara » ».....							15	25				3	10	18	35	300						
Wexiö hospital.....									106	75			106	75	10,117	57	150					
Jönköpings f. d. hospital.....							7	11					7	11	160							
Malmö hospital och Kristiantads f. d. hospital.	2,589	46							5,299	62	1,045	4	8,934	12	8,427	91	908	19				
Halmstads f. d. hospital.....				245	75		53						246	28	50							
Göteborgs hospital.....	407	62							1,680	80	215	53	2,303	95	3,500							
Karlskrona f. d. hospital.....																						
Hernösands hospital.....									996	43	301	69	1,298	12	6,467	98						
Malmö barnhus.....					693	55							693	55	175							
Redogörelse för barnuppfostningshjelpen.....																				17,471		
Summa	2,997	8	130	54	957	30	70	47	10,632	62	1,948	21	16,736	22	89,123	78	1,343	19	17,660		3,800	

och Barnhus-Fondens Utgifter år 1863.

g i f t e r.																															
Underhåll.		Medika- menter.		Beklädnad.		Ved och lyshållning.		Skrifmate- rialier och expenser.		Begräf- ningskost- nader.		Nybyggnad- er och re- parationer.		Rese- och trakta- mentskost- nader.		Ränta å insatta ka- pitaler.		Återlefve- rerade me- del.		Allmänna utskylder.		Anmärk- ningspro- center.		Diverse utgifter.		Inventa- riers upp- handling.		Summa			
Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.	Rdr.	ö.		
142	4	—	—	—	—	219	39	467	66	—	—	812	30	323	48	416	67	—	—	—	—	195	35	2,200	32	—	—	16,824	71		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	931	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	931	90	
29,663	23	956	40	2,080	58	12,494	25	—	—	119	—	4,260	3	—	—	—	—	1,866	81	288	78	—	—	5,089	2	1,258	30	74,001	56		
18,449	20	511	46	5,172	63	4,499	81	206	96	13	50	8,118	43	385	75	—	—	283	99	106	93	—	—	1,308	22	4,974	22	58,033	93		
872	1	4	25	91	75	140	—	16	59	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	47	8	1	50	1,828	2		
—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	21	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	22	85	—	—	67	96	51	35	—	—	—	—	100	70	—	—	55	25	—	—	901	46		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
37,430	20	593	94	7,592	63	8,223	5	160	50	56	29	5,223	1	167	16	—	—	461	74	117	66	—	—	3,680	75	5,047	30	84,617	59		
75	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	—		
5,737	23	97	50	1,776	66	1,046	—	2	70	7	98	812	9	—	—	—	—	—	—	25	75	—	—	326	46	224	66	13,038	19		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—		
2,163	49	62	72	103	43	405	20	—	—	28	—	372	53	—	—	—	—	35	2	222	86	—	—	343	15	77	10	6,177	50		
157	55	—	—	—	—	—	—	4	73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	253	28		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	107	13	—	—	407	13		
18,066	73	137	25	2,657	56	1,979	73	—	—	—	—	2,071	72	—	—	—	—	82	66	—	—	—	—	2,480	42	263	64	38,007	28		
52	68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212	68		
25,121	82	649	54	4,864	34	3,701	46	—	—	127	50	3,500	87	386	77	—	—	885	41	1,460	10	—	—	2,026	27	4,376	22	56,436	40		
—	—	—	—	—	—	—	—	7	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	50		
12,488	68	104	65	819	49	1,044	64	55	—	14	25	119	12	—	—	—	—	—	—	204	17	—	—	2,052	67	95	47	20,498	14		
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—		
14,990	31	201	50	3,907	26	2,234	56	127	59	49	—	8,107	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	71	1,318	68	4,898	53	42,305	51
121	50	—	—	—	—	—	—	12	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	309	—		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17,471	—	
165,549	67	3,319	21	29,066	13	35,988	9	1,109	58	415	52	33,472	45	1,314	51	1,348	57	3,615	63	2,530	74	195	35	21,542	42	21,216	94	432,611	78		

Kamererare-Kontor den 17 Maj 1865.

Bil. J.

Sammandrag öfver Allmänna Hospitals- och

Debet.

Balans från år 1862.

Uppbördsmännens öfverlevereringar	Rmt Rdr 1,341,26.		
Skulder till diverse verk, fonder och personer:			
Kapital.....	59,322,15.		
Ränta.....	3,217,34.	62,539,49.	63,880,75.

Afskrifningar.

Grundräntor å förarrenderade lägenheter.....	2,997,08.		
Afgångsprocenter.....	130,54.		
Disponerad ränta å insatta kapitaler.....	957,30.		
Remisslage å levererade medel.....	70,47.		
Förminskade inventariervärden.....	10,632,62.		
Extra afskrifningar.....	1,948,21.		16,736,22.

Utgifter.

Se Tab., Bil. H.....			432,611,78.
----------------------	--	--	-------------

Balans till år 1864.

Behållningar: Kontant.....	79,091,42.		
Diverse proviantpersedlar med värde.....	10,256,64.		
Spanmål med värde.....	45,795,44.	135,143,50.	
Utlånade medel.....		427,09.	
Fordringar hos diverse verk, fonder och personer.....		38,609,78.	
Utestående kronoskatter och andra fordringar i penningar och persedelvärden.....		129,993,64.	
Proprie balanser.....		50,89.	
Förskotter.....		25,106,47.	
Fastigheter med värde.....		1,420,847,50.	
Inventarier d:o		164,041,13.	
Anmärkt post.....		692,58.	1,914,912,58.
			Summa Rmt Rdr 2,428,141,33.

Stockholm af Kongl. Serafimer-Ordens-Gillet

Barnhus-Fondens Kapitalräkning för år 1863.

Kredit.

Balans från år 1862.

Behållningar: Kontant.....	Rmt Rdr 56,329,68.	
Diverse proviantpersedlar med värde.....	» 7,346,25.	
Spanmål med värde.....	» 45,065,23.	108,741,16.
Utlånte medel.....		427,09.
Fordringar hos diverse verk, fonder och personer.....		23,395,70.
Utestående kronoskatter och andra fordringar i penningar och persedelvärden.....		130,706,03.
Proprie balanser.....		352,58.
Förskotter		29,869,72.
Fastigheter med värde.....		1,202,311,76.
Inventarier		118,286,49.
		<u>1,614,090,53.</u>

Inkomster.

Se Tab., Bil. G.....	421,391,05.
Tillökade fastighets- och inventarietyrden.....	272,202,02.
Uppdebiterade medel.....	1,423,19.

Balans till år 1864.

Uppbördsmännens öfverlefvereringar.....	1,350,83.
Skulder till diverse verk, fonder och personer:	
Kapital	113,000,47.
Ränta	4,683,24.
	<u>117,683,71.</u>
	119,034,54.

 Summa Rmt Rdr 2,428,141,33.

Kamererare-Kontor den 17 Maj 1865.

K. Stolpe.

Rättelser och tillägg (i Bilagorna).

Sid. 11 rad 20 nedifrån, står:	och Göteborgs	läs: och å Göteborgs
» 16 » 6 » »	Tab. 8,	» Tab. 9,
» 19 » 1 o. 2 » »	dödligheten förekommit	» dödligheten, näst den å Wisby, förekommit
» 20 » 13 » »	5,31 %	» 5,09 %
» 49 » 11 » »	föreskrifter	» föreskrifter
» 59 under sista raden, tillägges:	K. Stolpe.	
